

De bevolking van Zuid-Nieuw-
Guinea onder Nederlandsch
Bestuur : 36 jaren

door

Dr. J. van BAAL.

Overgedrukt uit het Tijdschrift
voor Ind. Taal-, Land- en Volkenkunde
Deel LXXIX — Jaarg. 1939 — Af. 3.

139

De bevolking van Zuid-Nieuw-Guinea onder Nederlandsch Bestuur : 36 Jaren

door

Dr. J. van BAAL.

De vestiging van het Nederlandsch gezag over Zuid-Nieuw-Guinea en de stichting van het zoo uiterst afgelegen Merauke zijn, gelijk bekend, geen gevolg geweest van expansiedrang of hoop op het aantreffen van bodemschatten. Het wangedrag der bewoners, die regelmatig geweldige sneltochten waagden tot ver over de Britsch-Australische grens, waar zij zelfs nabij Daru, den bestuurspost, gesignaleerd werden en onder den naam Tugeri den schrik van het land vormden, is de oorzaak geweest onzer bemoeienis met een volk, waarvan buiten het koppensnellen niets bekend was, wonende in een eindeloos moerasland, dat tot vestiging al zeer weinig noodde.

Zoo werd in Februari 1902 Merauke gesticht en kregen wij allengs kennis van een volk, ongekend barbaarsch van zeden, drager eener onmatigheidscultuur welke hypertrophisch sexueel was, een volk, dat al spoedig na onze komst uitgeroeid dreigde te worden door een aanvankelijk mysterieuze ziekte, het in Nederlandsch-Indië onbekende venerisch granuloom, dat door de groote onmatigheid der bevolking met ongekende snelheid zich verbreidde. Had men sedert 1920 niet op straffe wijze ingegrepen en uitgebreide maatregelen ter bestrijding genomen, er zouden in Zuid-Nieuw-Guinea thans wellicht geen duizend menschen meer in leven zijn. Het ingrijpen zelf echter bleef met het oog op de heerschende gebruiken niet beperkt tot medisch gebied; integendeel werd een aantal maatregelen genomen, dat aan de Inheemsche cultuur practisch een einde maakte op zulk een drastische wijze, dat niemand minder dan Sir Hubert Murray opmerkte: „According to our British ideas this

social revolution should have been the end of the Marind-anim: we should expect them to lose all interest in life and simply to disappear" ¹⁾).

Het mag daarom wel de moeite waard geacht worden bij den aard van dit ingrijpen eens nader stil te staan en de gevolgen daarvan ten aanzien van het bevolkingspeil aan de cijfers te toetsen. Ik stel mij daarom voor in een vijftal hoofdstukken te behandelen: de oorspronkelijke cultuur der bevolking, de geschiedenis der bemoeienis van Bestuur en Missie, de gevolgen daarvan ten aanzien van het bevolkingsverloop, den huidige toestand en de speciale problemen, die de thans ontstane situatie biedt.

I.

De oorspronkelijke cultuur der bevolking ²⁾.

Verreweg de grootste onder de stammen van Zuid-Nieuw-Guinea is die der aanvankelijk onder den naam *Tugeri* bekende *Marind-anim* ³⁾, wier woongebied de geheele kust van Straat Marianne tot Nasem omvat alsmede het Kondo-gebied, terwijl in het binnenland de stroomgebieden van boven-Boelaka, — Bian, — Koembe en beneden-Maró alle door Marind bewoond zijn.

Voor een zoo primitieven stam was ook het aantal leden bijzonder groot, dat volgens matige raming bij onze komst ca. 8500 aan de kust en 6000 in het binnenland bedroeg. Geen wonder, dat de Marind cultureel hun stempel gedrukt hebben op de naburige stammen, die hen zoowel in lichaamsversiering als clanorganisatie hebben nagevolgd. Ik moge mij hier dan ook tot die cultuur beperken en in het bijzonder tot die der kustbewoners. Immers vormen de Marind allermint een nauw aaneengesloten geheel. Van een stamverband is, behoudens een vaag gevoel van verwantschap

¹⁾ *Annual Report of Papua, 1930-1931*, pp. 16 en 17.

²⁾ Ter adstructie van het volgende moge verwezen worden naar mijn dissertatie *Godsdienst en samenleving in Nederlandsch-Zuid-Nieuw-Guinea* (1934), welke gebaseerd was op onderzoek van de beschikbare literatuur. Sindsdien was ik in de gelegenheid enkele punten nader te verifieeren, daar ik van September 1936 tot Augustus 1938 als bestuursambtenaar te Merauke geplaatst was. Voorzoover de hier gegeven beschrijving afwijkt van die in mijn dissertatie, berust zulks op in die periode nieuw verzamelde gegevens. ³⁾ *Anim*: Mensch

(meest nog met de naastbijwonenden) en een relatieven vredes-toestand onderling, geen sprake. Verschillende stamgroepen laten zich duidelijk onderscheiden, onder welke de boven-Bian-groep de meest zelfstandige is, die in taal en cultuur zelfs aanmerkelijk afwijkt. Daarnaast zijn ook de locale verschillen legio. Deze moeten natuurlijk buiten beschouwing blijven, daar deze cultuur hier slechts zeer summier beschreven kan worden. Daarbij bedenken men, dat onze beschrijving, ofschoon grootendeels in den tegenwoordigen tijd gesteld, niet den huidige toestand weergeeft (daarover handelt het vierde hoofdstuk), doch een voorgoed afgesloten verleden.

De Marind-man is een indrukwekkende verschijning. Groot en krachtig gebouwd, ziet hij er, met den varkensslagtand door het septum van het neusbeen, zijn talloze versieringen, den grooten veerenkrans op het hoofd, met zijn grillige rood en gele gelaatsbeschildering en de lange biezen haarverlengselen, waar de klapperolie afdruipt, vervaarlijk uit. Kettingen met kralen van vruchtzaden, rotanbanden om armen en beenen, waaraan gedroogde varkensblazen bevestigd zijn, een nauw sluitende gordel, een schaamschelp en een staart van biezen completeeren het grillig geheel van zijn toilet.

Ondanks het ontbreken van enkele der meest opvallende attributen van haar echtgenoot, ziet de vrouw er niet minder wild uit dan deze. Gratie en schoonheid ontbreken vrijwel al dezen vrouwen, die van een uitgesproken grof en leelijk type zijn.

Gigantisch inmiddels is de versiering der mannen, wanneer zij zich opmaken tot deelname aan één der groote riten of ceremoniën en zij behangen met tal van symbolische ornamenten en uitgebreide veerenversierselen het tooneel betreden. Eens ben ik, waarschijnlijk als laatste, getuige geweest van *weiko-zi*, waar de mannen met meters hoogen en een halven meter en meer breedden hoofdtooi ter feestplaats verschenen en, bijgelicht door het schijnsel van talloze flambouwen, hun plechtigen rondgang maakten bij indrukwekkend gezang en trommelslag. De geweldige hoofdtooi maakte de cadans mee hunner lichamen en het schouwspel dat deze groep mannen met hun bizarre versierselen en wonderlijk gevarieerden zang vormde, was, in al zijn plechtigheid en beheerschtheid, een tooneel van de imposante schoonheid van

het absolute wilde. Het was het wilde op zijn schoonst, de uitdrukking van al wat er aan groots leeft in deze cultuur van hartstocht en geweld.

Nochtans getuigt dit schoons, hoe tijdroovend het vervaardigen ervan ook moge zijn, niet van bijzondere kunstvaardigheid in het overwinnen van technische moeilijkheden. Het is niet de fijne afwerking die imponeert, maar het geweldig effect van het geheel. Het instrumentarium van den Marindinees moge allereenvoudigst zijn en slechts steenen bijlen, bamboemessen, naalden van casuarisbot, scherpe schelpen, varkenstanden, soms ook de onderkaak van één of ander dier omvatten, men heeft daar elders wel meer en beter mede weten te bereiken.

Ook in ander opzicht was de materiele cultuur arm. Wat men zelf maakte op het gebied van vlechtwerk en pijlen was alles hoogst eenvoudig en de betere kwaliteiten moesten, evenals groote prauwen en trommen, van elders komen. De weg om deze te verkrijgen was lang niet altijd die van vreedzamen handel. De groote sneltochten der Marind waren typische rooftochten, waarbij men zelfs kinderen stal (en niet eens zoo weinig), die als eigen kinderen werden aangenomen en geheel den status kregen van volgerechtigde stamleden. Roof was een belangrijk fundament dezer maatschappij.

De met *gaba-gaba* omwande woningen langs de kust en de beneden-Koembe (elders kent men alleen dubbeldaken en windschermen) halen noch bij de groote huizen ter Zuidkust van Australisch-Nieuw-Guinea, noch bij de kunstige boomwoningen der Digoelers. De materiele cultuur der Marind-anim staat dan ook lager dan die van alle beter bekende Papoea-stammen.

De verwerving van zijn voedsel kost den Marind weinig moeite. Hoofdvoedsel is sago, die op zeer ruwe wijze gepoft wordt, meestal vermengd met klapper, die mede tot het hoofdvoedsel der bevolking gerekend moet worden. Daarnaast voorzien oebi en keladi in de bijvoeding. Jacht en vischvangst voorzien in ruime mate in de behoefte aan vleeschvoeding.

Genotmiddelen zijn *wati*, sirihprium en tabak. De eerste is een in haar werking op de Melanesische *kava* gelijkende plant, waarvan de stengels gekauwd worden. Het kauwsel wordt uitgespuwd in een leegen klapperdop en daarna gedronken. De *wati* heeft een

narcotiseerende werking en na een daarop volgend stevig maal eten kan de gebruiker rekenen op een gegarandeerd vasten slaap. *Wati* wordt haast alleen door mannen gebruikt en de aanplant daarvan is ook speciaal hun werk, waaraan zij groote zorg besteden. Dat vrouwen *wati* drinken ziet men ongaarne. Volgens het volksgeloof is onvruchtbaarheid er het gevolg van, doch bewezen is dit nimmer en het moet zelfs sterk in twijfel getrokken worden, dat aan de *wati* een dergelijke werking kan worden toegekend ¹⁾. De sirih-pruim wordt zoowel door mannen als vrouwen gebruikt op onmatige wijze. Men kauwt den ganschen dag door en de pruimen zijn van kolossale grootte, zoodat het sap hun doorgaans den mond uitloopt.

Het sociale leven der Marind wordt door dezelfde gedachten beheerscht als die, welke zich in religie en natuurbeschouwing doen gelden. Dit geheel van grondgedachten, dat zich als het socio-religieus systeem laat aanduiden, kan men in zijn samenhang slechts leeren kennen uit de diverse uitingen der cultuur, uit mythen en verhalen zoo goed als uit de gedragingen der menschen in het sacrale en in het profane leven. Van de menschen zelf is een exposé daarvan niet te verwachten. Immers gaat het hier om grondgedachten, die naar hun aard slechts kenbaar worden, wanneer men zich kritisch boven de cultuur stelt. Zulk een kritische verheffing boven zijn eigen cultuur, boven dingen, die het naieve denken vanzelfsprekend zijn, kan men van den primitieven mensch met zijn ongeoeffenden geest niet verwachten. Wel verre van een voorwerp van beschouwing is hem het socio-religieus systeem zijner cultuur een intuïtieve levensbron, die heel zijn denken en doen voedt, zijn levensuitingen doordrenkt en een band slaat om al wat tot zijn cultuur behoort.

¹⁾ Pater Verschueren vestigde mijn aandacht op het volgende: de smaak van *wati* is buitengewoon sterk en onaangenaam; een man, die *wati* gedronken heeft, zal steeds rochelend zijn mond met water naspoeien. Vrouwen echter plegen om den smaak te verdrijven een bepaalde soort jonge pandanuscheuten en tegenwoordig ook wel onrijpe ananas te eten. Verschueren achtte het daarom zeer wel mogelijk, dat in deze bijspijzen de vruchtafdrijvende werking der *wati* gezocht moet worden, temeer omdat onrijpe ananas in de Molukken daartoe veel wordt gebezigd.

Gelijk bij zooveel primitieve culturen vinden wij ook het Marindineesche systeem beheerscht door de tegenstelling tusschen man en vrouw, die samenvalt met die tusschen boven- en onderwereld, tusschen zon en aarde, uit wier huwelijk alle dingen voortgekomen zijn en nog dagelijks geboren worden. Het totemisme verbindt, gelijk elders, elken clan ¹⁾ op religieuze wijze met een deel van den kosmos. In zijn eigen typische individualiteit zal, hopen wij, in de volgende bladzijden het Marindineesche systeem naar voren treden.

De stam is verdeeld in een aantal totemclans en sub-clans, wier getal tot vier of vijf hoofdgroepen, die elk weder alle kenmerken eener clan hebben, is samen te brengen, nl. de *Geb-zé* met zon en klapper als hoofdtotem, de vogelgroep, de sagogroep en de groep van varken en krokodil, die nu eens als één dan weer als twee onderscheidene clans dienen te worden opgevat. In Sangasee uiteenvallend in een tweetal phratries ²⁾, waarin de *Geb-zé* met de vogelgroep een duidelijk met de bovenwereld geassocieerde superieure helft vormen en de sagogroep met die van varken en krokodil zijn verbonden met de onderwereld de zee, het booze en den dood, staan de vier groepen ten Oosten der Bian geheel zelfstandig, terwijl ten Westen van Sangasee varkens- en krokodillen-clan elk als één afzonderlijke clan fungeeren. Als speciale kenmerken der onderscheidene clans valt op te merken, dat de *Geb-zé* behalve met zon en klapper in het bijzonder met de totaliteit geassocieerd zijn en de vogelgroep met bovenwereld en zon. De sagogroep vertegenwoordigt het barend aspect der onderwereld, waarvan varkens- en krokodillen-clan het doodend en gevaarlijk karakter representeeren ³⁾.

Van suprematie van den eenen clan boven den anderen heeft men nimmer veel kunnen merken; wel werd een zekere rangorde gesignaleerd, overeenkomende met de hierboven gegeven volgorde,

¹⁾ Onder een clan wordt hier verstaan een exogame, unilaterale (i. c. vaderzijdige) verwantengroep, die haar afstamming op een werkelijken of traditioneelen voorvader traceert.

²⁾ Phratrie: exogame stamhelft.

³⁾ De hier gegeven indeeling der clans, welke afwijkt van die in mijn *Godsdienst en samenleving in Nederlandsch-Zuid-Nieuw-Guinea*, berust op nieuwe gegevens, die ik hoop later nog te kunnen publiceeren.

doch van groote beteekenis voor het sociale leven was deze niet. Dit was door en door democratisch; alleen de oude mannen genoten een meerder aanzien, dat overigens voor ieder werd gemeten aan zijn persoonlijke eigenschappen.

De bovengenoemde clans zijn over het geheele gebied verspreid. In het dorp (dat de eigenlijke territoriale eenheid is) heeft elke clan zijn eigen, vaak ompaggerde, woonwijk, bestaande uit één of twee mannenhuizen en twee tot drie maal zooveel vrouwenhuizen, die den vrouwen der clanleden met hun kinderen tot verblijf strekken. Beide sexen wonen streng van elkander gescheiden: geen vrouw zal ooit het mannenhuis betreden, terwijl de man hoogstens het huis zijner eigen vrouw zal binnengaan en daar in geen geval langer blijven dan bepaaldelijk noodzakelijk is.

Het huwelijk is meest monogaam, al komt bigamie, vooral in het binnenland, wel voor. Het huwelijk wordt zonder veel plechtigheid gesloten. Een bruidsprijs of bruidsschat wordt niet gegeven. Geheel zonder ritueel is men echter niet. Den nacht der huwelijksluiting toch wordt het *jus primae noctis* uitgeoefend door allen, die op het feest tegenwoordig zijn. Meende ik vroeger ¹⁾, dat de deelnemers uitsluitend 's mans clangenooten waren, thans staat wel vast, dat dit niet het geval was en zelfs clangenooten der vrouw dien nacht sexueel verkeer met haar hadden. Gevallen zijn bekend, dat zij met niet minder dan dertig mannen achtereen cohabiteerde en men zelfs het „feest” den anderen nacht voortzette, omdat nog niet alle gasten in de gelegenheid waren geweest omgang met haar te hebben.

Die merkwaardige losheid van zeden, vrij van eenige beperking of regeling, gelijk men die elders in traditioneele sexuele relaties tusschen een vrouw en anderen dan haar man treft, vindt men ook verder in het huwelijk. Is er een tuin aangelegd of een huis gebouwd, de man is verplicht zijn vrouw aan zijn helpers voor een nacht af te staan. Krijgt hij gasten, zij oefenen den bijslaap uit met zijn vrouw. Ook zal hij somtijds zijn vrouw aan één of anderen dorpsgenoot afstaan, wanneer hij aan iets behoefte heeft, bijv. tabak of dergelijke. En het zijn niet alleen deze gelegenheden waarbij de vrouw buitenechtelijk geslachtelijk verkeer heeft; ook

¹⁾ Godsdiens en samenteving, p. 43 en noot 126 en 130 aldaar.

bij de talloze feesten en dansen heeft zij zich aan vele mannen te geven.

Ondanks dit alles is de verhouding tusschen de gehuwden meestal vrij goed. Wel geven vele auteurs een vrij sombere teekening van het huwelijksleven en leggen zij er den nadruk op dat de vrouw, die moet sago kloppen, brandhout sprokkelen, koken en schelpdieren zoeken, alle werk doet, doch zij vergeten dat de mannen in het steenen tijdperk, dat bij de komst der meesten hunner hier reeds voorbij was, het ook zoo gemakkelijk niet hadden. Op hen rustte de taak van het omkappen der sagoboomen, het hakken en uitsleepen van palen voor het huis, het bouwen daarvan en de jacht. Zoolang men moet hakken en bouwen met steenen voorwerpen, heeft men nog wel het één en ander te doen. Echtscheiding kwam dan ook weinig voor, terwijl overspel zwaar werd gestraft, soms zelfs met den dood ¹⁾.

Vindt men eenerzijds groote gehechtheid tusschen ouders en kinderen, anderzijds kwam het in dien ouden tijd wel voor, dat men zijn ouders of bloedverwanten, die hetzij stokoud waren, hetzij reeds lang aan een afzichtelijke ziekte leden, afmaakte. Om hun lijden te verzachten kende men geen middelen, nut hadden deze menschen niet meer en hun leven was eigenlijk hunzelf en anderen tot last. Zoo kwam men bij de heerschende ruwheid van zeden ertoe die lieden op een gegeven oogenblik eenvoudig levend te begraven.

De Marindineesche maatschappij is er geen van strenge regelingen en verplichtingen tusschen bloedverwanten onderling. Wel voelt

¹⁾ Men heeft dit vaak ontkend. Nog onlangs schreef GEURTIJENS, *Tijdschrift Nieuw-Guinea*, 1938, pp 444 vv., dat ik den ernst van dit delict in mijn dissertatie te hoog had aangeslagen. Ten onrechte evenwel, want juist in de verslagen uit de allereerste jaren, die waarlijk niet uitbundig veel gegevens over de bevolking behelzen, wordt eenige malen doodslag wegens overspel gerapporteerd. Geurtjens' bedenking, dat de beleedigde partij, alvorens zijn wraak te koelen, duchtig uitkeek of de aanrander zijner eer niet machtiger was dan hij, laat zich weerleggen door het feit, dat zulks in een maatschappij zonder eenige rechterlijke organisatie van zelf spreekt. Bovendien mag men hierop niet al te sterken nadruk leggen. De publieke opinie is ook een macht van beteekenis. En tenslotte zegt het in deze maatschappij nog wel iets, dat de oudsten de jongelui van tegenwoordig (de Christenen dus) zoo verschrikkelijk onzedelijk vinden, daar deze het met overspel minder nauw nemen.

men zich steeds geroepen elkander te helpen en in elk geval ouden menschen alles te geven wat zij vragen, maar deze verplichting is niet zooals elders aan bepaalde bloed- of aanverwantschapsrelaties gebonden en wanneer iemand het wat te bont maakt met het vragen om hulp of met het leenen van goederen, zal geen Marindinees, hoe na ook aan hem verwant, zich schamen verdere hulp te weigeren. Alleen moeders broer neemt een wat aparte plaats in, doordat hij de voornaamste officiant is bij allerlei gebeurtenissen in het leven van zijn neefje of nichtje.

Van groot belang in de Marindineesche maatschappij zijn de leeftijdsverschillen, die zich uiteten in het voorkomen van leeftijdsklassen, beide voor jongens en meisjes. De beschrijving dier klassen geeft tevens een duidelijk inzicht in den normalen levensgang van den Marind.

Kort na de geboorte krijgt het kind een tweetal namen, één ontleend aan zijn totem (de zgn. *dema*-naam) en de andere aan een door zijn vader of eenigen anderen bloedverwant gesnelden kop (het is nl. gewoonte, dat men bij het snellen zijn slachtoffer naar den naam vraagt; de eerste uitroep of verwensching, dien de ongelukkige uit, wordt geacht diens naam te zijn en dient als naam van den kop). De naamgeving geschiedt zonder eenige plechtigheid. Bij de volgende fasen in het leven der kinderen tot en met hun huwelijk worden echter steeds grootere of kleinere feesten gehouden. Het eerste feestje heeft plaats als zij zitten, het tweede wanneer zij loopen kunnen (van nu aan worden de jongens *patoer* genaamd); vervolgens wanneer hun de oorlellen doorboord worden, van welk oogenblik aan de jongens meest bij hun vader in het mannenhuis slapen. Een schaambedekking dragen de kinderen nog niet en het hoofdhaar wordt hun kort gehouden.

Tegen de intrede der puberteit, wanneer zich de schaamharen beginnen te vertoonen, komen de jongens in de overgangsklasse ~~der~~ *aroi-patoer* (*aroi* = zwart). Het geheele lichaam wordt hun zwart geverfd en van nu aan mogen de jongens zich overdag niet meer in het dorp vertoonen, doch moeten verblijven in de *gotad*, het jongenshuis, dat op een aan het oog onttrokken plaats achter het dorp gebouwd is. Daar verkeerden zij met andere jongelui; daar ook ontvangen zij het onderricht, dat aan de verschillende

initiatie-ritueelen voorafgaat. Tevens begint in deze periode het homosexueel verkeer, allereerst met hun beschermvader bij wien zij 's avonds in het mannenhuis slapen moeten en met wien zij in geregelde homosexuele relatie staan. Daarnaast komt in de *gotad* ook onder de jongens zelf homosexualiteit en onanie veelvuldig voor.

Is het hoofdhaar zoover gegroeid dat de eerste haarverlengsels erin aangebracht kunnen worden, dan wordt de knaap bevorderd tot *wokravid*. Van nu aan worden de zoeven genoemde afzonderingsbepalingen ten strengste gehandhaafd; zij loopen nog steeds naakt en het is hun ten eenen male verboden vrouwen te ontmoeten, ja zelfs om door vrouwen gezien te worden. Typeerend voor deze klasse is, dat men ze spottenderwijze wel meisjes noemt, waarmede ongetwijfeld wordt bedoeld op hun vrouwelijke rol in de homosexuele relatie met hun beschermvader.

Na een jaar of wat komt de *wokravid* in de klasse der *ewati*, waar hij eveneens meerdere jaren blijft. Hij krijgt weer een anderen haartooi en voor het eerst een schaamschelp; hij mag zich het gelaat op grillige wijze beschilderen met rood en zwart en geel; zijn neus wordt doorboord en hij mag zich op alle mogelijke wijzen versieren. Wel mag hij overdag nog niet in het dorp komen, maar op de des avonds gehouden feesten laat hij zich gaarne door het schoone geslacht bewonderen en ofschoon hem officieel geen verkeer met vrouwen is toegestaan, heeft hij daartoe wel eenige gelegenheid. Eindelijk komt de tijd dat de *ewati miakim* wordt, de *gotad* verlaten mag en de hem toekomende plaats in het dorp innemen. Hij krijgt weer andere haarverlengselen en zijn geheele opschik heeft sexuele beteekenis. Door zijn huwelijk, dat spoedig hierop volgt, komt hij in de leeftijdsklasse der *amrangib* (getrouwde mannen) bij welke gelegenheid hij opnieuw van haarverlengsels wisselt. Die zal hij nog wel eenige malen veranderen om bij het klimmen der jaren langzamerhand zijn versierselen af te leggen, totdat hij tenslotte zijn plaats zal innemen onder de oude mannen, de *samb-anim* (*samb* = groot), die de leiding van het dorp in handen hebben; zoolang hij nog krachtig en helder van verstand is, wordt hij door ieder gerespecteerd. Gelukkig voor hem zoo hij dezen tijd niet overleeft.

Bij de meisjes vinden wij overeenkomstige leeftijdsklassen als bij de jongens; ook bij haar komen geregeld bevorderingsfeesten

voor met verwisseling van haartooi, doch het is opmerkelijk hoeveel minder zinrijk de leeftijdsklassen bij dezen zijn. Zij berusten kennelijk slechts op navolging.

Hoe ruw het leven dezer menschen ook was, gespeend van diepere gedachten was het zeer zeker niet en mythen en riten verraden een sterk bewogen en ontwikkeld religieus denken. Het is uiteraard geen dogmatisch denken: alle abstractie is den Marindinees vreemd. Maar er is, al ziet hij de lijnen daarvan niet expliciet voor zich, wel samenhang en zin in. Dat de eene mythe de andere soms weerspreekt, doet daaraan niets af: het mythisch geloof denkt niet en vergelijkt niet: het vat zijn gedachten in concrete gestalten, wier handelingen het kosmisch gebeuren beheerschen en verklaren eenerzijds, het verbeelden en uitdrukking geven aan eigen maatschappelijke vormen anderzijds.

Deze concrete gestalten zijn hier de *dema's*, waaronder in de eerste plaats zijn te verstaan de stamouders of eerste leden der clans en sub-clans, die in den oertijd de aarde bevolkten en de scheppers zijn van al wat in den kosmos te vinden is. Zij zijn de voorouders van menschen en dieren en worden voorgesteld beurtelings in de gedaante van een mensch en van het totemdier, dan wel in een combinatie van beiden. Zij stelden de thans nog geldende zeden en gewoonten in. Hun goddelijke kracht, welke zij door tal van wonderdaden kenbaar maakten, is eindeloos en nog steeds leven zij in de aarde, in rivieren en moerassen, verscholen voort.

Een welsprekend symbool hunner levenskracht moet stellig worden onderkend in de *dema-nakari*, het vrouwelijk principe, dat alle belangrijke *dema's* vergezelt en hen tot op zekere hoogte stempelt tot bisexuele wezens, in welke door een vereeniging der beide geslachten de hoogste kosmische krachten vereenigd zijn.

Het gebruik van het woord *dema* is echter van wijder strekking dan het bovenomschrevene alleen. Al wat van de *dema's* direct afkomstig is, is ook zelf *dema* en de eerste producten of afstammelingen dier totem-voorouders onderscheidden zich dan ook door de meest bijzondere gaven. Zelfs thans treft men nog dieren en planten aan, welken dat *dema*-karakter, dank zij hun buitengewone kracht of grootte, wordt toegekend of waarin men een belichaming van den met hen geassocieerden *dema* ziet. Heel oude

mannen worden ook wel *dema-anim* genoemd. *Dema* zijn de zeer zelden voorkomende grintsteenen, die men hier en daar vindt en kortom alles wat op één of andere wijze zich sterk onderscheidt.

Is in deze gevallen het gebruik van het woord *dema* minder geprononceerd persoonlijk, levenskracht in zijn onpersoonlijken vorm is *wih* en *wih* is zoowel menschen als dieren en *dema's* eigen, den laatsten intusschen in zoo bijzondere mate, dat men hen een enkelen keer als *wih-anim* aanduidt. *Wih* is in alles, ook in trommen en steenen. Zelfs de doodengeesten hebben *wih* en zoo hebben wij daar- onder te verstaan het alles bezielende en doortrekkende goddelijke.

De kloof tusschen mensch en *dema* is dus niet onoverbrugbaar. De mensch stamt af van de *dema's*, heeft *wih* gelijk dezen en de gansche hem omringende natuur en in dit verband is het wel zeer opvallend, dat den *heis* (doodengeesten) een nauw contact met de *dema's* wordt toegedacht. Zij dansen en zingen met hen, hun taal is *dema*-taal. Aan de boven-Bian heeft men zelfs één en hetzelfde woord voor *dema* en voor *heis*, nl. *ndoewě* en het verband is hier dus onlosmakelijk gelegd.

Doch niet alleen door den dood wordt de mensch opgenomen in dezen gewijden cirkel. De medicijnmannen kunnen, dank zij het gebruik van tal van ingrediënten, waaronder lijkvocht een zeer belangrijke plaats inneemt, de *dema's* zien en met hen spreken. De bekwaamsten onder hen worden soms *dema-anim* genoemd. Ook zij spreken *dema*-taal en in hun bezweringen noemen zij zich met *dema*-namen. Maar deze toenadering tot de *dema's* is niet het prerogatief van de tovenaars alleen. In het ritueel treden ook de gewone ingewijden op als *dema* en worden met hen geïdentificeerd, zoozeer zelfs, dat de kinderen tijdens het ritueel verwekt *dema*-kinderen worden geheeten. In dat ritueel herhalen de menschen van heden de daden der *dema's* in het verleden.

Behalve op de hiervoren omschreven wijze openbaart zich de eenheid van mensch, *dema* en kosmos in hun associatie met de diverse clans, welker indeeling er tegelijk één is van den kosmos als zoodanig. De tweedeeling van gene verdeelt deze in een boven- en onderwereld, waarin zon, man, land, klapper, vogels, het Zuid-oosten en opgang der zon komen te staan tegenover nacht, vrouw, zee, sago, krokodil, varken, het Noordwesten en ondergang der zon. De menschen van de ééne stamhelft moeten trouwen (in

Sangasee) met die der andere en zoo huwen ook hemel en aarde.

Daarnaast troffen wij in de clans een associatie der *Geb-zé* met de totaliteit aan en in overeenstemming daarmede vindt men naast deze tweedeelings-tendenzen in het kosmische beeld ook een driedeeling, waarin tusschen de bovenwereld in den hemel en de onderwereld onder de aarde (waarin alles op zijn kop staat) de aarde zelf als derde factor is ingeschoven. Deze driedeeling herhaalt zich, zooals later nog zal worden opgemerkt, in de verdeeling der drie langs de kust voorkomende initiatie-ritueelen, die in het Z. O. (Kondo) het bovenwereld-, in het midden het totalitaire-, in het N. W. (Sangasee) het onderwereld-aspect vertegenwoordigen.

Ook deze driedeeling inmiddels wordt door de tegenstellingen der tweedeeling (welke als sociale tweedeeling buiten Sangasee verloren is gegaan) beheerscht. In het huwelijk van beide deelen, dat het huwelijk is van de zon met de aarde (c. q. de onderwereld) is de zon de levenwekkende man doch de vrouw, ofschoon de barende, een moeder, die doodt. Volgens de mythe gaat de zon in het Oosten bij de Fly-rivier op, om in de buurt van Prinses Mariannestraat onder te gaan en zich onder de aarde door weer naar het Oosten te begeven. Volgens andere zeer centrale mythen echter is die zonsondergang een huwelijk en tevens een sterven en de opgang der zon een bevrijding.

De loop van de zon symboliseert tevens op treffende wijze den levensgang van den man. Als *wokravid* is hij onder de aarde, zwart is zijn kleur en zijn functie een vrouwelijke, doch in het Oosten als rijzende zon is hij *Sosom*, een jonge man (*miakim*). Hij is uit de *gotad* uitgetreden en mag zich vertoonen, doch is nog ongetrouwd en dus homosexueel. Voortgaande echter wordt hij ouder, dan huwt de zon de aarde en zijn huwen is ondergang en sterven: daar in het Westen is ook het doodenland. Maar uit dien dood komt nieuw leven voort, dat altijd weer opbloeit op de graven, gelijk de menschen hun groote feesten organiseren juist en zeer speciaal op die graven, die na het feest vergeten worden.

Zoo is voor alle nieuw leven het mannelijk zaad noodig en van niets is de Marind zoo overtuigd als van de levenwekkende kracht van het sperma, inzonderheid dat na afloop van den coitus verkregen uit de vulva der vrouw. Bij alle riten en feesten is sexuele promiscuïteit schering en inslag, waarbij het sperma verzameld

wordt om er eigen en der kinderen lichaam mede in te wrijven of het door den sagokoek te mengen, wat men ook voordat de feesten aanvangen wél doet, om er de mannen *jarét* (lett. heet) mee te maken.

Sperma gebruikt men voor alles: op wonden en zweren gesmeerd werkt het genezend; men eet het, want het is goed voor de maag; de zwarte verf op de tanden en de scarificaties der meisjes worden met sperma ingewreven om ze bestendig te doen zijn; vreest men in het donker de doodengeesten, dan wrijft men er zich het voorhoofd mee in; bovenal werkt het de vruchtbaarheid der planten, inzonderheid van *wati*-planten, sago- en kokospalmen, welke men ermede inwrijft om den groei te bevorderen. In het initiatie-ritueel wordt alle eten, waarmede de novieten kennis maken, met sperma vermengd; gebeurde dit niet, dan zouden zij ziek worden.

In hetzelfde licht dient ook de sexueele promiscuïteit bij de huwelijkssluiting en het maken der tuinbedden gezien te worden. Deze opvatting omtrent bron en oorsprong van het leven keert telkens weer en is van het hoogste belang.

Hoe weerzinwekkend ook, toch moet het gebruik van sperma, van deze fundamenteele natuurkracht, beschouwd worden als een religieus handelen. Immers werken deze middelen als regel niet automatisch, doch eerst wanneer men de richtige spreuken aanwendt en ze toepast op de wijze, waarop zulks door de voorouders is geschied, m.a.w. wanneer ze worden gesteld in de sfeer van het bovennatuurlijke, het goddelijke, dat de geheele handeling stempelt tot een sacrale. Van een wilde ongebondenheid zonder meer is dan ook geen sprake, al moet wel worden toegegeven, dat bij sommige dier handelingen, voor zoover valt na te gaan, het sacrale op den achtergrond is geraakt. Maar het is er en dat juist geeft zin en beteekenis aan al dit gebeuren, dat nu voor den geloovige een bron wordt van wijde werking, daar immers in de sfeer van het religieuze de dingen anders verlopen dan in die van het profane.

Het ritueel is dan ook waarlijk geen quantité négligeable en zeer zeker niet het initiatie-ritueel ¹⁾. De *Majo*-riten, die geassocieerd

¹⁾ Men kent er drie langs de kust, die de bevolking dus in driestamgroepen verdeelen. Het voornaamste is het *Majo*-ritueel, dan volgen *Imo*- en *Rapa*-ritueel, welke resp. in het N. W. en uiterste Z. O. der kuststreek hun centrum hebben, gelijk de *Majo* dat heeft in het Midden.

zijn met het Midden, staan geheel aan den oorsprong der dingen. De belangrijke mythen, die ons verhalen hoe de kosmische orde tot stand kwam, beginnen alle bij de *Majo*, die door de *dema's* in den oertijd gehouden werd en zoo is dit ritueel feitelijk de oorsprong van alle dingen en de *Majo*-riten van thans zijn niet anders dan een herhaling van die ééne *Majo*, uit welke alles voortgekomen is. Vandaar ook de jaarlijksche viering, die niet achterwege mocht blijven. De gang van den kosmos met zijn afwisseling van drogen en natten tijd is er één van periodieke hernieuwing en het lijdt geen twijfel, of de *Majo* van heden dient om die op gang te houden. Hoe belangrijk die *Majo* is, blijkt ook wel uit de omstandigheid, dat in de mythen *Rapa* en *Imo*, de beide andere langs de kust bekende initiatie-ritueelen, in de *Majo* hun oorsprong vinden.

De *Majo*-riten worden in elk dorp eens in de vier jaren gevierd, elk jaar weder in een andere groep van dorpen. Zij sloten oorspronkelijk aan op de leeftijdsklassengroeping en zijn buitengewoon uitgebreid. Zij duren van Mei tot ongeveer November.

Bij het ritueel, dat in een omheinde ruimte wordt gevierd, worden de novieten geheel als pasgeboren kinderen behandeld en moeten alles opnieuw leeren. Met elk soort eten en gewas moeten zij stuk voor stuk kennis maken, waartoe zij het met sperma gemengd te eten krijgen. De zeden en gewoonten van den stam worden hun opnieuw geleerd, waartoe ook de daadwerkelijke inwijding in het sexueele leven van jongens en meisjes behoort.

Een waas van mysterie ligt over sommige gedeelten der *Majo*, o.a. over het einde, dat volgens Wirz zou bestaan uit een kannibalistisch maal, waarbij een vrouw, vermoedelijk nadat haar de mannen tevoren hebben misbruikt, werd gedood en opgegeten. Dat dit voorkwam staat vast; alleen moet in twijfel getrokken worden of dit in elk dorp en iederen keer geschiedde.

Behalve van de initiandi stelt de *Majo* de wedergeboorte voor van den kosmos in zijn totaliteit. Dit totaliteitskarakter is heel sterk bij de *dema-wir*, *dema*-vertooning, die een speciale eigenaardigheid is van de *Majo-anim* en het eenige groote feest, dat overdag gehouden wordt. Rijkelijk versierd met allerlei attributen treden hierbij de *dema's* ten tooneele, die de geheele mythologie opvoeren. Waar dit plaats vindt op de graven, lijdt het geen twijfel

of er is een vernieuwing van den kosmos mee bedoeld. De *dema-wir* is een diep-religieuze vertooning, die met grooten ernst en plechtigheid wordt uitgevoerd.

Van het *Imo*-ritueel, dat zijn mythisch centrum heeft in het Noord-Westen, in Sangasee, is weinig bekend. Uit het weinige echter, dat is uitgelekt, blijkt overduidelijk, dat hier het onderwereld-aspect, het booze en het donkere in het centrum der belangstelling staat, zulks in tegenstelling tot de *Rapa*-riten der *Kondo-anim* in het Zuid-Oosten, die zich centreeren rond de geboorte van het vuur (de zon).

Zoo ergens, dan is de zin van het groote ritueel duidelijk aan de boven-Bian, waar het *Ezam*, ook wel *Ezam-Oezoem* geheeten wordt, hetgeen man-vrouw in den zin van echtgenooten beteekent. *Ezam* is volgens Wirz een dwerg, die alleen in den drogen tijd de aarde verlaat. Dan begint spoedig het ritueel. De novieten maken eerst een korten tijd van afzondering door, waarin zij zich moeten oefenen in het zwaaien van het heilige bromhout en in het slaan der bamboetrommen, die de stemmen van *Ezam* en *Oezoem* voorstellen.

Elken avond heeft in het bosch sexueele promiscuïteit plaats. Den laatsten avond wordt een opgesierde jonge vrouw binnengebracht, waarna de mannen en initiandi haar misbruiken. Op een gegeven oogenblik ontstaat een ontzaglijk tumult, waarbij de vrouw en één der jonge mannen worden gedood op het moment hunner geslachtsgemeenschap. Zij worden gebraden en opgegeten. Zij zijn *Ezam* en *Oezoem*, Hemel en Aarde, gedood in hun huwelijk en gegeten door de ingewijden, die daardoor aan hun goddelijkheid deel krijgen.

Ofschoon de rituele moord en kannibalenmaaltijd, die het slot der feesten vormen, tegenwoordig hardnekkig door alle ingewijden worden ontkend, heb ik verschillende aanwijzingen, dat het vroeger wel degelijk zoo gebeurde. In één opzicht ben ik het echter met hen, die daaraan twijfelen, eens: ik geloof niet, dat bij iedere viering zulk een maaltijd plaats vond. Ook voor *Majo*, *Imo* en *Rapa*, die eveneens met kannibalisme gepaard moeten gaan, komt mij zulks ongeloofwaardig voor en ik vermoed, dat deze bijzonderheid afhankelijk is van de omstandigheid, of men op een vorigen sneltocht menschen heeft kunnen vangen om tot dat einde te worden

gebezigd. Dat endo-kannibalisme zou voorkomen lijkt mij onwaarschijnlijk; daartoe was de gemeenschap te klein.

Een zeer aparte plaats als initiatie-ritueel neemt tenslotte het Sosom-ritueel in, dat oorspronkelijk geen Marindineesch ritueel is. Het is afkomstig van de *Kanoem-anim* en wordt alleen in het Oosten der Onderafdeeling gevierd. Het is een homosexueele initiatieritus, waarin de hoofdpersoon de zonne-*dema Sosom* is, wiens stem wordt voorgesteld door het zoemen van het bromhout.

Van de overige riten en ceremoniën moge hier allereerst het koppensnellen genoemd worden. Dit immers is niet te beschouwen als een bloote daad van oorlog. Aan de kust, waar men naar verre streken trok of waar het betreft sneltochten van het binnenland uit naar de Djair-stammen aan de Digoel, is dit zelfs onmogelijk. Het was alles tegelijk: oorlog, rooftocht en ritus. In laatst bedoelde beteekenis begeleidde het snellen den terugkeer der zon, het afgeslagen hoofd van den *dema* der Totaliteit, in de macht der onderwereld bij de intrede van den natten tijd. In economisch opzicht was het een rooftocht. En daarnaast ook een luguber vermaak, dat spanning bracht in het eentonige leven van allen dag.

Een aparte plaats nemen de doodenriten in, die als crisisriten zijn te karakteriseeren. Niet de vrëes voor de dooden staat voorop, doch de onder het kritisch oog eener kletsende gemeenschap aangedikte uitingen van smart. *Taboe's* worden gelegd op de klap-pertuinen van den overledene. De opheffing daarvan (meestal voor meerdere personen tegelijk) aan het einde van den rouwtijd is een zeer merkwaardig feest. Men bezoekt de tuinen en de plaatsen waar de overledenen bij voorkeur verblijf hielden. De jongeren hebben zich feestelijk versierd, terwijl de ouden in rouwdracht zijn en zich het lichaam met klei besmeurd hebben. De jongeren gaan voorop, de ouden komen achteraan. De stoet wordt geopend door één of twee jonge vrouwen, die als jonge mannen verkleed zijn en één, die de *Majo-mes-iwâg* (de Oermoeder) voorstelt. Het jonge leven herneemt zijn rechten en hiermede zijn de ceremoniën ter eere van de overledenen ten einde. Nog éénmaal, op het groote feest, zal men de dooden herdenken; dan zal men de

stokken uit den grond trekken, die de plaats aanduiden waar het graf is, zoodat ook de plek, waar zij ter aarde besteld zijn, vergeten zal worden.

Van de gezangen en dansen der Marind moge hier allereerst de *gad-zi* genoemd worden: zij is de minst kunstvolle en ook de eenige, die van elders afkomstig is. Wellicht daardoor ook is ze meer een amusementsdans ¹⁾. Het is de dans van de jongelui en ze wordt bij voorkeur gedanst bij de leeftijdsklassebevorderingsfeesten. De dans heeft een geprononceerd erotisch karakter en geheel in overeenstemming daarmede is, dat bij *gad-zi* steeds sexueele promiscuïteit plaats vindt.

De eigenlijke Marindineesche dans is *samb-zi* of *jaba-zi* (grootte dans), zeer wisselend van aard, nu eens langzaam en ernstig, dan vurig en opgewonden, zoo zelfs dat de vrouwen, die bij dezen dans niet mogen meedoen en ter zijde staan, er eveneens van in groote opwinding geraken. De *samb-zi* is sterk erotisch, sterker nog dan de *gad-zi* en gedurende dezen dans heeft steeds sexueele promiscuïteit plaats.

Het zelfde is het geval bij het sneltochtsgezag en in zeer bijzondere mate bij de door eenvoudigen zang begeleide *ari*, die de vruchtbaarheid der gewassen bewerken moet en zich door groote sexualiteit kenmerkt. Groote overeenkomst daarmede vertoonen de koortsverdrijvingsceremoniën. Verder kende men nog *jawa-bombari* aan het begin van den drogen tijd, inwijdingsceremoniën voor prauwen en vele andere zaken meer, waarbij vooral de leeftijdsbevorderingsfeesten niet vergeten dienen te worden, waaraan steeds *gad-zi* verbonden was.

Er was in de Marindineesche maatschappij altijd wel iets te doen en vooral in den drogen tijd was het soms avond aan avond *zi*, nu hier, dan daar, tot groote vreugde van de jongelui, die nergens ontbraken. Wat dit inhield op sexueel gebied behoeft na het vorenstaande wel geen betoog meer.

Een bijzonderheid waren evenwel steeds de groote feesten. De beste aanleiding daartoe was een geslaagde sneltocht en oorspron-

¹⁾ Hierop wees mij Pater Verschueren.

kelijk schijnen op alle groote feesten koppen aanwezig geweest te zijn. Niettemin hield zulk een feest verband met veel meer dan een sneltocht alleen. Op de graven werd een feesthuis gebouwd met versierde palen. Het feest zelf werd vanwege die versierde palen wel *soma-angei* genoemd of met het oog op de graven *pataré-angei*. De namen zijn trouwens legio; deze feesten heetten ook *basik-angei* ¹⁾, omdat er varkens geslacht werden. Practisch was het meestal alles tegelijk. Bij deze feesten, die tot vijf dagen en nachten achtereen duurden, werden behalve *gad-zi* en *samb-zi* zulke bijzonder grootsch opgezette dansen en reien gehouden als *weiko* en *war-ti-zi*, terwijl overdag soms *dema-wir* vertoond werd, waarin de *dema's* zelve met groote plechtigheid het tooneel betreden.

Een enkel woord tenslotte over de religieuze praktijk van het individu, de magie. Hoofdzaak bij de magie is de spreuk, het magische woord, dat vrijwel geheel uit onverstaanbare taal, *dema*-taal bestaat. Men kent magie voor alles en nog wat, in het bijzonder ter bevordering van de vruchtbaarheid der diverse gewassen en van dit soort magie weet ieder wel het een en ander af.

Anders staat het met die der medicijnmannen, welke een geheim vormt, dat niet dan met groote opoffering is te leeren. De opleiding daartoe is een ware verschrikking, waarbij den candidaat op de afschuwelijkste wijze lijkvocht wordt toegediend. Hierdoor leert hij dingen zien, die den gewonen sterveling verborgen blijven en de macht dezer medicijnmannen, die de kunst verstaan in het geheim hun medemensch te dooden, is vaak aanzienlijk. Doch ook daaraan zijn grenzen; wie het te bont maakt kan er op rekenen vandaag of morgen vermoord te worden, want niets wekt zoozeer den toorn en afschuw der gemeenschap als deze booze magie, gehanteerd door een misdadig individu. Dat ze überhaupt getolereerd werd, zat hem dan ook hoofdzakelijk daarin, dat de magie tevens de nuttige functie vervulde van wraakmiddel jegens hen, die zich misdroegen. De vrees voor betoovering hield de maatschappelijke orde en de adat in stand.

¹⁾ Lett. varkensfeest.

Totdat er een macht kwam van buiten, sterker dan die der Marind, die zich wel onbedwongen meesters der aarde waanden, doch wier cultuur in haar groote eenzijdigheid en hypertrophische sexualiteit minder in staat was om schokken op te vangen, dan de robuste kracht en het fiere zelfbewustzijn harer dragers zou doen vermoeden.

II.

De Papoea's van Zuid-Nieuw-Guinea onder Europeesch Bestuur ¹⁾.

Van oudsher waren de Marind-anim gewoon op sneltocht te gaan in de tegenwoordige Western Division van Papua. Al zeer spoedig na hun vestiging daar kregen de Britsche autoriteiten dan ook te hooren van de wreede en bloeddorstige Tugeri, die in groote troepen per kano de kreeken en rivieren opvoeren om koppen buit te maken. Het duurde echter tot Februari 1890 voor Mc. Gregor kon vaststellen, dat de Tugeri niet een op Britsch maar op Hollandsch gebied wonende stam waren ²⁾.

In die jaren was de Nederlandsche belangstelling voor Nieuw-Guinea eerst aan het ontwaken. In 1891 werd de K. P. M. contractueel verplicht enkele malen 's jaars ook de Zuidkust aan te doen en vermoedelijk zou men nog lang niet aan inmenging gedacht hebben, indien in Juni 1892 de Tugeri niet opnieuw op sneltocht waren gegaan, waarbij zij zich zelfs tot vlak bij Daru vertoonden. Naar aanleiding van door de Britsche Regeering gevoerde vertoogen besloot men thans voor het eerst tot ingrijpen. In November vertrok Hare Majesteits „Van Galen” naar de Zuidkust met aan boord een posthouder, die te Sarire geplaatst zou worden en een missionaris, Pater v. d. Heyden, om poolshoogte te nemen, of in deze streken wellicht gelegenheid zou zijn tot uitbreiding van het Missiewerk.

Op 7 December werd de posthouder Van Ahee met twaalf politie-soldaten te Sarire aan wal gezet, waar zij een blokhuis betrokken. Lang hebben zij het er echter niet uitgehouden. Het blokhuis werd reeds op 20 December overvallen en ofschoon men den aanval wist af te slaan, werd het de bezetting zoo moeilijk gemaakt,

¹⁾ De hier verwerkte gegevens zijn grootendeels geput uit het Archief van het Bestuurskantoor te Merauke.

²⁾ WICHMANN, *Entdeckungsgeschichte von Neu-Guinea*, II (*Nova Guinea* II), p. 502.

dat Van Ahee dankbaar was zich op 6 Januari 1893 met de zijnen aan boord van de K.P.M.-boot „Camphuys” te kunnen inschepen ¹⁾.

Dus ging het leven in Zuid-Nieuw-Guinea opnieuw ongestoord zijn gang, totdat men eind December 1899 een drietal officieren van de „Pel” (een K.P.M.-stoomer) vermoordde. Toen begon het Hollandsche geduld op te raken en vertoogen van Britsche zijde schijnen het hunne daartoe te hebben bijgedragen. Eind 1900 zien we tenminste den Assistent-Resident van Fak-Fak, den heer Kroesen, op Thursday-Island in conferentie met de Britsche autoriteiten en onmiddellijk daarna op strafexpeditie ter Zuidkust ²⁾.

Van dit oogenblik af hebben de gebeurtenissen een snel verloop. Besloten wordt tot vestiging van een bestuurspost aan de Maro en nog in 1901 wordt de Afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea afgesplitst van Fak-Fak en onttrokken aan het Zelfbestuursgebied van Ternate. Het wordt een zelfstandig Gewest met den Assistent-Resident van Fak-Fak, den heer Kroesen, als bestuurshoofd. Op 14 Februari 1902 waait voor het eerst de driekleur op de plaats van het tegenwoordige Merauke ³⁾.

Het was merkwaardigerwijze een hartelijk welkom, dat de bevolking van Zuid-Nieuw-Guinea haar eersten Assistent-Resident bereidde, toen hij op 12 Februari 1902 arriveerde in de binnenbaai der Maro, waar hij zich zijn standplaats stichten zou. Onder luid geroep van „kai, kai” kwamen van beide oevers de inboorlingen naar de schepen geroeid, aldus beduidend, dat zij den komenden op dit moment wel gezind waren. Men verstond het als Kaja-Kaja en de eenvoudige uitroep werd hun spontaan tot naam, een naam zoo populair, dat men er sedert de geheele bevolking van kust en binnenland vanaf de grens tot Kaap Steenboom mede is gaan noemen, beide tot verdriet der bevolking en der wetenschap, welke laatste er niet dan verwarring van geogst heeft ⁴⁾.

¹⁾ L. c. p. 562 ²⁾ L. c. p. 709, 740-744. ³⁾ L. c. p. 790, 791.

⁴⁾ Nog niet zoo heel lang geleden gaf het zelfs SCHOONHEYT in zijn *Boven-Digoel* nog aanleiding om Digoelers en Marind-anim in volslagen ondeskundigheid op één lijn te stellen, ofschoon hij als anthropoloog dit beter had kunnen weten. Overigens is dit niet de eerste keer dat de uitroep van „kai, kai” ons van Zuid-Nieuw-Guinea wordt medegedeeld. Reeds in het verslag van de reis der „Van Galen” in 1892 wordt het vermeld (bij WICHMANN II in het desbetreffend reisverslag).

De eerste dagen der vestiging verliepen, geheel in de lijn van het toegeroepen welkom, zonder eenige strubbeling ¹⁾. Gelukkig bleef men waakzaam want reeds op 26 Februari waagden de inboorlingen een poging om de indringers te verjagen en overvielen met groote overmacht de jonge nederzetting, die den aanval echter glanstrijk doorstond en den vijand met niet onaanzienlijk verlies van menschenlevens deed terugdeinzen. De vreemdelingen hadden in één slag hun superioriteit getoond; hun vestiging werd sedert met rust gelaten, waartoe de eenvoudige doch voor deze lieden reeds zeer hinderlijke prikkeldraadversperring, die nog jaren is blijven bestaan, niet weinig heeft bijgedragen.

De veiligheid hield echter op bij het prikkeldraad. Daarbuiten was de Marind heer en meester en wie zich daar ongewapend waagde was zijn leven niet zeker, wat in het bijzonder dwangarbeiders met vrijheidsaspiraties tot hun schade ondervinden zouden. Op 13 Maart werden 13 gedroste gevangenen van een 15 man sterke groep gesneld, in April wederom 6, in Augustus zelfs 26 van een groep van 28. Wel trokken patrouilles her- en derwaarts om de daders op te sporen, doch de moeilijkheden, waarmede men te kampen had, waren niet gering. Men beschikte slechts over één tolk ²⁾ en het uitgestrekte land was nog volslagen terra incognita. De daders vatten was natuurlijk uitgesloten en zoo moest men zich wel vergenoegen met inbeslagname van de koppen en het medenemen van gijzelaars. De laatste maatregel heeft echter nimmer veel uitgewerkt. De bevolking begreep er kennelijk de portee niet van en liet de gijzelaars rustig waar ze waren.

Het succes was dan ook niet overweldigend: in November werd nabij Wendoe zelfs een patrouille overvallen. De aanvallers hebben er evenwel niet veel genoeg van beleefd, want bij den

¹⁾ Den door KLAASSEN in *Koloniaal Tijdschrift*, 1938, p. 568, vermelden overval op 22 Februari 1902, waarbij 2 politiedienaren, 1 mandoer en 5 Chineezers werden gedood, vind ik in mijn aantekeningen uit het (overigens slecht onderhouden) archief van Merauke niet bevestigd. Wel herinner ik mij ergens gelezen te hebben, dat reeds vrij spoedig enkele personen, die zich door onvoorzichtigheid te ver gewaagd hadden, werden gesneld. Mogelijk is dit hetzelfde geval geweest.

²⁾ De Gewapende Politiedienaar Aroebi, die waarschijnlijk zijn kennis heeft opgedaan van enkele bij de strafexpeditie 1900 buitgemaakte gevangenen.

aanval bleek terstond de groote superioriteit van enkele goed gewapende en geoefende soldaten tegenover een groote overmacht van wilden. Acht aanvallers lieten het leven, maar toen was ook het ergste geleden. Men was nu blijkbaar overtuigd van de meerdere kracht der vreemde wapenen, waartoe ook de kanonade van de „Nias” op Oeroemb wegens het vernielen der bebakening in Mei 1902 zal hebben bijgedragen.

Het was echter stellig niet alleen de superioriteit in wapening, die een betrekkelijken vredestoestand afdwong. Hadden de Marind oorlog gewenscht, dan hadden ze het nog lang vol kunnen houden in dit onmetelijke land. Men zag de vreemdelingen trouwens absoluut niet meer als superieure wezens, toen men over den eersten schrik heen was van vijanden in eigen land, waar men steeds veilig geweest was. Integendeel heeft de Marind tot op den huidigen dag zijn zelfbewustzijn behouden. *Anim-há*, heette het in den ouden tijd, echt mensch, zoo voelde hij zich met uitsluiting van anderen en het merkwaardige raadsel van het doel der vreemden in deze landen had hij dan ook al spoedig op zijn eigen wijze en in de lijn van zijn denken opgelost. De vreemdelingen toch wilden klappers ruilen. Dus hadden zij onvoldoende eten in eigen land en zoo waren zij afgezakt naar de verre woonstreken der Marind. In ruil daarvoor boden zij hem ijzeren messen en bijlen, artikelen van ongemeene handzaamheid, die een waren ijzerhonger in het land verwekten. Die ijzerhonger dwong de bevolking om te trachten goedschiks te verkrijgen, wat men kwaadschiks niet nemen kon. De mogelijkheid daartoe bood de pasar, die al zeer spoedig na onze vestiging was ontstaan. Daar ontmoetten Marind-anim en vreemdeling elkander als gelijken, beiden vervuld van *dédain* voor de andere partij. Die pasar van Merauke is in de pacificatie van Zuid-Nieuw-Guinea een zeer gelukkig middel geweest.

Nu wil dat niet zeggen, dat het op en om die pasar slechts pais en vreê was. Integendeel trachtten de Marind maar al te vaak den vreemdelingen hun kostbare handelswaar te ontstelen, wat soms tot verwarde tooneelen aanleiding gaf. Het verlangen naar ijzer was trouwens te groot om veel eerlijkheid te kunnen verwachten. De honger ging zelfs zoo ver, dat men eenige malen de boeien der bebakening met eindeloos tobben loswerkte en wegsleepte en zich vergreep aan de schijven der schietbaan, een

bedrijf, dat men echter als te weinig de moeite loonend al spoedig voor den handel liet varen ¹⁾).

Inmiddels steunde een golf van economisch optimisme dien handel. Ieder had, alle narigheid van muskieten en modder ten spijt, de merkwaardigste verwachtingen van het thans vergeten Zuid-Nieuw-Guinea. Reeds in 1903 beraamde het Bestuur plannen tot Javanen-kolonisatie. In hetzelfde jaar werd te Amsterdam de Merauke-Cie. opgericht, die jaren lang in deze plaats groote zaken gedreven heeft ²⁾. Toen in Juni van dat jaar haar vertegenwoordiger te Merauke arriveerde, vond hij er reeds twee Europeesche winkels en twaalf toko's van Chineezzen en andere Vreemde Oosterlingen! Geen wonder, dat de handel zich weldra uitbreidde tot buiten de grenzen der hoofdplaats. Reeds in Augustus 1903 meldde de Assistent-Resident, dat Europeesche, Chineesche en Inheemsche (d. w. z. Maleische) handelaren zich vaak naar de negorijen begaven tot het opkopen van klappers, vruchten en groenten, waarbij men meestal in de negorijen zelf bleef overnachten!

Hoe spoedig schijnt zich alles ten goede gekeerd te hebben. Het jaar 1903 gaat voorbij zonder dat de bevolking zich aan ernstige wanbedrijven schuldig maakt ³⁾. In 1904 is de eenige opvallende gebeurtenis de moord op een wandelenden politieagent. Daarentegen brengt de bevolking, wel verre van hen te snellen, gedroste dwangarbeiders gevankelijk terug en levert hen over aan het Bestuur te Merauke! Al heeft men dan het koppensnellen naar buiten nog niet onder de knie, de vrede met de *Poe-anim*, de vreemden ⁴⁾, is er al spoedig en deze is voor het contact onmisbaar.

¹⁾ Dat deze diefstallen uitingen van kwaadaardigheid geweest zouden zijn, gelijk Klaassen in zijn aangehaald artikel doet voorkomen, is stellig onjuist

²⁾ Tot omstreeks 1926. Als van elk groot opgezet ondernemen op Zuid-Nieuw-Guinea is wel haar geboorte maar niet haar verscheiden voor het nageslacht vastgelegd. Zelfs van de Merauke-Cie, die toch de eenige geslaagde is geweest!

³⁾ Alleen het bejilen van vee en het opnieuw beschadigen der schiet-schijven vinden wij opgeteekend, behoudens enkele diefstallen op den pasar

⁴⁾ *Poe-anim*: schietmensch, de nog steeds algemeen gebruikelijke naam voor de vreemdelingen.

De handel maakte van dien gunstigen toestand terstond gebruik. Tal van Inheemsche en Chineesche handelaartjes (wonderlijk waar al die lieden zoo gauw vandaan zijn gekomen!) vestigden zich tot op groote afstanden van Merauke langs de kust om copra te ruilen tegen ijzerwaren e.a. Reeds spoedig was hun aantal zoo belangrijk, dat men niet langer de onzeewaardige prauwen der bevolking voor het vervoer gebruikte, doch zeilprauwen van elders komen liet. In September 1905 wordt in de Archieven van Merauke voor het eerst melding van zulke prauwen gemaakt; in Januari 1906 blijken er reeds zes aanwezig te zijn.

Vertrouwen in de toekomst had men dus wel. Toen in 1905 de Missie van het Heilig Hart haar intrede deed in Merauke, wier Missionarissen — aanvankelijk nog uitsluitend zich toeleggend op taalstudie en het verkrijgen van contact — de autochtone bevolking Christendom en beschaving zouden gaan bijbrengen, scheen die toekomst verzekerd. En men gedroeg zich ernaar. Zoo goed ging het zelfs, dat in Juni 1905 het Leger zich uit Zuid-Nieuw-Guinea terugtrok. Zijn taak werd door de Gewapende Politie overgenomen.

Men had echter te weinig op de handelaren gelet en in hetzelfde jaar 1905 begonnen de moeilijkheden opnieuw en zeker niet minder dan in het begin. Een overval, in Mei 1905 in het binnenland gepleegd, is de voorbode eener veranderde houding. Op den 13den September werden dicht onder Merauke twee Chineesche hout-hakkers gesneld: in October twee matrozen eener zeilprauw te Sangasee. Wraakneming wegens een vrouwenzaak bleek het motief van den eersten dezer beide moorden te zijn en dat daarvoor goede grond was, werd in de gebeurtenissen der volgende maanden ruimschoots bevestigd. In November reeds bleek, dat een man van Biroek bij Wendoe door een *Poe-anim* was gedood. Waarom is ons niet bekend, maar stellig heeft die gewelddaad kwaad bloed gezet. Al heel fraai was, wat zich in Februari 1906 te Koembe afspeelde. Daar werd een *Poe-anim* door de bevolking gedood wegens overspel en ontuchtige relatie met een jong meisje. 's Mans vrienden te Wendoe besloten daarop de zaak zelf ter hand te nemen en den kampong te tuchtigen door dien te verbranden, nadat zij de bewoners met geweren hadden verjaagd. Wel greep het Bestuur krachtig in door de boosdoeners te arresteeren, maar

de bevolking volledig gerust stellen kon zij door den hieraan voorafgeganen moord ook niet, al vleide men zich met die hoop

Meent de Assistent-Resident in Maart nog, dat de Kaja-Kaja's over het algemeen zeer ingenomen zijn met de *Poe-anim* in den kampong, een golf van gewelddaden, die over het gansche land gaat, logenstraft al spoedig alle optimisme. Men zie slechts onderstaand lijstje :

April 1906. Een Chinees in Jewati, vlak bij Merauke, van zijn visch beroofd. Een handelaar te Keiboersé beroofd en verjaagd.

Mei 1906. Een bij Keiboersé op het strand geloopten prauw der Merauke-Cie. vernield en de lading in het water geworpen. Tuchtiging van Sarire, Borim en Keiboersé wegens een sneltocht, naar Engelsch gebied ondernomen.

Juni. Twee schipbreukelingen te Oeroemb op anderhalf uur afstand van Merauke gesneld.

September. De handelaren uit Okaba-Alakoe verdreven met verlies van één doode en drie gewonden.

October. De toestand is dermate verergerd, dat de kust van Sangasee tot en met Makalin voor allen handel gesloten moet worden.

Daarnevens is er rechts en links oneenigheid over met *Poe-anim* getrouwde en sedert weggeloopten Marindineesche vrouwen. Aanvankelijk schijnt het Bestuur deze gemengde huwelijken (of beter samenleving) zoo niet aangemoedigd, dan toch gaarne gezien te hebben. Thans echter proeft men er de oorzaak der moeilijkheden uit. Het contact is te nauw geworden en de handelaartjes, vervuld van superioriteitswaan ¹⁾, gedragen zich te veel als heer en meester en dan nog meest meester van slecht allooi. Het was niet het puikje, dat hier was geïmmigreerd en de toevloeiing van ontslagen gevangenen, die er de voorkeur aan gaven hier te blijven, deed het gehalte er niet op vooruitgaan. Toen de eerste ijzerhonger gestild was en de vrees voor elkander verminderd, moest de bom wel barsten.

Toch scheen het een oogenblik, dat men het na eenige strafexpedities, boete-opleggingen en de stichting van een politiepost te

¹⁾ Rassenwaan is waarlijk geen prerogatief der blanken. In 1937 nog hoorde ik een Makassaarschen badjo (koeli) van één der K. P. M.-stoomers een agent vragen: „Apa misih bisa pasang orang liar di hoetan?”.

Oeroemb weer gewonnen had. Keiboersé, waar de handelaren waren teruggeroepen, kreeg in November zijn *Poe-anim* weerom. In December was het echter alweer mis en werden in hetzelfde Keiboersé drie Chineesche vogeljagers vermoord. Wanneer men daarna komt om de bevolking te tuchtigen, is zij natuurlijk prompt in het achterland verdwenen. Door al deze wederwaardigheden komt er een zenuwachtige stemming, die ook niet verdwijnt als in April 1907 de sterkte van de politiepost te Oeroemb van twaalf op acht man wordt teruggebracht. Wanneer er een stoomer in zicht is, vlucht de bevolking van de bij Merauke gelegen kampongs geregeld het bosch in. In Mei worden in Sangasee wederom twee ruilers gedood, terwijl in de buurt van Merauke een gedroste Chineesche dwangarbeider wordt vermoord door lieden van Manggatrik en Borim. In dezelfde maand schiet een *Poe-anim* een Marindineeschen man neer in Noh-Otiv, vlak bij Oeroemb.

Maar dan is het afgelopen. In Juni 1907 wordt Okaba aangezezen als politiepost en hiermede de eerste steen gelegd voor effectief bestuur aan gene zijde van de Bian. De post is nooit weer ingetrokken. In Augustus begint de inmiddels gearriveerde Militaire Exploratie haar arbeid in die streken en door dit zeer beweeglijk machtsmiddel wordt het verzet spoedig gebroken: men had het leger al te snel opzij gezet. Een botsing vlak achter Okaba kost den opstandigen vijf dooden en nadat in September de bevolking van Sangasee is getuchtigd, bieden de oproerige kampongs, die al maandenlang naar het binnenland de wijk genomen hadden, volledige onderwerping aan. Als laatste volgt in December ook Keiboersé en hiermede is de eerste periode der bestuursgeschiedenis in Zuid-Nieuw-Guinea ten einde.

Aan alle zijden had men iets geleerd: het Bestuur om beter op de handelaren te letten en niet ieder te laten gaan waar hij wilde ¹⁾; de bevolking matiging en om ook daar, waar zij in haar recht stond, dit recht niet langer te zoeken bij zichzelf, waar het altijd geweest was, doch bij het Bestuur, dat thans met de handelaren niet langer vereenzelvigd werd; de handelaren zelf hadden voorzichtigheid geleerd.

¹⁾ Hetgeen ook thans nog wenschelijk is, niet alleen in Zuid-Nieuw-Guinea maar in meerdere mate nog in andere, korter geleden geopende streken. De wettelijke mogelijkheden daartoe zijn echter beperkt, helaas.

Tenslotte had men elkander noodig; de handelaren waren voor de bevolking reeds onontbeerlijk geworden en al bleef het antagonisme bestaan, allengs kreeg de bevolking in het conflict met de zich superieur-wanende *Poe-anim* een machtigen partijganger, die zich tot nu toe afzijdig had gehouden: de Missie.

De eerstvolgende jaren zijn dan ook betrekkelijk rustig en voornamelijk waardevol door de meerdere kennis van land en volk, die er verworven wordt. Voor die van het land zorgde de Militaire Exploratie ¹⁾, voor die van het volk Heldring, die als geoloog in dezen tijd het land bereisde en daarbij belangrijke gegevens wist te verzamelen omtrent de groote initiatie-ritueelen ²⁾. Het resultaat was echter voor de bevolking minder aangenaam, want ofschoon van verboden niets is opgeteekend, staat het wel vast, dat in 1909 de Majo voor het laatst openlijk gevierd is en men sindsdien begonnen is de groote feesten tegen te gaan. Met dit verbod van het oude breidt de propaganda voor het nieuwe zich uit en in 1910 stucht de Missie een statie te Okaba.

Intensief was overigens de bemoeienis met de bevolking geenszins. Eenerzijds had men het te druk met economische experimenten, die het één na het ander mislukten, terwijl anderzijds ook de Militaire Exploratie zelve niet het geschikte middel was om het land rustig te houden. Daarvoor was het op deze wijze gelegd contact te vluchtig en al spoedig begint de bevolking zich weer geducht te roeren, in 1910 en 1911 met sneltochten, terwijl in 1912 weer tal van aanslagen op de *Poe-anim* volgen.

Het was trouwens met die onderdrukking der sneltochten een eigenaardige zaak. Men krijgt over het algemeen niet den indruk, dat die altijd met evenveel voortvarendheid is aangepakt. Nu was

¹⁾ Ongelukkigerwijze valt op den arbeid van het Detachement wel het één en ander af te dingen. De kaarten, door de militairen met behulp van den Topografischen Dienst vervaardigd, zijn zeer onnauwkeurig en een bron van voortdurende teleurstelling; vgl. *De Telegraaf* van 18 Januari 1938, Avondblad, Vierde Blad, pag. 8 van mijn hand.

²⁾ Zie vooral dat Tijdschrift 55 (1913), pp. 429 vv. Opmerkelijk is, dat de oude, weliswaar zeer beperkte maar toch niet onbelangrijke onderzoekingen van Pösch en Koch weinig de aandacht van het Bestuur getrokken hebben.

dit in den eersten tijd ook niet gemakkelijk, daar men niet over voldoende informatie beschikte uit de nederzettingen der bevolking. Voor latere jaren echter gold dit bezwaar niet en men vraagt zich af, of er wel zoo weinig is gesneld als gerapporteerd werd. Zoo ja, dan zou men in de vele sneltochten van 1911 tot 1913 een opleving moeten zien, doch waarschijnlijker is, dat men voordien meer kans zag om die in het verborgen en mogelijk op kleinere schaal nog te houden. Het optreden daartegen was evenmin gemakkelijk en dat daarbij, gelijk bij het optreden tegen eigenrichting jegens de *Poe-anim*, wel eens bloed heeft gevloeid, spreekt onder de eigenaardige omstandigheden, waarmede men te kampen had, haast vanzelf. Van onnoodig bloedvergieten is echter nimmer sprake geweest. Dat blijkt ook wel uit het feit, dat voorkomende botsingen nimmer wrok bij de bevolking hebben achtergelaten. Men bepaalde zich trouwens, zooveel de omstandigheden dat toelieten, tot het vernielen van de groote prauwen, waarmede men de sneltochten ondernam, de inbeslagname van de koppen en de veroordeeling der kampongs tot betaling eener boete in den vorm van klappers en varkens. Van gevangenneming en berechting merkt men weinig en dat was aanvankelijk ook geen wonder.

Voor 1906 ontbrak namelijk iedere regeling van het rechtswezen en ook na de inwerkingtreding van Staatsblad 1906 No. 248 (later vervangen door de Kroonordonnantie van Staatsblad 1908 No. 234) waarbij de bevolking werd gelaten in het genot harer eigen rechtspleging, was men niet veel verder, daar elke regeling daarvan ontbrak en men toch bezwaarlijk de „rechtspleging”, zooals de bevolking die gewoon was uit te oefenen, kon volgen¹⁾. Men heeft toen blijkbaar maar zonder regeling of papieren recht gesproken, want van vonnissen of registers van den Inheemschen Rechter (die evenmin aangewezen was) bemerkt men voor 1924 niets²⁾ en

¹⁾ Echter had het Hoofd van Gewestelijk Bestuur (en tot 1913 was Zuid-Nieuw-Guinea een zelfstandig gewest) m.i. wel een regeling in het leven kunnen roepen en het is stellig zeer te betreuren, dat men daartoe, voor zoover valt na te gaan, nimmer een poging ondernomen heeft.

²⁾ In laatst genoemd jaar, mogelijk ook in 1923, werd de voor de Molukken geldende regeling hier ingevoerd en kreeg men in Zuid-Nieuw-Guinea een Raad van Hoofden, die sedert 1 Januari 1936 vervangen is door een Alleensprekend Rechter. De thans geldende regeling, gegrond op Staatsblad 1932 No. 80, is een zeer gelukkige te noemen.

zeker is, dat men Inheemsche overtreders nu en dan wel in de gevangenis zette.

Was het in de eerste jaren een voordeel de handen vrij te hebben, later werd het bepaaldelijk een ongemak en de Assistent-Resident Plate ging er daarom toe over hen te berechten door Magistraat of Residentie-Rechter ¹⁾, waartoe Staatsblad 1908 No. 234 de mogelijkheid openliet, zolang niet de grenzen als bedoeld in artikel 2 dezer ongelukkige regeling waren aangewezen, waarbuiten de bevolking in het genot dier onbepaalde eigen rechtspleging gelaten werd.

Was Plate's maatregel de eenige oplossing, zolang men geen regeling dier Inheemsche Rechtspraak in het leven roepen kon of wilde, zij was tevens een hoogst ongelukkige, daar de procedure voor den Residentie-Rechter veel te omslachtig en formeel is om een behoorlijke justitie over Primitieven te verzekeren, tenzij men het in werkelijkheid anders aanlegt dan men op papier vermeldt. Maar het was in ieder geval beter dan niets en Plate deed het ermede.

Zijn optreden kenmerkte zich door krachtig ingrijpen. Voor alles nam hij het pleit op voor de invoering van werkelijk Bestuur en zoo wist hij door te zetten, dat het Exploratie-Detachement, dat voor blijvende pacificatie ondeugdelijk was gebleken, werd teruggeroepen en in 1914 Okaba een Gezaghebber kreeg, terwijl terzelfder tijd te Koembe een Bestuurs-Assistent geplaatst werd. Na de door hem gehouden strafexpedities in de voorgaande jaren was door dezen maatregel al zeer spoedig de rust geheel en voor goed hersteld. Men is sedert van de kust uit niet meer op sneltocht geweest ²⁾.

Van belang werd de bestuursuitbreiding echter eerst doordat Plate het bij den bovenbouw niet liet. In hetzelfde jaar 1914 wordt in iederen kampong een kamponghoofd aangesteld. Weliswaar zijn die hoofden weinig waard, doordat hun alle adatgezag vreemd is, doch men heeft thans overal een contactpersoon, die weet, dat hij bij voorkomende moeilijkheden in eerste instantie den last

¹⁾ PLATE, *Koloniaal Tijdschrift*, 1916, p. 600.

²⁾ In het binnenland duurde het natuurlijk nog voort. De laatste sneltocht werd in 1935 vanuit het Gav-Gav-gebied aan de midden-Fly ondernomen, doch ook daar is het koppensnellen thans definitief beëindigd.

te dragen zal hebben. Ook wordt in dit jaar voor het eerst aanslag gehouden in de belasting, die in klappers betaald moet worden. In dezelfde periode valt de invoering van heerdiensten. Zoo heeft hij de bevolking in twee jaar tijds ingelijfd in het systeem van geregeld Bestuur!

Dat blijkt ook op ander gebied. Niet alleen wordt in 1914 een begin gemaakt met den aanleg van begraafplaatsen buiten den kampong, maar zijn bemoeienis strekt zich veel verder uit. Reeds bij zijn eerste tournee in 1912 merkt hij op, dat zeer velen lijdende zijn aan venerische ziekten. Hoewel dit reeds voordien bekend geweest moet zijn, was Plate de eerste bestuursambtenaar, die het opmerkte en er ook zijn conclusies uit trok. Zijn eerste werk was op te treden tegen de adatgebruiken, die de verspreiding van het venerisch granuloom in de hand werkten. Van een streng verbod was weliswaar nog geen sprake maar het begin van contrôle kwam er en tegelijk een eerste poging tot beschavingsarbeid, vooral uitkomend in intensiever propaganda voor het dragen van kleeren ¹⁾. In sommige opzichten doen Plate's ideeën van dien arbeid ons komisch aan (zoo zijn allerongelukkigste uitlating, dat de Papoea moet leeren begrijpen, dat hij onbeschaafd en wild is ²⁾), maar hij heeft toch den moed gehad om, overtuigd zijnde van het uitsterven der bevolking — waarvan hij in een uit April 1913 dateerende missieve blijk geeft — voort te gaan met arbeiden en het Bestuur zelfs belangrijk uit te breiden.

Bij dien arbeid vond hij belangrijken steun in de Missie, die er in hetzelfde jaar 1914 toe overging te Okaba en Alatepi modelkampongs te stichten, waarin de mannen- en jongenshuizen ontbraken en het leven min of meer onder toezicht stond. Hierin bracht zij de jeugd, de gekleeden, onder om althans hen voor ondergang te behoeden. Bevatte die te Okaba aanvankelijk nog huizen voor meerdere gezinnen, al spoedig ging men tot ééngezinswoningen over, een voorbeeld dat nog in hetzelfde jaar te Merauke navolging vond, waar op het terrein van den ouden

¹⁾ Het vermakelijke verhaal van den broekenboom te Merauke, ons opgeteekend door A. K. NIELSEN in zijn *In het land van kannibalen en paradijsvogels*, stamt uit dezen tijd.

²⁾ *Tijdschrift van het Binnenlandsch Bestuur*, 1913, p. 201.

cultuurtuin¹⁾) in samenwerking met het Bestuur ook zulk een kampong opgericht werd.

De toestand had in korten tijd wel een somber aanzien gekregen. De eerste volkstelling, die in 1915 gehouden werd, was dan ook geen weelde. Zij heeft den grondslag gelegd voor later vergelijkingsmateriaal, waaraan de ernst van den achteruitgang kon worden afgemeten, gelijk in hoofdstuk III zal blijken. Kort daarop diende Plate ook een plan tot medicineering der bevolking in. Het plan was niet praktisch en de malariabestrijding nam er een te groote plaats in, doch de eerste stap tot alarmeering der Regeering, die in de moeilijke oorlogsjaren bezwaarlijk helpen kon, was gezet. Toen Plate in October 1915 met verlof naar Holland vertrok was er in Zuid-Nieuw-Guinea heel wat veranderd. Dat was niet alleen het bovenvermelde; tal van wegen waren tot stand gekomen en ook was de basis gelegd voor een bedrijf, dat gedurende de eerstvolgende tien jaren Merauke tot een rijke stad zou maken: in 1914 was de vogeljacht geopend.

De opening van de vogeljacht was overigens geen onverdeeld succes. Winst was, dat zij het bekend worden van het binnenland in de hand heeft gewerkt, dat bestuursuitbreiding volgen moest en dat in 1918 reeds Torai aan de midden-Maró, in 1919 Assike gesticht werd, laatstgenoemde plaats (hopeloos ondernemen) om toezicht uit te oefenen op de praktijken der vogeljagers. Het groote kwaad van de vogeljacht is echter geweest, dat de ziekten nu ook naar het binnenland werden gebracht, terwijl men er aan de kust nog steeds machteloos tegenover stond. Een oogenblik scheen het aan de kust of er een oplossing gevonden zou worden, toen Sitanala, het gewone ziekenhuissysteem verlatend, waar geen enkele Kaja-Kaja, hoe ziek ook, zich in schikken wilde, hun een eenvoudige gaba-gaba-loods bouwde, hun sago te eten gaf en een sfeer schiep, die den Kaja-Kaja lag. Voor het eerst kwamen zij nu naar het ziekenhuis. Maar de gewone therapeutische methoden faalden. Salverson hielp niet. Wel sprak reeds Sitanala het vermoeden uit, dat men hier met venerisch granuloom te maken had, een ziekte, in de buurt van Nederlandsch-

¹⁾ Men heeft daar gedurende eenige jaren een dependance van 's Lands Plantentuin gehad, die een volslagen mislukking moet geweest zijn. Er is in het archief van Merauke nl. zoo goed als niets over te vinden.

Indië alleen in Queensland bekend ¹⁾, doch verder kwam men niet. Kort na een nieuw, door den Assistent-Resident Berkhout in overleg met Sitanala ingediend voorstel tot medicineering der bevolking, werd de laatste overgeplaatst. Hij vertrok in 1916 en in Maart van het volgend jaar werd nog over een opvolger gecorrespondeerd. Alle voordeelen van het door Sitanala onder de bevolking verworven vertrouwen gingen hiermede verloren en van het zoo gewenschte specialistisch onderzoek naar aard en geneeswijze der heerschende ziekte kwam onder den druk der oorlogsjaren niets.

Het eenige positieve wat onder deze omstandigheden kon worden gedaan, was scherper optreden tegen *otiv-bombari* ²⁾ en andere feestelijkheden. De dertig deelnemers aan een bekend geworden geval van *otiv-bombari* kregen allen één jaar. Maar men schoot er niet veel mee op, want de bevolking ging er nu in het geheim mee door en er waren niet voldoende middelen ter contrôle. Ten overvloede moest de Missie haar arbeid inkrimpen en werd Okaba weer verlaten, hetgeen voor den modelkampong aldaar niet anders dan slechte gevolgen gehad kan hebben. Voorts werd in 1919 de maatregel genomen om de vogeljagers voor hun vertrek naar het binnenland aan keuring te onderwerpen, een maatregel, die te laat kwam.

Eind 1918 trof een nieuwe ramp de bevolking, de influenza-epidemie, die binnen veertien dagen tijds 18½ % der bevolking ten grave sleepte. Al was het dan geen derde deel, zooals in geschrifte zoo vaak is beweerd, de indruk, dien deze gebeurtenis op de bevolking maakte, was ontzettend en het einde van hun bestaan scheen in zicht. Een stervend volk en reeds meldden zich de erfgenamen. . . .

In 1919 verwierf de maatschappij Kelapa een groot aantal erfpachtsperceelen voor klappercultuur. Een deel der doesoens van de bevolking viel binnen deze concessie, welk deel later nog

¹⁾ Het moet in de eerste jaren van de vestiging in Merauke, toen geregeld contact met Thursday-Island bestond en Australische werklieden in Merauke werkten, zijn ingevoerd. Dat het over de Oostgrens gekomen zou zijn is onwaarschijnlijk. Van sterke verbreiding daarvan in Papua vernam ik nimmer iets en op deze wijze is in het geheel niet te verklaren, hoe de meest Oostelijke stam op ons gebied, die der Koerkaranim, er bijna geheel van vrij gebleven is.

²⁾ De viering van het *jus primae noctis*.

aanmerkelijk vergroot werd, daar de maatschappij de grenspalen op onrechtmatige wijze een eind naar zee verplaatste. Geplant heeft de maatschappij weinig, geparasiteerd op de immers tot verdwijnen gedoemde bevolking des te meer en achteraf beschouwd ware het misschien wenschelijk geweest, als zij enkel maar geparasiteerd had¹⁾. Nu echter werd zij bij de erfpachtsconcessie verplicht jaarlijks een schadevergoeding aan de bevolking uit te betalen tot een totaal bedrag van f 3000.—. Weliswaar is dit bedrag niet zoo heel groot, maar het lijkt reeds bedenkelijk veel op het systeem der Indian Reservations in de U. S. A., waar men den Indianen als laatste ook de noodzaak tot werken ontnam en daarmede al wat er nog aan spanning in hun leven restte. Gelukkig heeft deze betaling niet lang geduurd; reeds in 1925, na de teruggave der clandestien geoccupeerde tuinen, begon de maatschappij zich terug te trekken met gelijktijdige teruggave der doesoens en in 1932 was het geheel met haar afgeloopen. Haar laatste perceel werd door de Missie overgenomen en schadeloosstellingen behooren tot het verleden.

Zoo sukkelde men na de ramp van 1918 nog eenigen tijd door. De toestand scheen hopeloos. Reeds in 1915 werd geconstateerd, dat de kampongs bijna geen kleine kinderen telden. Geboorten kwamen praktisch alleen voor in de modelkampongs. Daarbuiten heerschte de grootste ellende. Met steeds toenemende snelheid greep het granuloom om zich heen en de ziekteperiode van 1918 kan er onmogelijk goed aan gedaan hebben. Wat kende de bevolking voor ander middel om deze kwaal te verdrijven dan de wilde *tiek-bombari*, het koortsverdrijvingsritueel, met zijn groote uitspattingen? Doch het heilzaam sperma bracht niet dan verderf.

Hoe groot de verbreiding van het granuloom was, is niet met zekerheid te zeggen, daar cijfers ontbreken. Een klein percentage lijstje uit 1925 is het eenige en dat papiertje uit den tijd, toen de bestrijding reeds begonnen was, is voldoende om de overtuiging bij te brengen, dat in 1920 de helft der bevolking venerisch besmet was. Geen wonder, dat de Missie over terugtrekken dacht.

¹⁾ In den Volksraad is wel beweerd, dat de bevolking door deze onrechtmatige daad honger zou hebben geleden, hetgeen mij volstrekt onaannemelijk voorkomt.

Verbetering kwam eerst door de laatste wanhoopspoging de Missie, Vertenten's perscampagne onder het motto „Zuid-Nieuw Guinea sterft uit”, die grooten indruk maakte en zelfs tot gevolg had, dat Vertenten naar Batavia geroepen werd. Van dat moment af liepen de zaken snel. Nadat in 1920 op een Paleisconferentie, welke Vertenten bijwoonde, tot krachtig ingrijpen was besloten, kwam nog in hetzelfde jaar Dr. Cnopus te Merauke voor het verrichten van een informatorisch onderzoek.

Het door dezen arts uitgebracht rapport is nog steeds lezenswaardig. Het frappeert door de conclusie, dat de onvruchtbaarheid der vrouwen niet alleen een gevolg is van venerische besmetting, al heeft deze den noodtoestand acuut gemaakt. Ook onder de niet-besmette vrouwen trof hij abnormaal veel sterielen, waarvoor hij een drietal oorzaken aanwijst:

1e. beschadigingen der baarmoeder tengevolge van abortus provocatus, een hier vrij veel voorkomend kwaad, doordat de vrouwen aan de kust laat trouwen;

2e. beschadigingen tengevolge van overmatig sexueel verkeer met zeer vele mannen achtereen;

3e. homosexualiteit der mannen, die daardoor geen omgang met hun vrouwen meer zouden hebben.

Helaas begaat Cnopus de fout het voor te stellen, alsof de onmatige sexualiteit alleen van de mannen uitging en de vrouwen zich niet dan door geweld gedwongen aan hun lusten onderwierpen. Mogelijk was dat in die jaren, waarin de vrouwen de wreede gevolgen der besmetting zagen en vreesden, aldus, maar over het algemeen geeft deze opvatting toch te veel eer aan die vrouwen. De onzede was zede, was cultureel bezit en dat de vrouwen het in deze niet zoo geheel oneens zijn geweest met de mannen, blijkt wel uit het feit, dat zij dezen navolgden in hun leeftijdsklassen en zelfs aan het ritueel deelnamen. Dergelijke zaken gaan nimmer van één kant uit en dit werd mij bij een tweetal rechtszittingen in 1937 bevestigd, waarbij juist een wat oudere vrouw bleek te hebben aangezet tot *otiv-bombari* (*jus primae noctis*).

Ook de rol der homosexualiteit komt mij overdreven voor. Deze toch werd niet beoefend door een klasse van abnormalen, maar was zede voor allen. Het opulent karakter der riten laat geen twijfel bestaan aan den lust dierzelfde mannen tot omgang met

vrouwen. Ook hier wreekt zich Cnopius' medelijden met het door hem te hoog aangeslagen zwakke geslacht; in feite is het ondenkbaar, dat in deze maatschappij een vrouw zich sexueel door haar echtgenoot zou laten verwaarlozen. Juister lijkt het mij daarom de mogelijkheid van mindere vruchtbaarheid ten gevolge van onmatig sexueel verkeer, zonder dat zulks aanstonds beschadigingen teweegbrengt, open te laten. Naar mij van medische zijde verzekerd werd, komt zulks wel meer voor. Zonder in de medische merites dezer opvatting te willen treden, biedt zij in ieder geval dit voordeel, dat zij een verklaring geeft van het uiterst merkwaardige feit, dat zooveel gezonde en normale vrouwen toch onvruchtbaar bleven.

Dat Cnopius zich bij zijn onderzoek zou hebben vergist en bij oogenschijnlijk gezonde vrouwen venerische besmetting over het hoofd zou gezien hebben, komt mij onwaarschijnlijk voor. Op grond van geheel andere gegevens kwam ik, lang voordat Cnopius' rapport mij bekend was, tot de conclusie, dat voor onze komst de bevolking waarschijnlijk reeds aan het uitsterven was¹⁾. Toen was er van venerische ziekten nog geen sprake en dit klopt dus geheel met de geconstateerde, groote mate van steriliteit bij gezonde vrouwen.

Geheel in de lijn van Cnopius' opvatting van de oorzaken van het kwaad was, dat hij, behalve verplichte medische behandeling, waartoe hij de therapie voorschreef, aanbeval de bevolking in modelkampongs onder te brengen, de mannenhuizen te sluiten, verplichte registratie der huwelijken in te voeren en de bevolking te dwingen tot gezinsleven.

Het rapport Cnopius maakte grooten indruk en de toenmalige Resident van Nieuw-Guinea was het er volkomen mee eens: naast de bestrijding van de geslachtsziekten was het eenige middel, naar hij in een schrijven aan het Hoofd van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst mededeelt: „de uitstamping van de onzedelijke gebruiken”.

De weg tot zulk drastisch optreden was reeds gebaand door de Paleisconferentie, waar besloten was tot oprichting van modelkampongs ter onderbrenging van de nog niet verdorven jeugd. De eenige, die matiging bepleitte, was de Directeur van Justitie,

¹⁾ *Godsdienst en samenleving in Nederlandsch-Zuid-Nieuw-Guinea*, pp 13 en 14.

die van „uitstamping” minder verwachtte dan van een verandering in de mentaliteit der bevolking. De uiterste concessie, waartoe hij gaan wilde, was toepasselijkverklaring der epidemie-ordonnantie op het venerisch granuloom in de Afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea. Bij G. B. van 24 December 1922 (S. 1922 No. 815) kwam zij er reeds door. Van invoering van speciale maatregelen tot bestrijding der onzedelijkheid kwam echter niets, het strafwetboek bleef daarvoor de maatstaf, wat later een wel eens wat geforceerden uitleg van enkele wetsartikelen ten gevolge heeft gehad, maar tenminste het voordeel opleverde, dat men voor pruderie bewaard bleef. En dat was noodig, daar door het ingrijpen der Regeering in de eerstvolgende jaren de Missie, wier advies min of meer richtlijn werd, op den gang van zaken grooten invloed kreeg. Het is stellig gelukkig geweest, dat haar wenschen ten aanzien van straffen voor onzedelijkheid niet altijd vervuld konden worden. Ook zonder dat is aan haar verlangens reeds ruimschoots tegemoet gekomen.

Inmiddels had men te Merauke waarlijk niet stil gezeten en was de Missie terstond met positief opbouwend werk begonnen. Reeds in 1921 waren de eerste drie volksscholen der Missie gesticht, welke spoedig door meerdere werden gevolgd in andere kustkampongs. In 1922 bezette de Missie Okaba weer, terwijl in Augustus 1923 Wendoe een eigen pastoor kreeg. Einde 1922 kwam Dr. Thierfelder als Gouvernements-Arts te Merauke en van nu aan kon het werk onder de bevolking, in 1921 reeds aangevat, krachtig voortgang vinden, een werk, dat Thierfelder's naam voor altijd met Zuid-Nieuw-Guinea verbinden zou.

Het bleef natuurlijk niet bij het onderbrengen van de onverdorven jeugd in modelkampongs. Integendeel, alles werd modelkampong ¹⁾. De mannenhuizen werden overal gesloten, de *gotad's* omgehaald, de bevolking gedwongen gezinswoningen te bouwen en daarin te leven, terwijl de clanwijken verdwenen. Alle feesten werden verboden, *otiv-bombari* e.d. krachtig tegengegaan. Door de verplichte ziekenhuisbehandeling en via de goeroe's der Missie was het mogelijk vele gevallen van *otiv-bombari* te achterhalen

¹⁾ Wat op zichzelf maar gelukkig was, want ofschoon het systeem der modelkampongs voor de onverdorven jeugd hier vrucht heeft afgeworpen, het was op zichzelf een principieel ongewenschte en op den duur onhoudbare instelling.

en straffen van 9 maanden waren geen zeldzaamheid. Het dragen van haarverlengselen werd tegengegaan, aangezien aanvlechting meestentijds met kleine feesten gepaard ging, die uiteraard niet zonder sexueele promiscuïteit konden verlopen. Het dragen van kleeren daarentegen werd bevorderd. In hoeverre op dit punt bepaalde bevelen gegeven zijn is niet na te gaan, doch pressie is stellig wel uitgeoefend. Dat alle homosexueele relaties ten eenen male in den ban gedaan werden, spreekt van zelf. In 1924 volgde tenslotte een verbod van het gebruik van *wati* door vrouwen, dat echter bij gebrek aan sancties niet voldoende kon worden gehandhaafd.

In October 1922 werd de tegenwoordige Onderafdeeling Zuid-Nieuw-Guinea voor de vogeljacht gesloten. Medisch onderzoek werd verplicht gesteld. Hulpziekenhuizen werden al spoedig overal gesticht, waarbij men het barakken-systeem van Sitanala toepaste. Hoogst eenvoudige loodsen waren het, die onder toezicht gesteld werden van een ziekenoppasser, dien men het toedienen van intraveneuse tartras-emeticus-injecties tegen granuloom geleerd had. Men kan het hoofd schudden over zoo veel vertrouwen in een zulks onwaardigen Inlandschen ziekenoppasser, maar men deed het ermede en het ging prachtig. Het eerste hulpziekenhuis verrees te Okaba, al spoedig gevolgd door Torai en Bad, waarmede het werk in het binnenland werd ingeluid, waarin men na het sluiten der vogeljacht steeds nauwer contact met de bevolking kreeg. In 1924 werd de Bestuurspost Moeting opgericht, die natuurlijk ook een ziekenhuis kreeg. Men was toen al zoover, dat de bestuurs-ambtenaren van Torai en Koembe konden worden teruggetrokken. Assike was reeds eerder opgeheven, na den dood van den eenigen bestuurs-ambtenaar aldaar, De Keyzer¹⁾.

De vestiging van het Bestuur in het binnenland, met gelijktijdige bestrijding van het granuloom, bracht eigenaardige moeilijkheden

¹⁾ Van Assike is niets meer over dan de neuten. De gebouwen zelf zijn destijds afgebroken en overgebracht naar Tanah-Merah. Eind 1937 heb ik een mij begeleidende politiepatrouille, met een groot aantal te harer beschikking gestelde koelie's, naar de oude begraafplaats, waar velen hunner kameraden liggen, laten zoeken om deze schoon te maken en er een eenvoudig kruis op te richten. Toen ik echter drie dagen later te Assike terugkeerde, had men nog niets gevonden! Alles was reeds overwoekerd door alang-alang, pakoe-pakoe en bosch.

met zich. Vooral aan de boven-Bian, maar ook aan de Koembe leefde de bevolking zeer verspreid in kleine groepjes, welke men zich, terwille van de contrôle, genoodzaakt zag in grootere kampongs te concentreren. Helaas is dit weleens wat te drastisch geschied en lette men soms te veel op wat gemakkelijk was voor den bestuursambtenaar. Zoo stichtte men Kafiwako en Mesak vlak bij Moeting om over veel heerdienstplichtigen te kunnen beschikken, van wier diensten in de eerste jaren zeer ruim (te ruim!) gebruik werd gemaakt voor wegaanleg e.d. Het slot van deze droeve zaak was, dat de vrouwen in die kampongs het heel zwaar te verantwoorden kregen. Ze moesten soms dagen reizen om bij de sagodoesoens te komen, terwijl het Bestuur wenschte, dat de menschen steeds in den kampong zouden blijven. Wel is daarin thans door verhuizing wat verbetering gebracht, maar er blijven altijd vele gedupeerden, die op een halven dag en meer van hun doesoens komen te zitten. Dit is het groote probleem van het binnenland.

De krachtige bestrijding van het granuloom bleef niet zonder gevolgen. Aan de kust en in het grootste deel van het binnenland daalde het aantal zieken met groote snelheid. Aan het einde der twintiger jaren konden de ziekenhuizen te Torai en Bad gesloten worden. Inmiddels was ook het achterland van Okaba de aandacht gaan opeischen, waar in 1927 te Po-Epe een ziekenhuis werd gebouwd, dat nu nog bestaat; ook Wamal kreeg dat jaar een ziekenhuis, dat echter in 1934, toen men begon de openlegging van Frederik-Hendrik-eiland ter hand te nemen, werd overgebracht naar Komolom.

Zoo begonnen aan de kust weer normale toestanden te ontstaan. Een eerste erkenning van dat normale was de terugstelling der Afdeeling Zuid-Nieuw-Guinea, die met de sluiting der vogeljacht economisch sterk aan belangrijkheid inboette, tot een Onderafdeeling in 1926. De modelkampong te Merauke verliet en was in 1928 reeds geheel verlaten. In dat jaar ving ook de arbeid der Missiezusters te Merauke aan en werd een meisjesinternaat geopend. In de kampongs zag men weer kleine kinderen, terwijl er ook meer meisjes geboren werden (opmerkelijk is, dat tijdens het heerschen der epidemie de kinderen, die nog werden geboren, overwegend jongens waren).

Ook in het binnenland begon het leven in meer normale banen te loopen. Alleen het Moetingsche biedt groote zorgen. Niet alleen is in dit gebied nog steeds geen nieuwe opleving gevolgd, maar omstreeks 1928/1929 openbaarde zich een nieuwe dreiging. In deze jaren vertoonden de eerste Digoelers zich in de streken dergenen, die vroeger de rivier overstaken om hen te jagen. Zij stonden onder aanvoering van De Keyzer's ouden oppasser Derkman en . . . het Bestuur ontving hen. Zij kregen Mandom als woonplaats toegewezen en werden daarmede midden in de doesoens der Bianners gezet.

Zij waren het begin van een stroom, die eindeloos veel moeilijkheden gegeven heeft. Deze rondzwervende Digoelers zijn als een brand, die over het land gaat. Zij hebben de sagodoesoens der Bianners leeggeroofd en uit hun bosschen het wild verdreven ¹⁾. Eerst in 1936/1937 werd krachtig tegen hen opgetreden. Ongeveer de helft keerde terug, terwijl de andere helft op plaatsen geconcentreerd werd, waar zij geen kwaad kon, doch waakzaamheid is nog steeds een vereischte.

Van meer belang is, wat in 1929 gebeurde: de komst der Moluksche Kerk, die als antwoord op het binnendringen der Missie in haar gebied in West- en Noord-Nieuw-Guinea, een aantal goeroe's naar deze streken zond, waardoor een ware wedloop in schoolstichting werd ontketend in het door de Missie verwaarloosde binnenland (deze had alleen scholen te Moeting en te Boepoel). Het achterland van Okaba viel den Protestanten bijna geheel in handen, de Maro-rivier voor de helft, het Biansche voor een derde. De groote kampongs echter bleven van de Missie, die zich sedert snel uitbreidde: in 1930 door de stichting eener statie te Moeting, gevolgd in 1932 door Wamal en in 1936 door Kimaam op Frederik-Hendrik-eiland. De statie Boepoel bestaat officieel nog niet, doch Boepoel is reeds sedert 1933/1934 het hoofdstation van Pater Verschueren.

¹⁾ In de sagopalmen boren ze gaten om larven te kweken, die voor de Digoelers een groote lekkernij zijn, maar de boomen verwoesten. Van de palmen gebruiken ze alleen het bovendeel: de rest is voor de varkens. Op de jacht schieten zij oude en jonge dieren, rooven nesten leeg, kortom vernietigen den wildstand.

Het ging de Zending echter niet voor den wind. Het ressort was te onbelangrijk om er een zendeling te plaatsen en daardoor mangelde het aan leiding, zoodat zij in 1937 het besluit moest nemen zich terug te trekken. Het was in menig opzicht een gelukkig besluit, daar dit primitieve land wel de laatste plaats is, geschikt voor een zoo onstichtelijke vertooning als dubbele zending. De keerzijde van de medaille echter was, dat aan de scholenweelde een einde kwam. De Missie bleek niet in staat de verlaten kampongs te bezetten, die trouwens ook weinig aanstalten maakten dit de Missie te vergemakkelijken, daartoe aangezet door de, meest Protestantsche, *Poe-anim*. Er had zich nl. onder de Amboneezen een sterke oppositie tegen het door de Moluksche Kerk genomen besluit gevormd. Dit resulteerde tenslotte in de uitzending van een tweetal goeroe's door een Amboneesche vereeniging, van wie de eerste in Juli 1938 arriveerde. Hoewel het uitgesloten is, dat de oppositie het oude gebied weer geheel bezetten kan, doet zij door haar onderhandsche propaganda veel schade aan het beschavingswerk. De oude Protestantsche kampongs wenden zich voorloopig nog af van de Missie en het eenig resultaat is, dat vele dier kampongs thans doorgaans leeg zijn. De menschen zitten weer verspreid in hun doesoens en verwilderen er in eenzaamheid. Immers is opleving der oude cultuur uitgesloten te achten en al wat het nieuwe geeft, al is het niet veel, ontbreekt hun. Hoe vaak is niet reeds gebleken, dat een welgevulde kampong met zijn school en zijn fluitorkestje, dat er een vertoon van *ramei* geeft, waarop ook de Kaja-Kaja zoo zeer gesteld is, de menschen trekt en hen heenhelpt over het ledige, dat door de vernietiging van het oude is ontstaan!

In 1930 begint Frederik-Hendrik-eiland de aandacht te trekken. Het venerisch granuloom was, vermoedelijk via Wamal, ook daar doorgedrongen en in 1934 wordt het ziekenhuis van Wamal overgebracht naar Komolom. In 1935 wordt te Kimaam (eig. Gim-a-Gim) een ziekenhuis geopend en nog hetzelfde jaar wordt deze plaats bestuurspost, eerst onder een Mantri-Politie, sinds December 1936 onder een Bestuurs-Assistent. De Missie was het Bestuur trouwens voorgegaan en had er reeds enkele scholen, die sedert met vele zijn uitgebreid.

De belangstelling voor Frederik-Hendrik-eiland blijkt ook uit

de locale verordening 1934 No. 68, waarbij verschillende voorzieningen werden getroffen en o.a. de mogelijkheid geopend werd streken aan te wijzen, waar de aanplant van *wati* verboden is. Men verkeerde toen in de meening, dat *wati* op dit eiland onbekend was en hoopte het er op deze wijze uit te houden. De aanwijzing van Frederik-Hendrik-eiland (met Gav-Gav) geschiedde bij Residentsbesluit van 11 Mei 1935 No. OE 134/1/23, terwijl later ook de Digoelkampongs en Komolom in het verbod begrepen werden. In deze keur werd voorts het houden van dansen afhankelijk gesteld van de toestemming van het Hoofd van Plaatselijk Bestuur en het tappen, bereiden en bezitten van sagoweer van een daartoe door het Hoofd van Plaatselijk Bestuur af te geven vergunning.

De laatste bepaling is van deze keur, die de kroon zet op het geheele, op instigatie der Missie hier ingevoerde, samenstel van verboden, verreweg de gelukkigste. Het drankmisbruik door Kaja-Kaja's begon toe te nemen en een dronken Kaja-Kaja is alle remmen volledig kwijt. Zij hebben niet de door geslachten heen verkregen gehardheid in het gebruik van alcohol en alle begrip van maat is hun vreemd. De *Poe-anim* echter en met name de Timoreezen onder hen zijn te allen tijde bereid aan hen spirituaaliën te verstrekken: de mogelijkheid daartegen te kunnen optreden is zeer zeker een uitkomst.

De laatste gebeurtenis, voor de bevolking van Zuid-Nieuw-Guinea van belang, is de influenza-epidemie 1937/1938, die te Merauke begon onder de *Poe-anim* omstreeks Juli-Augustus 1937. Een plotseling verloop zooals in 1918 had de ziekte geenszins. Het begon steeds met eenvoudige influenza, die dan later door longontsteking gevolgd werd. De longontsteking maakte de slachtoffers. In het binnenland werd ze het eerst gesignaleerd omstreeks September te Mandom en te Boepoel. De grootste verwoestingen richtte ze echter eerst aan in December en Januari. Het zwaarst getroffen werd de boven-Bian met een sterfte van 21%; verder boven-Koembe en -Maro-rivier. In Januari kwam Frederik-Hendrik-eiland aan de beurt, waar ongeveer 10% der bevolking stierf in de zwaarst getroffen streken. Vandaar kwam de ziekte te Wamal, waar met Dokieb en Jowied samen eveneens 10% der bevolking overleed. Nadat de ziekte aanvankelijk geweken scheen, flakkerde de epidemie in Wamal wederom op, zoodat het aantal doden

er zelfs tot 60 steeg! De rest der kust, waar weliswaar ook vele dooden vielen, is minder ernstig getroffen, evenals het achterland van Okaba. In die streken intusschen, waar de epidemie ernstig gewoed heeft, was de indruk ontzettend en de verslagenheid groot, een verslagenheid die zich uitte in groote beduchtheid en vrees bij sommigen, in een wild verlangen naar zang en dans bij anderen. Rouw is de laatste indruk, dien ik van het binnenland heb meegenomen met de bange vraag of het wel alleen de hevigheid der epidemie is geweest, die hier zoo vele slachtoffers heeft gemaakt. Zal er op de graven der oude cultuur weer een jong leven opbloeien van nieuwe beschaving, gelijk eertijds op de graven het wilde feest der vernieuwing gevierd werd?

III.

Het verloop der bevolking sinds 1915.

Men kan wel als vaststaand aannemen, dat de Marind reeds in aantal terugliepen op het tijdstip, dat Merauke gesticht werd. Daarop wees reeds het rapport Cnopius, terwijl mij de oudste mededeelingen van V. d. Kolk en Vertenten onafhankelijk van Cnopius hetzelfde deden vermoeden. Dit vermoeden vond bevestiging in de wonderlijke zede, dat geroofde kinderen als volwaardige stamleden aangenomen werden, wat ook voor Nieuw-Guinea een uitzondering is ¹⁾. Eerst na de intrede van het granuloom echter trok het bevolkingsdécret de aandacht van het Bestuur en daaraan danken wij de eerste telling van 1915, die voortreffelijk was opgezet, doordat men in plaats van leeftijdsonderscheidingen naar geschat aantal jaren (een daad van volkomen willekeur, daar zich de vreemdeling hierin herhaaldelijk en vaak op de wonderlijkste wijze vergist, naar een bijna tweejarige praktijk in deze landen mij leerde) direct de verdeeling naar leeftijdsklassen invoerde, die veel betrouwbaarder is, aangezien de bevolking van elk kind wel weet welk ouder is en welk jonger. Wel heeft men het niet terstond consequent doorgevoerd, doch in 1917 en 1918 was men wat dat betreft reeds veel verder.

In later jaren heeft men dit systeem helaas ten deele laten schieten. Men was daartoe wel min of meer genoodzaakt, daar de

¹⁾ Zie mijn *Godsdienst en samenleving in Nederlandsch-Zuid-Nieuw-Guinea*, pp. 13 en 14.

eenmaal aangeboden strijd tegen de inheemsche cultuur, waarvan het dragen van haarverlengselen (alleen passend voor wie ongekleeed wenschte te blijven) het symbool geworden was, er vanzelf toe noopte bij de bevolking de onderscheiding dier nauw met haarverlengselen en verboden *gotad* (jongenshuis) samenhangende leeftijdsklassen een weinig te drukken. Alleen voor de grens naar boven toe is die der *miakim* (men hoort den term niet meer, die ook bij de bevolking praktisch heeft plaats gemaakt voor *ewati*) en *wag* nog steeds maatgevend. In de tellingen, welke in de bijlagen vervat zijn, is eveneens deze leeftijdsonderscheiding de meest gebruikelijke en gemiddeld valt deze grens dus voor jongens op ± 19 jaar, voor meisjes op ± 16 à 17 jaar, tenzij het tegendeel werd vermeld. Daarbij moet worden bedacht, dat de meisjes in het binnenland weer eerder trouwen dan aan de kust. Wel heeft men na 1925 eenige malen de (voor de jaarlijks door het Hoofd van Plaatselijk Bestuur in te dienen opgave feitelijk vereischte) onderscheiding van 0 tot 12 jaar en boven 12 jaar geprobeerd, doch hierop is men in den laatsten tijd teruggekomen, mede dank zij het feit, dat de door de goeroe's der Missie gehouden tellingen aan de oude bovengrens vasthouden en de Missie zich verder meer interesseert voor het aantal kinderen tot ongeveer 6 jaren (beneden schoolleeftijd) dan voor dat van 0 tot 12. Zoo immers kan zij weten of er in de toekomst genoeg kinderen voor de verschillende scholen zijn, om deze te kunnen voortzetten en eventueel de subsidie te behouden.

Wie intusschen meent, dat de cijfers over het bevolkingsverloop ten Bestuurskantore te Merauke voor het grijpen liggen, komt bedrogen uit. De cijfers in de bijlagen I tot en met III bijeengebracht, zijn het product van anderhalf jaar moeizaam zoeken. Daarbij kreeg ik veel hulp van de Missie, die mij haar cijfermateriaal ter beschikking stelde, doch ook dat was verre van volledig. Toen men eenmaal zag, dat er weer kinderen geboren werden, was het met de belangstelling voor cijfers klaarblijkelijk gedaan.

De grootste moeilijkheid was om eenigszins betrouwbare cijfers, die tevens voor onderlinge vergelijking vatbaar waren, uit den chaos bijeen te zoeken. Zoo werden al direct eenige bestuurstellingen geelimineerd, waarbij de leeftijd van 12 jaar als grens tusschen jongeren en ouderen was aangenomen.

De tellingen 1915, 1916, 1917, 1918 en 1925, die door het Bestuur gehouden werden, maken gelukkig een betrouwbaren, soms zeer betrouwbaren indruk; dat hangt af van den man, die ze hield. Zoo zijn de cijfers over groep II van den Bestuurs-Assistent Pelamonia te Koembe bijzonder nauwkeurig. De telling 1915 in de kampongs ten Westen der Bian echter is niet geheel volledig voor zoover den kampong Wambi betreft, doch daaraan valt niets te verhelpen en waar in het volgende de vergelijking tusschen het aantal jongeren en ouderen in de kampongs zeer belangrijk zal blijken, is dit ook het ergste niet, daar die verhoudingscijfers daar nauwelijks door verstoord kunnen zijn. Wanneer men bij een telling in die jaren menschen oversloeg, was het meest een complete groep, die en bloc ergens ver weg bij één of ander tuinen-complex in het binnenland verblijf hield.

De telling 1930/'31 is geheel geput uit de in die jaren gehouden en te boek gestelde registratie van de bevolking, waarbij ieder met naam, clannaam en den naam van vader, moeder en echtgenoot werd opgenomen. Die telling is toen een zeer volledige geweest, doch de uitsplitsing der leeftijden heeft veel moeite gekost en is nog niet geheel bevredigend. De leeftijden toch werden getaxeerd en uit het feit, dat het aantal kinderen beneden den schoolleeftijd (dus jonger dan 6 jaar) soms belangrijk grooter is dan dat in 1937 de school bezocht, moet geconcludeerd worden, dat aan die taxatie wel één en ander ontbroken heeft, daar het onaannemelijk is, dat het meerdere gestorven zou zijn, terwijl de kinderen allen zes jaar lang schoolgaan, daar iedere klas minstens gedoubleerd wordt. Nog veel sterker blijkt dat uit het te groote aantal groote jongens en meisjes in 1937 ten opzichte van het aantal kinderen van den schoolleeftijd in 1930/'31. De schoolcijfers van 1930 opvragen zou vermoedelijk ook geen uitkomst geven, daar er toen zeer waarschijnlijk nog heel wat kinderen waren, die de school niet bezochten. Men zou op deze wijze slechts een tweeden factor van twijfelachtige waarde binnenhalen. Van belang ontbloomt zijn de cijfers echter zeer beslist niet; die van de kinderen beneden den schoolleeftijd hebben in ieder geval waarde om een vergelijking te kunnen treffen met 1937, waarbij dezelfde jeugd-groepen-indeeling is toegepast, welke weer een geheel andere is dan die van de eerste, op de leeftijdsklassen aansluitende, be-

stuurstellingen ¹⁾.

De telling 1937 werd door de Missie gehouden. Deze kan gerust als betrouwbaar beschouwd worden, daar de goeroe's alle inwoners der dorpen, waar zij geplaatst zijn, kennen en veel beter overzicht hebben of iemand ontbreekt of niet dan de bestuursambtenaar, die nu en dan langs komt. Dit geldt in het bijzonder voor de groote dorpen ten Westen der Bian, waar de bestuurstellingen zeer vaak te laag zijn geweest. Van de specificatie der groep jeugdigen is echter alleen dat van het aantal kinderen beneden den schoolleeftijd betrouwbaar. In dat der schoolkinderen zijn de kinderen der goeroe's en soms ook van R. K. *Poe-anim* begrepen ²⁾, terwijl het aantal kinderen boven den schoolleeftijd is verkregen door aftrekking. Een tweede onzuiverheid is, dat de niet-schoolgaande kinderen (de geregelde spijbelaars, de kinderen die thuis gehouden worden en zij, die Protestant zijn) nu niet meegeteld werden in de leeftijdsgroep waarin zij thuishooren. Gelukkig zijn dat er doorgaans betrekkelijk weinig. Deze minder betrouwbare cijfers werden tusschen haakjes geplaatst.

Een groote moeilijkheid is voorts, dat de tellingen bijna nimmer volledig zijn, hetzij wat de specificatie der leeftijdsgroepen aangaat, hetzij dat verschillende kampongs ontbreken. Het laatste is vooral het geval in de kampongs in het binnenland en langs de kust ten Westen van de Bian; in zulke gevallen hebben de totalen in de vergelijkingscijfers dan ook alleen betrekking op de in de telling begrepen dorpen. Wel komt de groepenindeeling aan dit bezwaar in belangrijke mate tegemoet, doch geheel opgeheven worden kon het natuurlijk niet.

Overigens werd deze verdeeling in dorpengroepen niet tot dat doel ingevoerd. Ze is veel meer gegrond op het feit, dat elk dier groepen een min of meer aaneengesloten geheel vormt, dat vaak op eigen, telkens verschillende wijze den invloed des Bestuurs heeft ondergaan. Zoo zou het wellicht zelfs zin gehad hebben de

¹⁾ Voor de bewerking der registers ben ik mijn vrouw veel dank verschuldigd, die deze geheel op zich nam en aan de hand daarvan ook een onderzoek instelde naar huwelijksrelaties en clanorganisatie, waardoor op de laatste een geheel nieuw licht geworpen werd.

²⁾ Voor ons doel is het maar gelukkig, dat die er niet al te veel zijn. Alleen in een plaats als Okaba is dat van invloed

dorpen ten Westen der Boelaka als eigen groep te behandelen (deze vormen een aparte Majo-groep) doch daarvan moest worden afgezien door de onvolledigheid der gegevens in de tusschenliggende jaren.

Het ligt in ons voornemen het verloop binnen elke groep afzonderlijk te bespreken, om met een overzicht over het geheel dit hoofdstuk te besluiten.

Vooraf echter nog een opmerking over het binnenland. Hieromtrent zijn we heel wat minder goed van cijfers voorzien dan van de kust. Het bezwaar, dat hier het tellen der bevolking zoo moeilijk maakte, gold daar in dubbele mate, nl. de afstanden. Het is niet moeilijk om kritiek uit te oefenen op wat en hoe men vroeger aan volkstellingen heeft gedaan, doch men moet de ontzettende afstanden geloopt en de veelal zwakke krachten van het personeel, zoo van Missie als Bestuur, gemeten hebben om te erkennen, dat men het zelf niet beter kan, omdat er zooveel andere en dringender dingen zijn dan tellen, al is dat tellen ook nog zoo belangrijk.

Nog afgescheiden van het vorige geldt bij alle tellingen het bezwaar, dat de toepassing der leeftijdscriteria telkens in andere handen is gelegd. Zoo kunnen de conclusies, uit diverse vergelijkingen getrokken, nimmer anders dan bij benadering gelden. Telkens weer stuit men op tegenstrijdigheden, die onmogelijk alle te elimineeren zijn. Nochtans is dit geen reden daarom alle vergelijking achterwege te laten. Ook door onzuivere ruiten laat de buitenwereld zich waarnemen en wanneer men de gegevens met de noodige voorzichtigheid benadert, is het toch altijd nog mogelijk er iets van te maken.

Helaas is vergelijking met andere, normalere streken dan Zuid-Nieuw-Guinea niet mogelijk, daar mij hierover geen cijfers ter beschikking staan ¹⁾, terwijl de onmogelijkheid 'de leeftijdsklasse der jongeren precies in jaren te benaderen ook een groote moeilijkheid oplevert. Tot mijn beschikking staat alleen een leeftijdspyramide van de bevolking van Nederland in 1920. Een enkel cijfer daaruit verdient intusschen wel vermelding. De in de bijlagen

¹⁾ Deze zijn alleen in bibliotheken met vrucht te onderzoeken, waartoe mij de gelegenheid ontbreekt.

voorkomende leeftijdsklasse van kinderen beneden den schoolleeftijd, die ongeveer correspondeert met die van kinderen van 0 tot en met 6 jaar (zij is althans in het binnenland en misschien ook aan de kust iets korter dan deze) omvatte daar in 1920 ongeveer 15% % der totale bevolking. De groep van 0 tot en met 19 jaar maakte in genoemd jaar ongeveer 42 4% van de totale bevolking uit. Waar de klasse der jeugdigen in onze tellingen van Zuid-Nieuw-Guinea korter is en gemiddeld op een kleine 18 jaar gesteld kan worden zou deze hier onder soortgelijke omstandigheden als in Nederland dus $\pm 38\%$ van de bevolking moeten uitmaken. Houdt men rekening met de hoogere sterfte in deze streken dan kan een percentage jeugdigen van ongeveer 40% voor Zuid-Nieuw-Guinea geacht worden instandhouding van den stam met gelijk blijvend zielental ongeveer te waarborgen. Het blijft weliswaar eenigszins een slag in de lucht, maar ver zal men daarmee niet van de waarheid zijn. Dat bevestigt ook het jeugd-percentage van Gav-Gav (44%), waar wij met een normale gemeenschap te doen hebben, die zich door den huidige vredestand vermoedelijk uitbreidt. Wij zijn sterk geneigd den leeftijd der jongelui te hoog te schatten. Uit den burgerlijken stand voor Inlandsche Christenen te Merauke bleek de leeftijd der huwenden — voor zoover die door bewijzen of redelijke aanwijzingen gestaafd kon worden — wat de jongens betreft veelal niet meer dan 18 jaar te bedragen, terwijl de meisjes nog jonger trouwen. Het aantal aldus verkregen getallen was echter te gering om ermede te kunnen werken in dit overzicht.

Wagen wij daarom thans een poging tot onzichtige interpretatie van de in de bijlagen I tot en met III gegeven cijfers.

Groep I. Opmerkelijk is hoe reeds in de jaren 1916 en volgende het bevolkingsaantal met toenemende snelheid vermindert. De groote klap van de influenza-epidemie blijkt maar een fractie te zijn van het totale decres, dat omstreeks 1931 oploopt tot maximaal 55% van het bevolkingsaantal in 1915. Het merkwaardige is daarbij, dat de Sepadim-groep feitelijk het kind van de rekening is. Van 1915 tot 1937 is de bevolking dezer kampongs aan één stuk door verminderd van 569 op 115 zielen. Daar rest dus slechts 1/5 van het aantal in 1915. Eerst in 1937 trekt het jeugdpercentage van Sepadim een weinig bij, zulks in volstreekte tegenstelling met Boeti en Jobar,

die een zeer gunstig beeld vertoonen, een beeld, dat zelfs het totaal der geheele groep tot het beste maakt onder alle groepen. Een jeugdpercentage van 44% is stellig ruim voldoende en speciaal het aantal kinderen onder den schoolleeftijd is zeer gunstig, nl. 91 of bijna 1/5 van de totale bevolking. Een tweede gunstige factor is, dat omstreeks 1931 (in Boeti is de registratie eerst einde 1931 gehouden) ook reeds zooveel kleine kinderen aanwezig waren. Het aantal geboorten is dus constant goed.

Overigens vraagt men zich af, waar al die 91 kleine kinderen van 1931 gebleven zijn. Die hadden nu allen op school moeten zijn, terwijl de school slechts 50 leerlingen telt. Dat sommige dier kinderen hun leertijd voor hun twaalfde levensjaar volbracht zouden hebben komt ons onwaarschijnlijk voor. Men doet nu eenmaal niet minder dan twee jaar over één klasse van de drie, welke de volks-school rijk is. Extra veel geboorten zijn er in 1930/'31 niet geweest, zoodat het niet daarin liggen kan, dat men de kinderen wat later naar school zendt. Ook is de kindersterfte niet zoo groot dat deze als oorzaak moet worden opgegeven van het gering aantal, dat sedert de schoolbanken heeft bereikt. Evenmin is mij bekend dat er in Boeti veel kinderen zijn, die in het geheel niet naar school gaan. De eenige oplossing is, dat op deze subsidieschool geen kinderen worden meegeteld, die voor het derde jaar in dezelfde klasse zitten dan wel geregeld verzuimen. Dat komt nogal eens voor en geregeld verzuimen is voor de te Sepadim wonende leerlingen van de school te Boeti stellig ver van een uitzondering. Dit zou dan ook elders (Noh-Otiv, Wendoe en vooral Wambi) de oplossing kunnen zijn van het raadsel of althans van een deel daarvan. Geheel oplossen kan men het echter niet, want daarvoor zijn er teveel omstandigheden, die zich aan waarneming onttrekken.

Een bijzonder gelukkige omstandigheid is voor groep I de modelkampong geweest, waardoor nimmer een volledige gaping is ontstaan in de kampongs Boeti en Jobar in de opeenvolging der leeftijdsgroepen, wat wel in Sepadim het geval is. Deze kampong heeft zich van meet aan sterk tegen de nieuwe orde verzet en wilde ook met de Missie weinig te maken hebben. Het gevolg is geweest, dat hij met razende snelheid is ondergegaan. Wanneer in 1925 reeds overal aan de kust herstel intreedt, gaat het met het kindertal in Sepadim nog achteruit. Eerst nu schijnt een kentering te komen

en is het jeugdpercentage belangrijk verbeterd, maar inmiddels is 80 % der oorspronkelijke bevolking verdwenen. En ook die verbetering van het jeugdpercentage geeft geen reden tot juichen, omdat daartoe het sterven van vele ouderen belangrijk heeft bijgedragen.

Een laatste gunstige omstandigheid in het beeld, dat overigens groep I ons toont, is tenslotte het meisjesoverschot in de jongere generatie, dat zich zoowel in 1931 als in 1937 voordoet bij de kinderen onder den schoolleeftijd.

Groep II. Duidelijker dan bij groep I laat zich hier nagaan hoe het verloop der eerste jaren is geweest. Met een snellen teruggang der bevolking, die vooral van 1917 op 1918 groot is geweest (een overeenkomstig verschijnsel nemen we in groep I waar) gaat een gestadige vermindering van het jeugdpercentage gepaard. Het geheele verloop is wat later dan in groep I. In 1915 is het jeugdpercentage nog 30, terwijl het in groep I dan reeds tot 22 is gedaald. Ook het herstel is later, waartoe het ontbreken van een modelkampong en de grootere afstand tot het ziekenhuis ongetwijfeld hebben bijgedragen. In 1925 is het jeugdpercentage in groep I reeds tot 34 % geklommen en dan bedraagt het in groep II nog geen 22 %. De beste kampongs zijn dan Noh-Otiv c. s., die het dichtst bij Merauke zijn gelegen en Koembe, waar de Bestuurs-Assistent Pelamonia, in de overlevering bekend als Oom Pelamonia, het wakend oog gaan liet over de kudde. Domandé, de verst verwijderde kampong, is er het slechtst aan toe. De afstand tot het ziekenhuis is van hier groot, het toezicht op de bevolking onvoldoende en zoo komt deze kampong nog heden ten dage achteraan. Het jaar 1925 is voor groep II als geheel genomen het dieptepunt geweest ¹⁾. Daarna echter gaat het met groote sprongen vooruit en wordt tot 1930/'31 een zeer belangrijk aantal kinderen geboren. In laatstgenoemd jaar bedroeg het aantal kinderen beneden den schoolleeftijd niet minder dan 260 of 17,5 % van het totaal (in groep I 19,5 %). Evenals in groep I is hier in genoemd jaar het totaal der bevolking tot zijn laagste punt gedaald. Na 1931 zien wij een niet onbelangrijke stijging van het aantal zielen tot 1937 terwijl ook het jeugdpercentage nog vooruitgaat.

¹⁾ Plaatselijk is dit natuurlijk verschillend. Zoo daalt het jeugdpercentage in Keiboersé nog tot 16,5% in 1926 (telling P. v. d. Kooy).

De vooruitgang is echter belangrijk minder dan in de vorige periode. Het aantal kinderen beneden den schoolleeftijd bedraagt ult. 1937 slechts 225 tegen 260 in 1930/'31 en, wat meer zegt, er zijn veel te weinig meisjes geboren, nl. 94 tegen 131 jongens¹⁾. Weliswaar is het aantal vrouwen nog steeds grooter dan dat der mannen in groep II (795 tegen 756) maar voor de toekomst is dit toch stellig minder gunstig. Laat ons hopen, dat het een voorbijgaande schommeling is, ook al is die aanzienlijk grooter dan die in de vorige periode, toen tegenover 127 jongens 133 meisjes stonden beneden den schoolleeftijd.

De vermindering van het aantal geboorten behoeft nog geen reden tot bezorgdheid te zijn. Het geslacht, dat in de jaren 1913 en volgende geboren is, is zeer klein. Van hen, die toen kinderen waren, hebben zeer velen de ongunstige werking van het venerisch granuloom ondergaan en zoo komt er sterke op- en nedergang in het aantal geboorten. De periode van nedergang van thans kan straks weer overgaan in één van opgang. Een definitieve conclusie valt met dat al nog niet te trekken. Een toename in het bevolkingsaantal kan door één epidemie teniet gedaan worden; een groot kindertal echter is een blijvende bron van kracht, die epidemieën wederstaat. Mogelijk zal het ook hier zoover komen, doch thans is het zoo ver nog niet.

Groep III. De telling 1915 is — het werd hiervoor reeds opgemerkt — niet ten volle betrouwbaar. Zoo is het totaal aantal zielen van 745 voor de Wambi-groep in ieder geval 100 te laag door het ontbreken van één groep bij de telling (nl. die van Papis-Otiv), welke daartoe vorigen jare had gewoond en zich in 1915 deels had aangesloten bij Es-Wambi en deels . . . was verdwenen, vermoedelijk naar één of ander sagocomplex in het achterland. Telt men deze 100 zielen mee, dan is de totale teruggang der bevolking van Wambi, van 1915 tot 1937 14 %, nog een zeer gunstig cijfer. Ook van de andere tellingen van het Okaba'sche heb ik den indruk, dat ze vaak te laag zijn geweest. Alleen de goeroe's, die in den kampong wonen, zijn in staat het geheel der bevolking te overzien. Echter zal dit voor de verhoudingscijfers der leeftijdsgroepen niet veel uitmaken.

¹⁾ Een overeenkomstig verschijnsel in de groep der groote jongens en meisjes zegt natuurlijk niets, daar de meisjes wat eerder trouwen

Daarnaast maken ook allerlei mutaties het overzicht moeilijk. Dat is bepaaldelijk het geval te Makalin, dat in 1925 een hooger bevolkingscijfer vertoont dan in 1915, terwijl Okaba toen een veel geringer aantal inwoners had dan thans. Het is duidelijk, wat er toen gebeurd is: in die jaren zijn velen uit Okaba tijdelijk te Makalin gaan wonen. De onmiddellijke nabijheid van den Gezaghebber was wellicht te lastig en . . . velen misten hun klappers door de concessies der Maatschappij Kelapa juist bij Okaba. Tenslotte wijzen wij op het raadselachtig kleine aantal schoolkinderen in Wambi in 1937 in vergelijking tot het aantal kinderen beneden den schoolleeftijd in 1930/'31. Wel geldt hier hetzelfde als in groep I werd opgemerkt en komt hier nog bij, dat door de voorliefde der bevolking tot trekken naar haar verafgelegen doesoens vele kinderen niet officieel meer als leerling te boek staan, terwijl er ook enkele Protestanten onder hen zijn, maar of dit alles voldoende reden is moet worden betwijfeld. In dit verband zij tevens aangestipt dat precies het omgekeerde zich in Okaba voordoet, hetgeen hier gevolg is van het groote aantal *Poe-anim*-kinderen op de school. De verhoudingscijfers der kinderen van en boven den schoolleeftijd zijn hier dus heel weinig waard.

Overigens verschaffen de cijfers dezer groep, ondanks de hiaten, interessant vergelijkingsmateriaal. Allereerst valt op, dat, terwijl in groep I in het jaar 1915 de toestand reeds zeer ernstig is, hier de epidemie nog maar aan het begin staat, ook al wordt van den kampong Méwi tusschen 1910 en 1915 een bevolkingsverloop medegedeeld van 180 op 93 zielen ¹⁾. Het gemiddeld jeugdpercentage bedraagt hier nog 35, terwijl het in groep I reeds tot 22 is gedaald en in groep II tot 30. Evenwel valt ook het herstel later. In 1925 bedraagt het jeugdpercentage 23, in 1930/'31 pas 25. Van een krachtig herstel, dat toen in I en II merkbaar was, was hier dus in die periode nog weinig te zien. Ook is de afname van het totaal der bevolking in die periode relatief veel sterker dan in de beide vorige groepen. Het herstel wordt eerst goed zichtbaar in de laatste periode, waarin de bevolking in absoluten

¹⁾ Zie mijn *Godsdienst en samenleving*, p. 13 noot 42. De cijfers en becijferingen daar gegeven acht ik echter niet betrouwbaar meer. Wel wordt V. d. Kolk als zeer secuur geroemd in tellingen en cijfers, doch uit wat ik daarvan gezien heb is mij eerder het tegendeel gebleken.

zin vrij belangrijk toeneemt (men hoede er zich echter voor de totaalcijfers van 1925, 1930/'31 en 1937 zonder meer te vergelijken, daar zij niet alle evenveel kampongs omvatten). De oorzaak daarvan is, dat het meerdere aantal geboorten, dat zich sinds 1925 geopenbaard had en reeds in de telling 1930/'31 tot uiting kwam, is blijven voortduren.

Toch is er geen reden tot al te groot optimisme. In 1930/'31 was de groep kinderen beneden den schoolleeftijd in de kampongs Sangasee tot en met Jowied-Elembeme 13,6 % van het totaal der bevolking, in 1937 14,3%. Daarentegen maakt die klasse in 1930/'31 in groep II 17,5 %, in 1937 toch altijd nog 14,5 % der bevolking uit en in groep I 18,7%. Hoewel vooruitgaande is het percentage der kleine kinderen dus nog steeds te gering. Het moge ongeveer gelijk zijn aan het tegenwoordige percentage van groep II, het heeft in groep III nog steeds niet die hoogte bereikt, waarop het daar in 1930/'31 was geklommen en . . . er zit weinig vooruitgang in. Of het voldoende is om op den duur het totaal der bevolking in stand te houden is een vraag, die men niet met zekerheid beantwoorden kan. Voor uitbreiding blijft in ieder geval geen ruimte open.

De cijfers over deze groep zijn echter te interessant om ze hiermede zonder meer los te laten. Hoe weinig geboorten er omstreeks 1915 en volgende jaren plaats vonden, blijkt duidelijk wanneer men ziet, dat de groep *patoers* in twee jaar tijd slonk van 411 tot 313 zielen, terwijl het getal der oudere jongelui nog steeg.

Er blijkt echter nog iets anders. Zoowel in 1917 als in 1930/'31 blijken minder meisjes dan jongens geboren te zijn. In 1937 zien we voor de eerste maal een gelijk aantal kleine jongens en meisjes. Dit verschijnsel heeft klaarblijkelijk vele jaren achtereen geduurd en toch komt dit in de totalen van mannelijke en vrouwelijke personen betrekkelijk weinig tot uiting. In 1915 waren er 1866 mannen tegen 1884 vrouwen; in 1917 1817 mannen en 1857 vrouwen. In 1925 zijn de rollen voor het eerst omgekeerd en vindt men 865 mannen op 822 vrouwen. Dat duurt slechts kort, want in 1930/'31 is het verschil reeds bijna ingehaald: dan zijn er 875 mannen tegen 861 vrouwen en in 1937 zijn er weer 1371 mannen op 1410 vrouwen. Het tekort aan vrouwen is kennelijk niet goedgemaakt door meerdere geboorte van meisjes doch door mindere sterfte der vrouwen. Pas in den laatsten tijd heeft de Natuur een

weinig medegeholpen, zonder dat echter van een meisjesoverschot bij de geboorten sprake is. Dit is alleen het geval in de zich zoo gunstig ontwikkelende groep I.

Vraagt men tenslotte hoe het komt, dat het Okaba'sche zoo ver achter is bij de rest van de kust, dan ligt het antwoord voor de hand. De medische voorziening is hier iets later begonnen en door de grootte der kampongs had men minder overzicht over het doen en laten der bevolking. Daarbij heerschte met name in Sangasee en Wambi nu en dan een sterke verzetsgeest. En eindelijk was de groep ten Westen der Boelaka te ver verwijderd. Dat blijkt wel uit de late stichting van het hulpziekenhuis te Wamal in 1927.

Groep IV. De eerste uitgebreide telling der Bianners is vervat in de registratie van 1930/'31 en het beeld, dat zij biedt, is terstond buitengewoon ongunstig. Terwijl het jeugdpercentage van 28 % in verband met den lateren aanvang van bestuurs-, medischen- en mis-siearbeid niet ongunstig is, onthult het percentage der kinderen beneden den schoolleeftijd reeds dadelijk een noodtoestand. Dit is nog geen twaalfde van het totaal der bevolking en duidt noodzakelijkerwijze op uitsterven. Bovendien is er een vrouwentekort. Tegenover 780 mannen zijn er slechts 725 vrouwen en dit tekort schuilt geheel in de beide laagste leeftijdsgroepen, waarin 54 meisjes minder zijn dan jongens. De toekomst van het Biansche ziet er in dit jaar verre van rooskleurig uit. Er is nog geen zweem van verbetering te bespeuren in vergelijking tot het jaar 1922, toen het aantal personen beneden den leeftijd van 15 jaar in Moeting en omgeving nog 27 % bedroeg, welk getal voor die speciale leeftijdsgroep in 1930/'31 reeds tot 20 % was geslonken. Ook toen was er onder de jeugdigen al een aanmerkelijk tekort aan meisjes, zoodat de toestand in 1930/'31 onveranderd bergafwaarts ging.

Inmiddels is het mij niet bekend, dat men toen reeds het boven-Biansche als uitstervend beschouwde. Dit was wel het geval in 1937, nog voordat de influenza-epidemie begon. Vooral het gebrek aan meisjes en in sommige kampongs ook het temin aan geboorten gaf reden tot ernstige bezorgdheid. Terecht? In zekeren zin niet en in ieder geval waren de argumenten weinig deugdelijk. Immers heeft Moeder Natuur, die het er aanvankelijk om te doen scheen, waar zij nog nieuw leven schonk, slechts zulk leven te verwekken,

dat tot baren onmachtig is, zich weder over haar kinderen ontfermd. In de jongste generatie werden sedert meer meisjes dan jongens geboren en het meisjespercentage is van 36 op 44 gestegen, wat in een bigame gemeenschap als die der in het binnenland wonende Papoea's reeds bijna normaal is. Er valt natuurlijk nog een heelen achterstand in te halen (er zijn nog steeds minder vrouwen dan mannen) doch het tekort wordt thans van onderop aangevuld.

Ook het aantal geboorten is aanmerkelijk beter. Tegenover 8 % in 1930/'31 staat thans een percentage van de jongste generatie van 14 % van het totaal der bevolking in de betrokken kampongs. Merkwaardig genoeg was juist in die kampongs het percentage der jongste generatie in 1930/'31 slechts 7,6 %, terwijl het gemiddelde toen 8,2 % was. Dit duidt metterdaad op vooruitgang, al is die nog lang niet groot genoeg.

Want reden tot juichen is er allerminst. Het totaal der bevolking loopt nog steeds terug en er zijn kampongs (vooral Mesak-Mafoejas) waar het met de geboorten zeer treurig is gesteld. Het jeugdpercentage is pas 32 en het totaal aantal jeugdigen is sinds 1930/'31 met slechts 6 % vermeerderd tegen 29 % aan de Koembe en 72 % ten Westen der Bian in dezelfde periode. Hoe hoogst kritiek de toestand is, blijkt duidelijk genoeg uit de cijfers der sterfte van medio 1937 tot medio 1938, in welke periode de influenza-epidemie de bevolking teisterde. Zeer merkwaardig daarbij is, dat de slachtoffers hier gelijk elders in groote hoofdzaak onder de volwassenen zijn gevallen en dat twee derde der overledenen onder de kinderen jongens zijn. Is het een bewijs van levensmoeheid der ouderen, dat zij zoo gemakkelijk het slachtoffer der epidemie geworden zijn? Het valt te betwisten met het argument, dat de kinderen zooveel bereidwilliger zijn geneesmiddelen te accepteeren, die door de ouderen maar al te vaak geweigerd worden. Doch wel beschouwd is dit argument loos: die weigering van hulp kan zelf ook een teeken van levensmoeheid en diepe depressie zijn. Er is reden genoeg gedeprimeerd te zijn aan de Bian en elke nieuwe doode brengt meerder stof daartoe, niet alleen uit rouw, maar ook omdat elk sterfgeval verdenking van tooverij met zich brengt en een sfeer van wantrouwen en vrees. Daar is veel onderlinge bitterheid aan de boven-Bian. Toen ik het laatst daar was, in Mei 1938, was er een

groot verlangen naar dans en feest. Zij zullen inmiddels die feesten gevierd hebben, maar of zij aan de gedeprimeerdheid der bevolking een einde zullen maken, staat nog te bezien. Zoo neen, dan is de boven-Bian verloren.

Groep V. Het Koembe-gebied maakt een aanzienlijk gunstiger indruk dan de Bian en de toestand was er in 1930/'31 stellig aanmerkelijk beter dan ginds. Daartoe zal de eerdere medicineering wel hebben bijgedragen, alsook het vele toezicht, dat deze streek in de twintiger jaren genoot. Het aantal kinderen beneden den schoolleeftijd was in 1930/'31 wel niet wat het aan de kust was, maar het is toch voldoende geweest om het bevolkingsaantal bijna op peil te houden en het jeugdpercentage aanmerkelijk op te voeren van 27 % in 1930/'31 tot 34 % in 1937.

Toch is de toestand hier zeker niet onverdeeld gunstig. Er blijkt in 1930/'31 een tekort aan meisjes te zijn in de jongere generatie, dat ook thans nog bijna onverkort bestaat! Het vrouwenoverschot, in 1930/'31 reeds zeer gering, is in 1937 (wanneer men Kaverau-Jee buiten beschouwing laat) tot 0 gedaald. Weliswaar wijst de zeer kleine stijging van het meisjespercentage met 1 % op een vooruitgang en moet bij dien vooruitgang bedacht worden, dat vrouwentekort vroeger huwelijk der meisjes in de hand werkt, waardoor een verbetering in de geboorten van meisjes lang onzichtbaar blijft, maar groot is die verbetering voorshands niet.

Een tweede ongunstig teeken (dat zich overigens ook in groep II voordoet) is de daling van het aantal geboorten, dat blijkt uit het verminderd aantal kinderen beneden den schoolleeftijd. Is het een periodieke schommeling, gevolg van het ontbreken eener generatie?

Het Koembe-gebied leent zich niet gemakkelijk voor algemeene uitspraken. Daartoe zijn de plaatselijke toestanden te uiteenlopend. Neemt men bijv. Saror met zijn 144 inwoners en een jeugdpercentage van 28 in 1930/'31. Deze zelfde kampong had in 1915 145 inwoners, een jeugdpercentage van 25 en telde toen 29 jongens en 7 meisjes. Wayau, de ongelukkigste aller concentraties, maakt een al heel slecht figuur met vier kleine kinderen. De officieel daar wonende, maar haast altijd in Samka verblijvende Adga-zé, hebben in het geheel geen kinderen en sterven snel uit. Hoe het

met Jakau gesteld is, dat eveneens in Wayau behoort te wonen doch thans aan de oevers der Maro verblijf houdt, is niet bekend.

Dan heeft men de dorpen Babor, Warita en Babri, van welke de kinderen, voor zoover die er zijn, elders school gaan en de ouderen van verveling verkniesen, altijd weifelend of ze zich niet liever bij een grooteren kampong (Koa of Kari) zullen aansluiten. Over deze kampongs valt in het geheel niets te zeggen: voor hen hangt veel, zoo niet alles, af van het resultaat der sedert genomen maatregelen tot onderbrenging in een grooteren kampong.

Aan de boven-Koembe is de toestand zeer ingewikkeld. Daar wonen vrij veel *Jee-anim*, waarvan de grootste groep, die te Kaverau woonde maar sinds overlang in het bosch verblijf hield, zich thans bij de *Jee-anim* aan de Maro heeft gevoegd, weshalve deze groep in staat V van bijlage II ook steeds afzonderlijk gehouden is. Voor al deze plaatsen is de toestand weer anders en moeilijk te begrijpen. Zoo maakt Kaverau-Marind, dat cultureel op de boven-Bian georiënteerd is, een goed figuur wat het jeugdpercentage aangaat, doch de groote sterfte tengevolge van de influenza-epidemie werpt ook hier een schaduw op de toekomst. Wel opmerkelijk is daarbij, dat Kaverau-Marind het lot der Bianners in dit opzicht deelt.

Globaal genomen echter kan men zeggen, dat de toestand aan de Koembe eveneens aanmerkelijk is verbeterd door de genomen maatregelen en er hoop bestaat, dat ook dit gebied het, enkele uitzonderingen daargelaten, halen zal.

Groep VI. De gegevens omtrent het bevolkingsverloop onder de *Jee-anum* zijn te verspreid en onsamenhangend om het trekken van een definitieve conclusie mogelijk te maken. Door het volkomen gebrek aan andere cijfers moesten die over 1929, waarbij een leeftijds-criterium van 12 jaar werd aangelegd, mede opgenomen worden.

De globale indruk, dien de cijfers geven, is echter verre van gunstig. Het jeugdpercentage van 23 in 1930/'31 is beduidend lager dan het Biansche in genoemd jaar (een vergelijking met het jaar 1929 heeft hier geen zin, omdat de kampongs van beide tellingen niet alle dezelfde zijn) en het eenig hoopvolle in dat jaar is, dat het percentage der kinderen beneden den schoolleeftijd toen aanmerkelijk gunstiger was dan daar, nl. 13,6% voor de betrokken dorpen.

Wat inmiddels bekend is van het aantal kinderen beneden den

schoollleeftijd per ult. 1937, vertoont een zoo droevig beeld van achteruitgang, dat het moeilijk valt zich over andere Jee-dorpen illusies te maken. In de drie kampongs, waarover gegevens ter beschikking staan, komen op 562 menschen slechts 52 kinderen voor onder den schoollleeftijd, een percentage dus van slechts 9,3 %.

Weliswaar is het mogelijk, dat ook hier een keer ten goede komt. In 1937 werden in Boepoel en Eramboe elk 6 kinderen geboren, maar waar in Donggeab en Kekajoe slechts 3 geboorten werden geregistreerd, zegt ook dit betrekkelijk weinig. Plaatselijk, met name te Torai, is het uitsterven der bevolking zonder meer duidelijk. Opvallend goede kampongs ontbreken; er is er niet één met een jeugdpercentage van 40 % of daarboven. Tenslotte heeft de epidemie 1937/'38, die vooral aan den bovenloop der rivier sterk heeft gewoed (dus precies als aan Koembe en Bian het geval was) ook hier veel kwaad gedaan. Dat hier weer naar verhouding aanzienlijk meer ouderen dan jongeren en in alle leeftijds groepen meer mannen dan vrouwen stierven, wijst op toestanden overeenkomstig met die aan de boven-Bian. Een gedeprimeerde geesteshouding zou trouwens zeer wel overeenstemmen met den hier, vooral aan den bovenloop der rivier, zoo vaak geconstateerden trek naar de eenzaamheid en stilte der bosschen.

Groep VII. De in bijlage III gegeven staten uit de jaren 1927 en 1937 van het achterland van Okaba behoeven eenig commentaar. Er hebben sinds 1927 allerlei samenvoegingen en mutaties onder de dorpen plaats gevonden. Enkele plaatsen van vroeger konden in 1937 niet meer worden thuis gebracht, terwijl omgekeerd in 1927 waarschijnlijk enkele groepen zijn vergeten, die in 1937 wel werden opgenomen. De leeftijdsgrens van 15 jaar in 1927 en die van 16 jaar in 1937 is volmaakt willekeurig en onmogelijk toe te passen. Ook zijn deze door het Bestuur gehouden tellingen vaak onvolledig en laten kans op omissies. Gelukkig gelden deze bezwaren gelijkelijk voor beide tellingen en of men nu zegt 15 of 16 jaar als leeftijdsgrens te nemen, zal wel weinig uitmaken. Het eenige werkelijke verschil is, dat de *Jab-anim*-kampongs Galoem, Bibikem en Ilwajab in 1937 door de Missie geteld werden volgens een ander criterium (nl. het gebruikelijke).

Ondanks deze bezwaren zijn de cijfers verre van waardeloos.

Het verloop der bevolking, zooals wij het hier leeren kennen, vertoont een vrij gunstig beeld. Het jeugdpercentage is in die 10 jaren belangrijk toegenomen en het laat geen twijfel of het zou zelfs beduidend boven de 40 liggen, indien men het zelfde leeftijds-criterium had toegepast, dat in de andere tellingen is gevolgd. Er is echter een groot „maar” aan dit alles verbonden: het aantal vrouwen en meisjes is relatief en absoluut veel te gering. Of daar momenteel reeds verbetering in begint te komen valt niet na te gaan; wel is de toestand in zijn geheel sinds 1927 belangrijk verslechterd. Tenslotte is het beeld ook geflatteerd, doordat men in deze streken, voor zoover ik kan nagaan, nogal eens kans heeft gezien kinderen te koop en van de Mappi- en Bamgi-stammen, die zich sinds 1930 te Wap, Moloe en Imahoei gevestigd hebben.

Groep VIII.

TELLING 1937								
Kampongs	M.	Vr.	Jo.	Me.	T.	JP.	MeP.	VrP.
Marioe	7	9	6	3	25	36	33	56
Tomer	12	8	3	3	26	23	50	40
Tomerau	3	5	2	1	11	27	33	62
Weo	20	15	11	4	50	30	27	43
Janggandoer	49	48	29	25	151	36	46	50
Totaal	91	85	51	36	263	33	41	48

De hierboven gegeven cijfers van enkele *Kanoem-anim*-groepen, welke, voor zoover de eerste vier kampongs betreft, in September 1937 werden verzameld, terwijl die van Janggandoer dateeren van ult. December van genoemd jaar, toonen wel zeer duidelijk hoe weinig men aan getallen heeft, indien niet over vergelijkingsmateriaal kan worden beschikt. Het jeugdpercentage is gunstiger dan aan de boven-Bian, het gebrek aan vrouwen en meisjes daarentegen veel grooter dan daar. Hoewel de cijfers over 1937 het niet zonder meer uitwijzen, kan men zich toch wel overtuigd houden, dat deze groep aan het uitsterven is en daar weinig meer valt te redden.

Groep IX.

TELLING ULTIMO 1937.								
Kampongs	M.	Vr.	Jo.	Me.	T.	JP.	MeP.	VrP.
Bosset	38	72	64	57	231	52		
Bofagage	60	62	39	30	191	36		
Azoer-Daumangge	39	66	47	22	174	40		
Totaal	137	200	150	109	596	44	41	59

Tot slot enkele cijfers uit Gav-Gav, een gemeenschap, die nog aan het begin van aanraking staat met Bestuur en Missie en minder door venerische ziekten is bezocht dan elders het geval was. Tot op zekere hoogte kan deze groep dus als normaal gelden. Uit de beschouwing dier cijfers blijkt, dat een jeugdpercentage van ruim 40 normaal kan worden geacht en een laag meisjespercentage in een polygame gemeenschap, waar de vrouwen jong huwen, nog niet op een wantoestand behoeft te wijzen, mits daar een groot overschot van vrouwen in de oudere generatie tegenover sta.

Terugziende op hetgeen in het bovenstaande werd uiteengezet, kan men niet anders dan het gunstig effect erkennen van de ter saneering van den ziekte-toestand in Zuid-Nieuw-Guinea genomen maatregelen. Die maatregelen waren voor een belangrijk deel hoogst bedenkelijk en toch ziet men overal een scherpe stijging van het aantal geboorten, vooral aan de kust maar ook in het binnenland. Dat wil niet zeggen, dat men het nu gewonnen heeft. Dit kan alleen met stelligheid verklaard worden van de kampongs Boeti en Jobar. Van het overige deel van de kust kan alleen gezegd worden, dat men op den goeden weg is en er gegronde reden tot hoop bestaat, dat het daar eens even goed zal worden als thans reeds in Boeti het geval is.

Anders staat het met het binnenland. Inderdaad is ook daar een keer ten goede waarneembaar, doch vooral aan de boven-Bian en onder de Jee-anim is die verbetering nog onvoldoende. De

toestand was nu eenmaal zóó, dat alleen een zeer groote verbetering het lot van het volk wenden kon. Het is mogelijk, dat die keer nog komt. Ook aan de kust doen zich sterke schommelingen voor in de geboorten, gevolg van het uitvallen van driekwart eener generatie, die nu kinderen zou moeten voortbrengen. Het is echter evengoed mogelijk, dat die keer ten goede (en dat dreigt natuurlijk weer het meest voor Bianners en Jee-anim) uitblijft.

Zeer merkwaardig is in dit verband het verloop der laatste influenza-epidemie, waaraan zoowel aan de boven-Bian als onder de Jee-anim en in de omgeving van Wamal in hoofdzaak ouderen stierven en, in streken waar vrouwengebrek heerschte, naar verhouding meer mannen dan vrouwen. Ten aanzien van de meerdere sterfte der ouderen kan het een indicatie voor depressie zijn en daarmee een waarschuwing, dat het middel tegen venerische besmetting hier toegepast wel degelijk uiterst gevaarlijk is. De meerdere sterfte onder de mannen echter zou op een correctie der natuur kunnen wijzen; het kan ook een toevalligheid zijn. Immers werkt in de hier gegeven cijfers de wet der groote getallen zeer gering; ook op het veelvuldig voorkomen van vrouwengebrek kan men geen conclusies bouwen.

Zoo is tenslotte het resultaat van dezen arbeid slechts, dat men tot op zekere hoogte tevreden mag zijn. Een definitieve conclusie omtrent het voortbestaan der Marind en hun naburen zal niet voor 1950 getrokken kunnen worden.

IV

Hedendaagsch kampong leven.

Wat is er nu van het volk van Zuid-Nieuw-Guinea in cultureel opzicht geworden in deze jaren? De vraag is niet gemakkelijk te beantwoorden, daar het niet mogelijk is na te gaan, wat van het oude werkelijk is verdwenen en wat alleen verborgen gehouden wordt. De Marind is (en geen wonder) over deze dingen zeer gesloten geworden en wat men als bestuursambtenaar te weten komt is toevallig en stellig onbedoeld.

Het gemakkelijkst laten zich de veranderingen nog nagaan in de sfeer van de materiele cultuur en het economisch leven. Op dit gebied is, zooals we zagen, de eerste stoot op het oude uitgegaan van den invoer van ijzerwaren. Steenen gebruiksvoorwerpen en

bamboemessen zijn thans volkomen verdwenen en hebben plaats gemaakt voor bijlen, kapmessen en messen. Met den vloed van voor klappers te verkrijgen waren verdween het economisch belang der sneltochten. Dat was een kleine winst, maar een grondige verstoring der sexueele arbeidsverdeeling stond daar tegenover.

Vond de man vroeger, behalve in de jacht, een dagtaak in het kappen van sagoboomen, het hakken en uitsleepen van hout voor huis en pager, het maken van prauwen, van bogen en van pijlen, dit werk is door den invoer van ijzer zoo gemakkelijk geworden, dat het als dagtaak nauwelijks meer meetelt. Ook het spitten der tuinen is door den invoer van spaden aanzienlijk vereenvoudigd. Daartegenover is de taak der vrouw, vroeger reeds zwaarder dan de zijne, geenszins verlicht. Zij klopt de sago nog op de oude wijze, kookt, verzamelt brandhout, zoekt mosselen en schelpen precies als haar grootmoeder. Soms is die taak zelfs verzwaard en is zij door concentratie van kampongs verder van de sagobosschen komen te wonen, terwijl pressie van hoogerhand om in den kampong te blijven (ook terwille van haar schoolgaande kinderen) haar verhindert om gelijk vroeger vrijuit maanden aaneen in de buurt der sagobosschen te verblijven. Dat de mannen wel eens heerendiensten verrichten moeten, vormt daartegenover geen voldoende tegenwicht. Deze diensten zijn in verreweg de meeste gevallen zeer licht. Ook het werk voor de bijeenbrenging der belastingpenningen is niet van dien aard, dat het de mannen druk aan den arbeid zet. In het binnenland, waar men veelal in sago een vrijwillige bijdrage levert, die bestemd is voor de voeding der zieken in het hospitaal en van de gevangenen, dragen de vrouwen dien last ook, ondanks protesten van Bestuur en Missie. De mannen bepalen zich tot levering ter districts- of Onderafdeelingshoofdplaats. Terwijl de werkzaamheden der vrouw onverminderd zijn gebleven en soms verzwaard, heeft de functie der mannengemeenschap in het sociale leven aanzienlijk aan beteekenis ingeboet. Hun werk is verlicht, de belangrijke oorlogsfunctie, die de zenuwen staalde en spanning bracht in hun leven, is verdwenen. Luiheid en vadsigheid trekken een sluier over hun bestaan, dat in schrille tegenstelling is gekomen tot het leven der vrouwen, waarop nu het accent valt van moeite.

Wanneer men dit den menschen onder het oog brengt, toont men duidelijk te begrijpen, dat hier eigenlijk iets niet in den haak

is. Vermakelijk is het de oudsten op zulk een kampongvergadering soms hun bijval te hooren betuigen. Maar men is nog niet tot daden gekomen : een jonge man, die zijn vrouw bij het sagokloppen helpt, loopt groote kans door diezelfde oudsten te worden gehoond. Er moge een begin van verandering komen, in het algemeen valt daarvan nog maar weinig te bespeuren.

Een groote wijziging heeft de lichaamsversiering ondergaan. Doorboring van neusvleugels of septum komt niet meer voor. Wel van de oorlellen, maar de gaten worden toch niet meer gelijk vroeger verwijfd. Terwijl de kleine kinderen tot zij naar school gaan nog op zijn Marindineesch versierd worden, gaan alle grooteren gekleed, de jongens in korte broek en de meisjes in een smakeloos jurkje van hemdmodel met korte mouwen. Grooter geworden dragen de meisjes sarong en kabaja, terwijl de jongens dan mees-tentijds ook een baadje dragen. Daarnaast ziet men half-lange broeken, vaak van streepjesgoed, met overhemden, sommige met, andere zonder boord in gebruik. Haarverlengselen worden door de jongeren niet meer gedragen. Zoowel jongens als meisjes dragen het hoofdhaar kort; voor de meisjes moge het de zindelijkheid bevorderen, het maakt ze aanzienlijk leelijker.

Van de ouderen gaan eveneens velen gekleed; onder hen treft men de vreemdste combinaties van lang haar (echter zonder haarverlengselen) met broek bij mannen of korte sarong bij beide sexen tot volledige kleeding. Gemeenlijk draagt men onder de sarong nog schaamschelp of schaamgordel. Erg goed raad met hun sarongs weten de oudere vrouwen niet; ze zitten er hoogst ongegêneerd mede opgetrokken.

Ook vindt men onder de ouderen nog velen, die ongekleed gaan. Zeer weinigen echter dragen nog den ouden hoofdtooi en versierselen. De meesten gaan naakter dan ooit; zonder hoofdtooi, zonder kettingen of versierselen in en aan de armbanden, zonder gordel en soms zelfs zonder den biezen staart, voor welk gemis zij zich vroeger stellig geschaamd zouden hebben, daar men het niet voegzaam achtte, het achterdeel zonder eenige bedekking ten toon te spreiden. Wanneer de inmiddels nog veel voorkomende *wib* (staart) gedragen wordt, is het meestentijds niet meer dan een armzalig rudiment. Zoo is ook de schaamgordel der vrouwen (die eveneens haast allen zich met uiterst weinig versierselen meer

toeien) smaller geworden dan die, welke men op de foto's uit den ouden tijd ziet afgebeeld. Het is geen uitzondering, dat een deel der schaamharen zichtbaar blijft.

Het oude is dus aan het degenereren, terwijl het nieuwe, de kleeding, nog geen echt cultuurgoed geworden is, al kleedt men zich gaarne. De kleeding toch is over het algemeen goedkoop en slecht. Wel hebben enkele vrouwen voor 's Zondags aardige baadjes en sarongs, maar men ziet die betrekkelijk zelden dragen. Het beste figuur maakt in deze nog een kampong als Boeti. Dat de schoolkinderen overal aardig voor den dag komen is het werk van den goeroe, die 's Zondagsmorgens hun goede kleeren uitdeelt en na kerktijd weer in zijn kast opbergt.

Met de jongelui is het ten aanzien van de kleeding het beste gesteld en zij maken soms aardig werk van hun uiterlijk. Vaak gaan zij bij de toko's werken voor kleeren en speciaal uit het binnenland komen zij tot dat doel voor langeren tijd naar de kust. Onder hen vindt men ook wel behoefte aan zeep om hun kleeren te wasschen en zij hebben gaarne een net stel kleeren, dat ze rein houden. Voor de daagsche kleeren is hun zorg aanzienlijk minder en zoodra men bij wat oudere personen komt, valt er over de zindelijkheid geen goed woord meer te zeggen. Vaak draagt men zijn kleeren tot zij van het lijf vallen. Ook het onderhoud der kleeren laat alles te wenschen over. De meisjes weten over het algemeen zoo goed als niets van naaien, dat als leervak alleen aan het Meisjes-internaat verbonden is. Zelfs leeren zij daar met een naaimachine omgaan, wat het vele werk, dat op het Zusterhuis gebeuren moet, wel spoedig doet klaar komen, maar feitelijk heel verkeerd is. Buiten het internaat moet alle onderricht vrijwillig uitgaan van de vrouw van den goeroe. Dat gebeurt wel, maar het resultaat is niet groot en ik heb dan ook nog nooit een Marindinesche vrouw iets zien verstellen of maken. Al haar kleeren moeten gemaakt van den Chinees komen.

Men heeft het in dit opzicht aan de kust eigenlijk te gemakkelijk. De ruilers zijn voor een paar *tali* (strengen) klappers altijd wel tot hulp genegen. In het binnenland daarentegen is weer nergens naald of garen te krijgen. Ook de sexueele arbeidsverdeling werkt niet mee. Eenmaal getrouwd hebben de vrouwen het met ruw werk te druk om zich met dezen fijneren arbeid te kunnen

1. Marind-man in oorspronkelijke dracht
(Domandé).

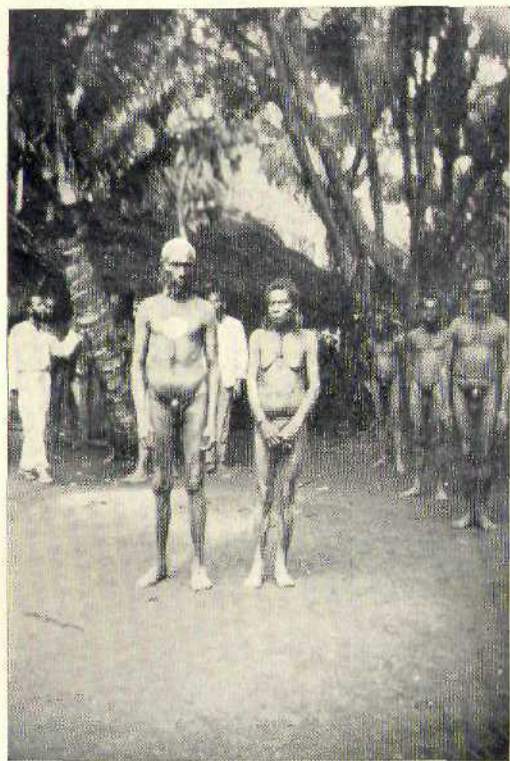

Foto Missie

2. Jonge vrouwen uit den ouden tijd.

3. *Marind-mannen in feesttooi.*

4. *Oude man en vrouw van Kari
(boven-Koembe).*

5. Een weiko-figurant wordt opgesierd.

6. Mannen bij aankomst voor een feest te Merauke
(enkelen zijn met jonge palmladeren versierd).

7. School met kinderen en kamponghoofd te Kowel (Boven-Maró).

8. Schoolmeisjes van Eramboe (Midden-Maró)
op hun Zondagsch.

bezighouden. Men voelt nog niet waar het heen moet. Vele mannen meenen zelfs nog, dat hun vrouwen zelf hun kleeren verdienen moeten door klappers bij den Chinees te brengen. Ook voelen de ouders zich nog niet of weinig geroepen voor de kleeren hunner kinderen zorg te dragen. Volksbezit is de kleeding in Zuid-Nieuw-Guinea nog niet en in het binnenland weer minder dan aan de kust. Aan de boven-Bian ziet men soms de deugdzaame meisjes uit het Internaat te Merauke na een jaar weer bijna naakt door den kampong wandelen. Een typisch bewijs van het vreemde, dat men nog in de kleeding ziet, is wel, dat een gekleede Kaja-Kaja nog steeds *Marind-Poe-anim* wordt genoemd.

Toch zal men hier wel doorheen komen. Duidelijk ziet men dat bij de koelie's in de toko's, van wie sommigen gehuwd zijn en wier vrouwen reeds eenige zorg toonen voor de kleeding, zij het dan dat zulks onder den druk der omgeving geschiedt. Eén der dingen, die ieder zich wenscht te verwerven en men bij alle oudere jongelui reeds vindt, is een rieten koffer met slot: voor de kleeren. Men voelt dus toch de behoefte om die op te bergen en een verzorging te geven, die in het kastenlooze Marindinesche huis onbestaanbaar is. In dien koffer worden ook andere bijzonderheden opgeborgen, waarop men prijs stelt, zooals een spiegel, een scheermes, een schaar, een zgn. *lampoe-senter* ¹⁾, een klosje garen e.d. Eens zelfs trof ik in zulk een koffer een strijkijzer aan. Of het veel gebruikt zal worden? Stellig niet, maar als het hebben er is, komt het gebruik wellicht ook eens in orde.

De vraag, of de materiele cultuur in ander opzicht vooruit is gegaan, moet intusschen ontkennend beantwoord worden. Broeken met zakken komen nog vrijwel niet voor en zoo is de „wad”, het gevlochten zakje, dat aan den arm wordt gehangen, nog altijd in eere. Alleen de inhoud, vroeger bestaande uit sirihbenoodigheden, een schelp om klapper uit te schrappen, een varkensslag-tand en wat tabak, is vermeerderd met een blikken doosje, waarin men die tabak opbergt en waarvan het deksel aan den binnenkant met een spiegeltje is versierd; voorts vindt men er nu soms wat krantenpapier in voor sigaretten. Het eenige wat er is afgegaan, is de varkensslag-tand. De schelp is als lepel nog altijd in eere.

¹⁾ Lange electrische lantaarn met twee of drie batterijen.

Zoo is het ook met de rest. Voor grootere zaken wordt onveranderd een stuk sagobladscheede bij wijze van mandje gebruikt. Zelf mandjes maken, die men bij de *Poe-anim* bewondert, doet men niet. De slaapmatten zijn nog dezelfde als vroeger. Pijl en boog zijn de wapens gebleven voor de jacht en de prauwen zijn van hetzelfde model als vroeger het geval was. Alleen is het aantal der laatste vooral aan de kust sterk verminderd: nu er geen sneltochten meer gehouden worden, heeft men ze weinig meer noodig. Als vischnet is het ronde werpnet van gevlochten cocosvezel nog steeds in eere en de sleepnetten der *Poe-anim* heeft men nergens overgenomen.

Veranderd is wel het model der huizen, maar . . . op hoog bevel. Men maakt ze nu hooger, meest met een langen oversteek van voren bij wijze van galerij en een nokconstructie. De wand bestaat uit *gaba-gaba*. Echter wordt daarvan niet meer het breede ondereinde gebruikt, dat men bij de omwande huizen aan de kust vroeger liggende placht te plaatsen, doch de dunnere bovineinden, die naar Moluksch model gevoegd worden. Liet men intusschen de menschen hun gang gaan, dan sliep driekwart der bevolking of in gesloten huizen van het oude model of onder windschermen en afdaken. Het onderhoud der huizen is een bron van voortduurende zorg en ergernis voor het Bestuur en over het resultaat mag men niet juichen.

De stijlen en palen zijn meestal van rond hout. Zelden treft men bekapte deur-stijlen aan. De deur zelf is dan ook meestal nog geheel van *gaba-gaba*; planken deuren zijn een groote uitzondering. Versierde palen, die men vroeger soms in de huizen aantrof, vindt men nergens meer. Aan de midden-Koembe is van de schilderingen op de wanden der huizen ¹⁾ geen spoor overgebleven. Integendeel is de huizenbouw daar in zijn geheel zeer sterk achteruitgegaan en het kost de grootste moeite de bevolking aan het werk te krijgen. Werkelijke vreugde in den aanleg van kampongs heb ik alleen onder de van ouds kunstvaardiger *Jee-anim* aan de Maro gezien. Daar vindt men pagers met gebeeldhouwde palen aan den ingang; de huizen — naar het zelfde model gebouwd als elders — zien er goed onderhouden uit. Soms zelfs merkt men

¹⁾ Zie P. WIRZ, *Die Marind-anim*, III, p. 183.

daar, dat men een eer stelt in een goedgebouwde school (tevens kerk) en er moeite voor doet.

Inmiddels is het voor een billijk oordeel goed te bedenken, dat men aan de kust zeer veel last heeft van het opwaaiende zand en ook daar weleens aardig afgewerkte huizen aangetroffen worden. Hier en daar doet men er werkelijk zijn best op, maar er zijn evenveel kampongs waar het een wanhopige geschiedenis is.

Aan het meubilair der huizen is niets veranderd. Het zijn nog dezelfde *gaba-gaba*-britsen van vroeger en groote, aan de dakribben opgehangen stukken bladscheede om er zijn zaken in op te bergen. Eén keer slechts is het mij gebeurd, dat ik in het huis van een kamponghoofd aan de kust een stoel en tafel, door zijn zoon gemaakt, aantrof. Dat was trouwens een voorbeeldige jongen, die het Hoofd van Plaatselijk Bestuur voor zijn vader groote Maleische brieven schreef om dezen in te lichten, wat er in den kampong voorviel. Dat die brieven niet erg duidelijk waren ten aanzien van de bedoeling, zij hem vergeven. Zijn schrifturen zijn de eenige, die ik ooit van een Marind onder oogen kreeg. Gemeenlijk is men niet zoo voorlijk. Wel heb ik meer keeren een tafel of stoel aangetroffen in een huis, maar dan bij wijze van curiosum. Gebruiksvoorwerpen zijn het vooralsnog niet en zullen het voor het gros der bevolking voorloopig niet worden.

Van verbetering der sculptuur is, ondanks het bezit van zooveel voortreffelijker instrumenten, geen sprake. Wanneer men voorwerpen bewerkt, is dat meest voor feesten (schoolfeesten of ter hoofdplaats gegeven volksfeesten). Dan doet men dit niet beter of slechter dan vroeger. De techniek van het versieren met opgeplakte jobs-tranen kent men nog, doch vindt weinig toepassing meer. De aanleiding tot het maken van mooie dingen is voor een goed deel met de feesten verdwenen. Dat men onder leiding van den goeroe wel eens aardige lampions heeft gemaakt, zegt in dit verband niets. Dat was aardig, maar . . . innerlijk vreemd. Gelukkig besteedt de Missie aan deze zijde van de cultuur thans meer aandacht en wil men op eigen sculptuur der bevolking gaan werken bij eventueelen bouw van dorpskerken.

In de samenstelling van het dagelijksch menu is weinig verandering gekomen. Ook wordt alles nog op dezelfde ruwe en smakelooze wijze bereid. Met uitzondering van enkele vruchten als

papaja, mangga, één of meer ingevoerde soorten bananen en hier en daar ook ananas en wat lombok, heeft men zich geen nieuwe voedselsoorten eigen gemaakt. Wel eet men gaarne rijst doch men apprecieert sago toch hooger en beweert na een maal sago beter tegen vermoeienis te kunnen. In den kampong wordt rijst dan ook nooit gegeten, tenzij men het toebereid krijgt of koopt van één der ruilers. Potten en pannen, die voor de bereiding noodzakelijk zijn, ontbreken trouwens ten eenen male. Om water te halen gebruikt men nog altijd lange bamboe-kokers. Wel worden voor honderd en één doeleinden leege blikken en blikjes gebruikt.

Vreemd is het overigens wel, dat rijst in het dagelijksch leven zoo weinig opneemt, daar de koelie's het in het algemeen zeer apprecieeren naast één of twee sago-maaltijden twee of één keer rijst te krijgen voor hun dagelijksch rantsoen. Aan pogingen om hen tot rijstbouw aan te moedigen heeft het niet ontbroken en het land is er uitstekend geschikt voor. Zelfs helpen enkele lieden van Boeti geregeld de Javanen te Mopa bij de bewerking hunner sawahs. Zelf een sawah aan te leggen is den menschen echter niet bij te brengen. Maïs gaat er al evenmin in als rijst. In het binnenland heeft men weleens met succes maïs aangeplant en verkocht om er wat kleeren voor te kunnen koopen. Doch zelf maïs eten doet men niet. Ook pogingen om de menschen betere behandeling van de sago te leeren, waartoe door den Bestuurs-Assistent Pirsouw zelfs ijzers zijn verstrekt om naar Amboneeschen trant zgn. *sago-lempeng* te bereiden, hebben nooit eenig resultaat gehad.

De door de *Poe-anim* in ruime mate ingevoerde paarden en koeien vinden weinig aftrek. Van koeien is men een beetje bang en hun vleesch schat men lager dan varkensvleesch. Voor paarden bestaat een soortgelijke huivering. Er zijn natuurlijk Papoea's genoeg, die paard kunnen rijden, maar niemand voelt behoefte zulk een dier te bezitten, evenmin als dat met runderen het geval is. Een poging om de menschen van Torai aan de midden-Maró met den veestapel van den opgeheven Bestuurspost gelukkig te maken, is op niets uitgelopen en de dieren zijn geheel verwilderd.

Huisdieren bij uitnemendheid zijn nog steeds honden en varkens, die als ze klein zijn soms de borst krijgen. De varkens loopen vrij in den kampong rond en bemoeilijken allen tuinbouw in de nabijheid, evenzeer als de wilde varkens dat op verderaf gelegen

plaatsen doen, daar zij de pagers doorbreken. Het is echter een illusie te meenen, dat men den tuinbouw door opsluiting der varkens bevorderen zou; wanneer men steviger pagers maakte naar de wijze der Kanoem-anim was men er ook.

Zooals de varkens het gevaar voor de tuinen zijn, zijn het de honden voor de kippen. Wel heeft men in de meeste kampongs wat kippen, maar hun aantal breidt zich niet uit. Men apprecieert ze wel, maar heel erg vindt men het blijkbaar niet, dat de honden ze dood bijten; ik heb er deze kippenfokkers nooit anders dan lachend over hooren spreken. De meeste kippen zijn trouwens van de *Poe-anim*. Geiten worden in het geheel niet gehouden. Katten daarentegen wel, maar meer als zeldzaamheid op dezelfde wijze als waarop men soms een tammen casuaris in den kampong aantreft.

Van de genotmiddelen is het gebruik van tabak belangrijk toegenomen. Was aanvankelijk Van Nelle's Shag favoriet, thans is in tabletten (*lempeng*) geperste kerf (ik meen Rembang-tabak) de eenige op de markt. Deze wordt zoowel gepruimd als in sigaretten van kranten-papier gerookt. Alleen de Kanoem-anim, de Digoelers en de bewoners van Frederik-Hendrik-eiland gebruiken van oudsher bamboe-pijpen, waarbij men den rook inhaleert ¹⁾.

Sirih wordt onveranderd in groote pruimen genuttigd. Het gebruik van *wati* is in sommige streken naar het schijnt toegenomen (vooral aan de Koembe) en wordt veel overdag gebruikt door mannen, die op dat uur behoorden te werken inplaats van te slapen. Onder de jongeren vindt het gebruik in het algemeen iets minder aftrek door de tegenpropaganda der Missie. Als nieuw genotmiddel dienen sigaretten en strootjes te worden genoemd en het gebruik van sagoweer, verkregen door eenvoudige gisting van vocht uit een afgesneden bloeistengel van den klapper. Het laatste is er vooral ingekomen door de Timoreesche ruilers, zeer ten detrimente van de bevolking. Doordat de Papoea geen maat houdt, loopt het gebruik van alcohol gemeenlijk uit op dronkenschap en de gevolgen daarvan zijn hier vaak zeer ernstig. Het is geen zeldzaam tooneel, dat een dronken kerel den vrouwen, die hij ontmoet, den schaamgordel van het lijf rukt of het lendekoord doorsnijdt. Ook ernstige vechtpartijen zijn er geregeld het gevolg

¹⁾ De Marind-anim kennen geen pijpen.

van. Thans is het gebruik streng verboden. Dit helpt wel, maar of men het eenmaal ingevoerd gebruik er geheel uit zal krijgen is een andere vraag.

Een belangrijke factor in het volksleven is de handel geworden. De behoefte aan kleeven, ijzerwaren en tabak heeft de ruilers tot een onmisbaar element in de samenleving gemaakt. Aan de kust ontbreken zij nergens, terwijl zij daarentegen in het klapperarme binnenland dun gezaaid zijn. Daar moet men dan ook veel meer moeite doen om aan kleeven en ijzerwaren te komen. De jongelui gaan van daaruit geregeld een tijdlang (voor een jaar of langer) aan de kust werken in de toko's, vaak eenige malen achtereen. De vaste koelie's zijn allen binnenlanders, vooral van de boven-Bian en Digoelers. Aan de Koembe is de noodzaak tot uitzwermen minder groot; daar heeft men wat meer klappers. Bij de Jee-anim heb ik in Boepoel weer een ander ding gezien: daar zaagden de jongelui hout om dat in Merauke te kunnen verkopen. Typisch is wel, dat dit juist weer onder de in materiele cultuur hooger staande Jee-anim geschiedde.

Aan de kust behoeft men lang niet zoo zijn best te doen. Langer dan een paar maanden achtereen gaan de jongelui daar zelden uit werken. Liefst zet men zich alleen voor enkele dagen of weken aan den arbeid met klappers rapen of schillen. De meer ondernemenden worden gaarne eenigen tijd matroos op één der prauwen. In het algemeen is men echter voldoende van klappers voorzien om door levering daarvan alles te kunnen koopen wat men noodig heeft. Soms echter is men zelfs daar te lui voor en zegt den ruiler, dat hij uit een bepaalden klappertuin net zoolang klappers mag halen tot de schuld voldaan is. Het spreekt vanzelf, dat dit gemoedelijk soort overeenkomsten een bron van eindelooze moeilijkheden is. Thans wordt daartegen van bestuurswege zooveel mogelijk opgetreden en getracht door registratie, waarbij de overeenkomst aan een termijn gebonden wordt, de zaak in de hand te houden teneinde depossedeering van de Marind te voorkomen. Een groot geluk bij dat alles is, dat het adatrecht geen verkoop van gronden kent en zoolang de Rechter zich hier maar aan vastklemt kan tenminste het allerergste worden voorkomen.

De coprahandel brengt tegelijkertijd eenig vertier en afwisseling in den kampong. Niet alleen hangt men gaarne rond in de toko's

maar de kustvaart, die door een tiental zeilprauwen en een enkele motorprauw vanuit Merauke wordt verzorgd, brengt geregeld wat nieuws. Wel kunnen die prauwen haast nergens binnenlopen maar men zet ze eenvoudig bij afgaand water op het strand, waar de copra en de door de ruilers bereide trassi en gedroogde visch wordt ingenomen.

Geldverkeer komt nog weinig voor. Het gewone betaalmiddel is nog steeds een streng klappers van tien stuks. Betaling van koeliediensten begint echter meer en meer in geld te geschieden. Vooral de laatste jaren is de appreciatie daarvan zeer toegenomen en is ook het Bestuur begonnen zooveel mogelijk alles in geld te betalen en de betaling der belasting in geld te vorderen. Deze werd namelijk, nadat in vroeger jaren met geld genomen proeven geheel waren mislukt, steeds in klappers opgebracht. Weliswaar krijgt de *Poe-anim* nu meer kans den Marind te bedriegen, maar deze heeft een vertrouwd raadman in den goeroe en den Pastoor, terwijl enkele jongeren zich ook niet meer zoo gemakkelijk laten beetnemen. Tot nu toe viel de praktijk dan ook erg mee. De menschen zijn met deze wijze van betaling zeer ingenomen. Niet alleen is men nu van veel gesjouw af, maar tevens streeft het de ijdelheid.

Een heele stimulans kreeg het geldverkeer door het dobbelen, waartoe enkele *Poe-anim* op verschillende plaatsen de gelegenheid openstelden. Daarbij heeft een deel der jeugd in enkele avonden meer rekenen geleerd dan bij den goeroe in zes jaar. Helaas heeft men van bestuurswege moeten ingrijpen. Het werd wat al te bont en het toegepaste systeem was van dien aard, dat de bankhouder ook zonder bedrog altijd moest winnen. Zoodoende is het dobbelen er nu weer een heel eind uit. Wanneer de jongelui het onder elkander deden, zou er niet zooveel bezwaar tegen bestaan, doch zoo ver is men nog niet.

Inmiddels hebben wij het terrein der materiele cultuur verlaten en zijn gekomen tot het sociaal aspect der samenleving, waarin zich nog veel aanzienlijker veranderingen hebben voltrokken. Slechts één ding is vrijwel onveranderd blijven voortbestaan: de clanorganisatie. De exogamie wordt niet vaker doorbroken dan vroeger ¹⁾.

¹⁾ Ook in den ouden tijd kwam huwelijk binnen den eigen clan wel voor en dit is niet beduidend toegenomen.

Wel beginnen de oude onderscheidingen der sub-clans te vervagen. Men moet er al zeer speciaal naar vragen om er iets van te hooren te krijgen.

Met de ineenstorting van de cultuur is van den geestelijken achtergrond der clans natuurlijk veel verdwenen. Toch is het gevoel van verwantschap met zijn totems ook onder de jeugd nog niet geheel uitgewischt, naar mij eens uit een gesprek met een ongeveer achttienjarigen jongeman bleek, die zichzelf beslist als Christen beschouwde. Een heel systeem van bij elken clan behorende totems, gelijk Wirz constateerde en zooals het mij nog op Komolom ¹⁾ werd uitgelegd, vindt men echter niet meer. Hoeveel er nog van over is valt niet na te gaan. De ouden zwijgen en de jongen weten er niet van. Of ze bij het ouder worden nog worden ingewijd, is mij niet bekend. De functie der clans binnen het dorp is verzwakt, doordat de mannenhuizen zijn verdwenen met de verdeling in clanwijken. Thans wonen de leden der verschillende clans verspreid in het dorp en niet meer als vroeger bijeen. Wel noemen de clangenooten elkander nog steeds met de gebruikelijke verwantschapsnamen.

Het beste intusschen laat zich de samenleving beschrijven door het leven van een kind in zijn verschillende stadia na te gaan.

De bevalling geschiedt nog steeds in de *oram-aha*, het kraamhutje, dat even buiten het dorp gebouwd wordt en waarin zich vader en moeder van kort voor de bevalling tot geruimen tijd daarna afzonderen. De oude vrees voor een zwangere of pas-bevallende vrouw bestaat nog, al wordt ze minder. Ook het gebruik van het kraamhutje wordt trouwens beperkter. Er zijn verschillende lieden, die er weinig meer mee ingenomen zijn ²⁾.

Na de geboorte meldt zich al spoedig de goeroe, die het kind met een fraaien heiligen-naam doopt, een naam, die vooralsnog slechts voor school- en kerkgebruik dient, want daarnaast krijgt het kind ook een eigen, Marindineeschen naam, waarmede het meestal wordt genoemd. Of deze naam de zgn. *dema*-naam is van vroeger, is mij niet bekend, maar het is wel waarschijnlijk.

¹⁾ Komolom is cultureel geheel met de Marind geassimileerd.

²⁾ Dit is geenszins winst; de goed beschutte *oram-aha* in het warme en schoone zand opgebouwd, beschermt den kleine tegen veel gevaarlijke invloeden in de eerste maand van zijn leven.

Snelnamen komen natuurlijk niet meer voor. De Christennaam is tijdens den schoolleeftijd het meest in gebruik. Eenmaal van school komt men vaak weer op den Marindineeschen naam terug. Ook is het niet ongewoon, dat beide in omloop blijven.

De kinderen blijven gemeenlijk ongekleed tot den tijd, dat ze zoo langzaam aan naar school moeten. Al dien tijd zijn het volop Marindineesche kinderen, die door hun ouders op typisch Marindineesche wijze geheel naar den ouden trant worden versierd met kralen en parelmoerschelpen, kettingen en armbanden. Doorboring der oorlellen vindt echter niet zoo vaak meer plaats en in ieder geval worden de gaten niet verwijld. Wel worden nu en dan nog kleine feestjes gehouden met een varken als feesteten, wanneer den kleine één of ander nieuw versiersel wordt aangelegd. *Gad-zi* wordt daarbij echter zelden meer gehouden, daar men hier vooraf toestemming voor moet vragen.

Zijn de kinderen zoo lang ze klein zijn typisch eigen en echt Marindineesche kinderen, dat verandert zoodra ze naar school moeten en in een broekje of jurkje gestoken worden (hetgeen vaak reeds eerder geschiedt). Die kleeerengeschiedenis van de schooljeugd is een heele narigheid en een bron van voortdurende ergernis voor den goeroe, daar nog lang niet alle ouders er zich een eer in stellen hun kinderen behoorlijk te kleeden. Vaak verzamelen de schoolkinderen zelf klappers, die onder leiding van den goeroe verwerkt worden tot copra en door de Missie verkocht. Van de opbrengst krijgen de schoolkinderen kleeeren. Het is natuurlijk een wantoestand, maar de Missie houdt het op kleeeren en dat zal wel altijd zoo blijven. Dus doet de goeroe wat feitelijk de ouders moesten verrichten. Algemeene regel is voorts, dat de Zondagsche kleeeren door den goeroe worden bewaard, omdat ze anders terstond voor gewoon gedragen worden. Zoo wordt met de school de goeroe wel een zeer belangrijke factor in het kinderleven.

De leeftijd, waarop de kinderen naar school gaan, loopt nogal uiteen. Er zijn dreumesen van vijf jaar, die reeds als toehoorder de lessen meemaken en er zijn kinderen, die op hun zevende jaar nog de geneugten der vrijheid genieten. Dat hangt van de ouders af. Inmiddels heeft die weigerachtigheid van sommige ouders ook wel iets goeds tot stand doen komen. Zij bracht P. Schuur in 1938

op het idee om aan den eersten gang naar school een feestje te verbinden in den trant der oude leeftijdsbevorderingsfeesten, waarbij de kinderen op ouderwetsche wijze werden versierd en in de verf gezet. Dat sloeg bijzonder in en verzoende de ouders terstond met de school. Voor zoover mij bekend ligt het in de bedoeling, dit algemeen in te voeren en mogelijk op één of andere wijze ook bij overgang toe te passen. Zoo vervangt dus de school de oude *gotad*, het jongenshuis.

Het absentisme op school valt over het algemeen mee. In het binnenland gaat het in dit opzicht beter dan aan de meer zelfbewuste kust. Men zou trouwens nergens zijn school willen missen. Al heeft men er niet altijd veel voor over, de gehechtheid aan dit instituut is zeer groot, hoe ver de school ook nog buiten de cultuur zelve staat. Immers, het programma is nog veel te veel op intellectueele leest geschoeid. Gelukkig zal Bijblad 14081 hier mogelijk verandering ten goede in brengen, al stelt het voor het rekenonderwijs in Zuid-Nieuw-Guinea nog te hooge eischen.

Het leerplan omvat rekenen, lezen, schrijven, zingen, fluitspelen en godsdienstonderricht. Het onderwijs wordt helaas in het Maleisch gegeven, waardoor de eerste schooljaren praktisch verloren gaan. Overigens zit er ook in de volgende jaren niet veel schot. Over geen der drie klassen, die het onderwijs omvat, doet men ooit minder dan twee jaar en slechts enkele uitverkorenen bereiken de hoogste klasse. Het rekenonderwijs is het groote struikelblok. In deze maatschappij, waarin met de telwoorden: één, twee, twee-één, twee-twee en veel de geheele arithmetiek is uitgeput, kan men nauwelijks anders verwachten. Opvallend is, dat men aan de kust verder komt dan in het binnenland en de volgende generatie het weer wat verder brengt dan de voorgaande. Dat is een kwestie van groei. Aan de boven-Bian heb ik eens een school meegemaakt, waar de eerste klasse tot 6, de tweede tot 13 en de derde tot 20 kon optellen en aftrekken. De leerlingen der derde klasse (twee in totaal) waren daartoe echter blijkbaar *honoris causa* bevorderd, want ook zij kwamen boven de 13 niet verder. Dit was evenwel de ergste en aan de kust kan men in verschillende scholen vrij bevredigend tot 50 of 60 rekenen en ook wat vermenigvuldigen. Enkele heel knappen kunnen zelfs tot 100 optellen en aftrekken. Het lezen gaat matig; men moest eens een

Maleisch leesboekje weten te schrijven in dom pasar-Maleisch; de tegenwoordig gebruikte zijn veel te geleerd en schieten daarvoor hun doel voorbij.

Een groot succes daarentegen is het onderwijs in zang en fluitspel. Daarin oefent men gaarne en de resultaten zijn vaak heel aardig. Het fluitorkestje is de trots van het dorp en treedt ook 's avonds vaak op, waarbij men al fluitend door den kampong trekt en er een typisch dorpsgenoegen verschaft. Het fluitonderwijs begint meestentijds eerst in de tweede klasse.

Een bron van zorgen is de schooltuin. Tot op heden is het werken in den schooltuin geen verplicht leervak en het geschiedt dus buiten de schooltijden. De grootste moeilijkheid levert de pager; de ouders helpen er niet aan mede en de jeugd schijnt niet in staat te zijn die behoorlijk stevig te maken. Ik heb echter den indruk, dat die pager voor de goeroe's vaak een excuus is om er zoo weinig mogelijk aan te doen. Geplant wordt meestal maïs, oebi, keladi, een enkele maal ook droge rijst. Het instituut is nog in geenen deele populair bij de bevolking, vermoedelijk omdat deze er slechts een particulier genoegen van den goeroe in ziet, die er het meeste voordeel van heeft.

Naast de school is aanstonds het goeroehuis een nieuw centrum voor de jeugd, waar zij buiten de lesuren geregeld te vinden is. Daar helpen de kinderen den goeroe en de *njora*¹⁾, daar praten en spelen zij en worden van tijd tot tijd uitgehoord over de dorpschandalen. Verder gaan ze met den goeroe mee op jacht of helpen hem in zijn tuin. Op enkele plaatsen in het binnenland (speciaal het Gav-Gav-gebied, maar ook elders wel) bewonen de oudere schooljongens een vlak bij het goeroe-huis gelegen woning, waar zij dus onder onmiddellijk toezicht staan.

Met het verlaten der school breekt voor jongens en meisjes, die inmiddels beiden de puberteit bereikt hebben, een tijd aan van groote vrijheid en weinig werken. Voorloopig blijft het goeroe-huis nog het middelpunt en op sommige plaatsen in het binnenland komen de meisjes daar wonen, waar zij slapen bij de *njora*, een toestand, die bestemd is om te verdwijnen en verschillende be-

¹⁾ *Njora* : vrouw van den goeroe.

zwaren heeft, ook voor het gezinsleven der goeroe-familie. Haast overal blijven de meisjes dan ook gewoon bij haar ouders of familie thuis.

De jongens ziet men al spoedig voor korter of langer tijd aan het werk bij de *Poe-anim*. Die uit het binnenland verdwijnen dikwijls voor jaren naar Merauke of Okaba om geld en kleeren te verdienen. Vaak gaan ze op bezoek naar andere kampongs en gaarne trekken zij er met patrouilles op uit om als drager een pak kleeren te verdienen.

Sexueel verkeer is dezen Katholieken jongelui voor het huwelijk natuurlijk officieel niet toegestaan. Men kan zich echter verzekerd houden, dat het vrij veelvuldig voorkomt, hetgeen trouwens normaal is en in deze vroeger sterk homoseksuele maatschappij eerder een gelukkig verschijnsel is dan het tegendeel. Hoe gaarne men van deze lieden goede Christenen wil maken, men kan hun met het oog op de geschiedenis geen al te zware eischen stellen. In Wamal begint de liefde zich reeds te organiseeren en wordt het gewoonte 's nachts in het huis der geliefde in te breken om haar te ontmoeten. Of dat elders ook het geval is, is mij niet bekend.

Wel wijst die inbraak in de huizen op een merkwaardige verandering van mentaliteit. Vroeger zou geen man het wagen een vrouwenhuis te betreden, doch sedert de algeheele sluiting der mannenhuizen is men in de war geraakt. Deze heeft alle begrippen van zedelijkheid verstoord. Thans werd regel, wat vroeger als schandelijk gold: mannen en vrouwen, die meerendeels vrijwel geheel ongekleed, in hetzelfde huis rond een vuurtje te slapen liggen. Hier worden alle intimiteiten bekend en hier zijn ook ongetrouwde jongelui. Vaak zijn het jongens wier ouders zijn gestorven, die nu bij een ouderen broer inwonen. Het gevolg is dan ook geweest een reusachtige toename van overspel met gelijktijdige vermindering der sancties. In oude verslagen leest men van moord en doodslag wegens overspel. Nu duldt men dit en de politie krijgt er alleen mede te maken wanneer er uit anderen hoofde ruzie komt. Nog is het aantal overspelzaken, dat bekend wordt, zeer groot en vrijwel alle beginnen in huis.

Voor al binnen de familie geeft het aanleiding tot groote moeilijkheden, die slechts zelden openbaar worden. Ik ken een geval van een jongen man, die bij de vrouw van zijn broer, bij wien hij

inwoonde, drie kinderen had verwekt. Het werd eerst een politie-zaak, toen de jonge man er voor goed met de vrouw vandoor ging. Zooveel mogelijk toch tracht men deze affaires stil te houden.

Noodig was dit alles stellig niet geweest, wanneer men van het begin af aan het stelsel gevolgd had, door Pater Verschuieren in Gav-Gav toegepast, waar hij de mannenhuizen als jongelingshuizen liet voortbestaan, terwijl de getrouwden in gezinswoningen werden ondergebracht¹⁾. De groote schooljongens hadden daar trouwens ook een eigen huis naast de goeroe-woning. Waar op deze wijze de, voor zoover is na te gaan, geheel verdwenen homoseksuele relatie van verboden beschermvaderschap onmogelijk wordt gemaakt, kunnen de bezwaren daartegen niet groot zijn. Men heeft alleen maar rekening te houden met de homosexualiteit onder de jongelui, die stellig nog wel voorkomt, al valt niet na te gaan in welke mate. Doch daartegenover staat, dat de prikkeling van het gemengde samenzijn voor deze pubers zeker niet geringer is dan de samenleving in het jongelingshuis. Overigens ligt daartegen voor den opvoeder een remedie in een mildere houding tegenover geslachtelijk verkeer vóór het huwelijk, wat de Missie weliswaar nooit zal kunnen goedkeuren, maar de manieren van er tegenop te komen zijn vele en uiteenlopend.

Inmiddels wordt den laatsten tijd gepoogd het instituut der jongelingshuizen, zooals dat op verschillende plaatsen nog bestaat, weer ingang te doen vinden²⁾.

¹⁾ Hier heeft men de merkwaardige figuur, dat de Missie het Bestuur is voorgegaan en het grootste deel van het werk uit handen heeft genomen.

²⁾ Helaas zijn deze pogingen, naar ik sedert vernam, weer gestaakt. Op instigatie der Missie? Wat ik daarover hoorde spreekt elkander volstrekt tegen. Vast staat wel, dat de Missie het er niet onverdeeld mede eens is. De stem der oppositie valt te beluisteren in GEURTJENS' artikel *Het middel erger dan de kwaal?* in het October-nummer van het *Tijdschrift Nieuw-Guinea* (jaargang 1938), dat te beschouwen is als een antwoord op de over dat onderwerp door mij te Merauke gevoerde besprekingen. Geurtjens' meening, dat overspel niet is toegenomen, maar door meerder vertrouwen in het Bestuur slechts het aantal aangebrachte zaken vermeerderd is, kan ik, hoe vleierend ze voor het Bestuur zij, in geen enkel opzicht deelen. Het aantal opzettelijk aangegeven zaken is niet zoo groot. Wel echter het aantal gevallen van overspel, dat men als Rechter op den achtergrond vindt van tal van ruzie's in den kampong. Als zoodanig bleek mij bij herhaling hoezeer de inwonende familieleden

Eindelijk komt dan de tijd van trouwen, dat tegenwoordig wat jonger geschiedt dan vroeger en bij de meisjes doorgaans eerder dan bij de jongens. Hoewel dat nog lang niet altijd kerkelijk geschiedt, komt daar toch meestal de Pastoor aan te pas, o.m. om na te gaan of bruid en bruidegom elkander niet in verboden graad bestaan en om te onderzoeken of partijen niet tot het huwelijk gedwongen zijn. De uitslag van dit onderzoek is meestal alleen maar beslissend voor de vraag, of het huwelijk al dan niet kerkelijk gesloten zal worden. Juist in huwelijkszaken is de invloed van den kampong zeer groot.

Gelijk bij het heidensch huwelijk het geval was, wordt ook bij het Christelijk huwelijk een feestmaaltijd gehouden. Bij de laatste soort huwelijksluiting maakt men daar gewoonlijk nogal werk van. Na den maaltijd en het nuttigen van diverse genotmiddelen is het, voor zoover mij bekend, met het feest gedaan ¹⁾. Andere dansen dan *gad-zi* kent men niet en dus valt er op zulk een feest maar weinig te beleven.

Otiv-bombari, de uitoefening van het *jus primae noctis*, komt ondanks de strafbedreiging in verkleinden vorm nog vaak voor, speciaal aan de boven-Bian, waar het nog vrijwel regel is. Men komt echter alleen op speciale uitnodiging, welke in het boven-Biansche van den bruidegom uitgaat, waarbij hij er nauwkeurig op let vroeger genoten diensten te reciprocieren en ook enkele ongetrouwde jongelui te vragen. Daarvoor ontvangt hij van de laatsten wat tabak, terwijl het bij de anderen als wederdienst geldt. Het aantal deelnemers bedraagt meestal niet meer dan zes of zeven.

Aan de kust is, voor zoover het nog voorkomt, het aantal deelnemers beperkt tot een tiental. Echter is hier van wederkeerigheid geen sprake en geeft men alleen den bruidegom een paar kleine geschenken. Soms wordt hier de vrouw nog door eenige vriendinnen naar haar plaats gebracht, die zich eveneens ter beschikking stellen maar op beperkter schaal. In de kuststreken is *otiv-bombari*

het gezin, dat hun gastvrijheid verleent, ondermijnen. Telkens weer ziet men daar allerlei moeilijkheden beginnen.

Het tweede argument van Geurtjens, dat de Marind-anim zooveel kwaads van de Poe-anim zouden hebben overgenomen, komt mij ongegrond voor. Het is mij niet duidelijk, wat voor kwaad ze op sexueel gebied van de Poe-anim nog zouden kunnen leeren.

¹⁾ In heb helaas nooit een bruiloft in den kampong meegemaakt.

betrekkelijk zeldzaam geworden. Waar het nog gebeurt, geschiedt het onder pressie der ouderen, die de jongelui bevreesd maken met tooverij. Hier begint *otiv-bombari* meer en meer op verkrachting te lijken en het gebeurt soms, dat de geheele geschiedenis afstuit op het daadwerkelijk verzet der jonggehuwden.

Ook het uitleenen der vrouw na het opspitten van een tuin e.d. wordt minder, al komt het nog voor. Uitleenen der echtgenoot als middel om aan tabak te komen is eveneens verminderd en beperkt zich vermoedelijk in hoofdzaak tot de ouderen. In het eenige geval mij ter oore gekomen, waarin een jonge man zijn pas getrouwde vrouw tegen betaling had afgestaan, had hij daarvoor een gulden ontvangen, wat een voor deze maatschappij exorbitante prijs is. Wanneer men er dat voor over heeft, kan het toch niet al te gemakkelijk zijn op deze wijze een vrouw te erlangen.

Gewoon overspel komt intusschen veelvuldig voor en loopt alleen op groote onaangenaamheden uit, wanneer de vrouw geheel van haar man wegloupt. Maar ook dan blijven vechtpartijen gemeenlijk uit, wat er wel op wijst, dat men het minder als delict beschouwt dan vroeger. Helaas is kerkelijke scheiding voor onze Katholieke Marind-anim onmogelijk en zoo vindt men heel wat lieden, die noodgedwongen in feitelijk overspel samenleven. Immers blijft de verhouding voor de Kerk een overspelige, ook wanneer de wereldlijke Rechter een scheiding uitspreekt, zoodat men op deze wijze niet veel vordert.

Een groote moeilijkheid in het huwelijksleven van dezen tijd is de luiheid der mannen, terwijl de vrouwen van hen zorg voor kleeding verwachten. Dat blijkt wel uit de bereidwilligheid der meisjes om met *Poe-anim* te trouwen, die, al is het dezen ook om de klappers te doen, toch hun vrouwen niet geheel of half naakt zullen laten loopen. Zoo komen vechterijen tusschen gehuwden nog al eens voor, waarbij natuurlijk ook het veelvuldig voorkomende overspel een rol speelt.

Een nieuwe figuur in het sociaal bestel is het kampongbestuur bestaande uit een hoofd (*kepala*) en één of meer *mandoer's*. Het hoofd wordt aangesteld door het Hoofd van Plaatselijk Bestuur, hetgeen in overleg met de bevolking geschiedt. Een eigenlijke verkiezing wordt zooveel mogelijk vermeden ~~en het bestel~~ praat de

Toean Bestuur net zoo lang met de vergaderde mannen, tot ieder het er over eens is, wie het ambt bekleeden zal. Hoe gemoedelijker het daarbij toegaat, hoe beter, want de keuze is niet gemakkelijk. Geambieerd wordt het ambt meestal alleen door jonge mannen; de ouden, die nog altijd de eigenlijke macht in het dorp in handen hebben, voelen er zelden iets voor en toch zouden juist zij de aangewezen kandidaten zijn, zoolang zij tenminste niet vijandig tegenover het nieuwe staan, wat bij velen van hen het geval is. De Marind heeft op de rechten en plichten van het kamponghoofd soms een zeer scherp kijk. Eens trachtte de Controleur van Merauke één der oudsten van Domandé, die reeds jaren lang *mandoer* was, te bewegen het hoofdschap te aanvaarden. Het betrof hier een krachtigen, fieren man van ongeveer 55 jaar oud, die groot gezag had onder zijn kampongenooten. „Toean”, zei de oude heer, „als ik iets zeg, dan doet men het meestal. Doet men het niet, soedah, maar als ik *kepala* ben en men doet niet wat ik zeg, dan ben ik *maloe*”. Derhalve stelde de oude heer een jongen man voor, dien hij dan wel helpen zou. Natuurlijk had de Controleur er toen heelemaal geen ooren meer naar en de oude werd het.

Lang niet altijd echter kan men de hand leggen op zulk een geschikte kracht. Maar al te vaak is het kamponghoofd een pion van de oudsten of van den goeroe. Het beste is dan maar te wachten, tot de man wat ouder wordt, want niet iedere verandering brengt verbetering en dan ondermijnt ze het toch reeds geringe gezag van den *kepala* geheel. Laat men hem begaan, dan wordt hij op den duur nog wel een kracht in het dorp. Men bemerkt dat aan de oudere hoofden, die ook veel te jong begonnen zijn. Zij schromen niet hun onderhoorigen aan te klagen wegens het nalaten van heeren- en gemeentediensten en zijn hoogst voldaan, wanneer de Toean de luiaards eenige dagen in de *boei*, de gevangenis, zet. Dat zal een jong kamponghoofd niet wagen.

Met de keuze van *mandoer*'s wordt gemakkelijker omgesprongen. Is het kamponghoofd slecht ter tale, dan geeft men hem een *mandoer*, die het uitstekend is. Kent het hoofd geen Maleisch, dan is dit voor den *mandoer* een vereischte. Vaak zijn het daarom jongelieden, die hiervoor in aanmerking komen. Een uiterlijk teken hunner waardigheid krijgen zij niet; dit wordt alleen den hoofden geschonken, nl. een dienstpak en een enkele keer ook een hoed.

De taak van het kampongbestuur, den *kepala* voorop, is in de eerste plaats het toezicht op het schoonhouden van den kampong, het in goeden staat houden der huizen, van het bivak (haast elke kampong heeft een huis voor doortrekkende ambtenaren), de school en het huis van den goeroe. Daarbij moet hij zorg dragen voor het schoonhouden van de wegen in de omgeving van den kampong. Als het goed is, moet de *kepala* dat alles zonder speciale opdracht van het Bestuur tot stand brengen, doch zóó goed is het nergens. Geregeld moet van hooger hand worden ingegrepen. Alleen het schoonhouden van den kampong geschiedt redelijk goed en dat sluit ook een beetje op de adat aan. Helaas heeft men vroeger den grond overal te veel laten schoonkrabben en planten rond de huizen tegengegaan, wat sommige dorpen bar ongezellig maakt. Met het intermediair van den *kepala* bij de belastinginning gaat het precies eender. Uiteindelijk moet het Bestuur al het werk doen, doch anders kan men van deze analphabeten ook niet verwachten. Verder is het kamponghoofd de vertrouwensman van het Bestuur in alle zaken zijn kampong betreffende. Rechtszittingen woont hij gewoonlijk bij en dan wordt hem in den regel zijn oordeel gevraagd. Weliswaar is wat hij zegt niet van veel belang en krijgt men gewoonlijk meer te hooren, wat naar zijn inzien de Toean ervan denkt dan wat zijn eigen gedachten zijn, maar het is toch nuttig dat hij straks de overwegingen van den Toean verneemt.

Tenslotte wordt van het kamponghoofd verwacht, dat hij alles rapporteeren zal wat er aan ongerechtigheid in zijn kampong gebeurt. Dit doet hij natuurlijk niet. Integendeel beschouwt hij het meestal als zijn voornaamste functie te zorgen, dat de Toean er zoo min mogelijk van hoort. Weliswaar zegt deze, dat dit heelemaal verkeerd is, maar in den grond der zaak is het in het geheel niet zoo erg, dat er zulk een buffer is, die al te intensieve Overheidsbemoeyenis coupeert.

Reëler dan de macht van het kampongbestuur is gemeenlijk die van den goeroe in het dorp, die er eveneens zijn handlanger heeft, den *toea agama* ¹⁾. De goeroe is in de eerste plaats de man, die,

¹⁾ *Toea agama*: ouderling. Deze geniet evenals het kamponghoofd en *mandoer* vrijstelling van heeren dienst. Niet echter van belasting en vrijwillige bijdrage, welk voorrecht alleen het kampongbestuur beschoren is.

tenzij hij er particulier belang bij heeft zijn mond te houden, via den Pastoor misdrijven en adat-overtredingen rapporteert. Daarnaast heeft hij door de school en wat daarmee samenhangt, door de gebedsstonden, die hij leidt, reeds aanstonds groote macht over de jeugd. De gewone figuur is dan ook, dat hij tracht den baas te spelen over het kamponghoofd, wat hem maar al te vaak gelukt en dan ten nadeele van het aanzien, dat deze in den kampong behoorde te genieten. Het ongeluk wil bovendien, dat hij het hoofd voortdurend noodig heeft, zoo voor het onderhoud van zijn school (in den regel tevens kerk) en huis, als voor het bivakje, waarin de Pastoor op zijn doorreis verblijf pleegt te houden.

Er kan van den goeroe een buitengewoon belangrijken invloed uitgaan. Ik ken er één, wien het gelukte de mannen binnen een jaar tijd er toe te brengen, hun vrouwen bij het sjuuwen van brandhout te helpen, die meehielp en leiding gaf bij het opzetten van huizen in den kampong, die met de jongelui maïs plantte om op deze wijze kleeren te kunnen koopen en met dat al goed met zijn menschen overweg kon. Ik ken ook goeroe's, die als een ware Nimrod er iederen Zondag met de menschen op uit trekken om groote jachtpartijen op touw te zetten. Maar ik ken er ook, die meenen, dat hun werk na de schooluren is afgelopen en dat de bevolking alles voor hen doen moet. Kleine intrigantjes in het dorpsleven zijn zij vrijwel allen. Maar de invloed van den één en van den ander is een wel zeer verschillende.

Wat is er inmiddels van het geestesleven der Marind overgebleven? De vraag is niet te beantwoorden. Dat is verschillend voor het binnenland en de kust en voor elke generatie weer anders. Stellig leeft het oude nog sterk voort in de harten dergenen, die den tijd hebben gekend van vóór 1915. Voor een deel dergenen, die van middelbaren leeftijd zijn, moet het echter al min of meer een chaos geworden zijn, terwijl de jongeren allen zijn overgegaan tot het Christendom. Typisch is wel, dat men aan de kust meer een vaste houding aantreft dan in het binnenland. Daar zegt ieder, die ter rechtszitting verschijnt, dat hij Christen is, hoever hij er ook van verwijderd sta. Aan de kust niet alzo. Niet zelden gebeurt het, dat mannen van middelbaren leeftijd getuigen,

dat zij geen Christen zijn maar heiden en dat op een wijze, die toont, dat zij er niets mee te maken willen hebben.

Ook voor de Christenen heeft het heidendom zijn realiteit stellig **nog** niet verloren en men kan er zeker van zijn (al staan mij daaromtrent maar zeer weinig bewijzen ter beschikking), dat zij in hun hart nog de *dema's* vreezen. In die vrees bestaan natuurlijk allerlei schakeeringen. Voor een deel is het nog echte vereering ondanks het Christendom, waarbij men de bekende *dema*-plaatsen verzorgt en aan de mythen nog een zeker geloof hecht, terwijl bij de jeugd meer de neiging bestaat de *dema's* als *setan* (Maleisch: spook) te classificeeren. Typisch is ook, dat men onder de jongeren een enkelen keer blijkt geeft nog zekere verwantschap met zijn totem te gevoelen, gelijk hiervoor werd medegedeeld (p. 379).

Toch is er veel reeds kapot geslagen zonder dat er iets behoefde te gebeuren. De ontdekking van het land heeft de kosmische zonne-mythe doorbroken. Van de oude sexueele feesten heeft men niets dan ellende gezien. Is daarmee ook het geloof in de heilzaamheid van het sperma verdwenen? Onder de ouderen geenszins en aan de boven-Bian zelfs onder de meeste jongeren niet. *Otiv-bombari* komt in laatstgenoemde streek geregeld voor en zelfs gaat men er nog een enkelen keer over tot de ziekteverdrijvings-riten, hier *kemita* geheeten, aan welker einde de deelnemers zich het lichaam met sperma inwrijven ¹⁾. Elders is dit echter onder de jeugd wel verdwenen. De houding tegenover de mythe is zeer varieerend. Men heeft die stellig nog niet losgelaten. Mijn brave vriend Wagér, *kepala* van Boeti, Katholiek, was de beste mythenverteller der kust maar hij deed zijn verhalen alleen in zijn eigen taal. In het Maleisch vertellen deed hij zeer beslist niet, zoodat ik van zijn gaven nooit veel heb geprofiteerd. Dit bewijst intusschen wel, dat hij aan die mythen emotioneele waarde hechtte, want overigens had hij zijn hartgrondigen afkeer van Maleisch jegens mij geheel overwonnen ²⁾. Men liep trouwens niet te koop met zijn kennis der mythologie aan de kust. Die werd zooveel mogelijk verborgen gehouden. Toch was er bij de vertellers,

¹⁾ Onder de *Imo-Marind* aan de kust komt het vermoedelijk ook nog voor.

²⁾ Toch was diezelfde man, hoewel reeds van middelbaren leeftijd, een vrij geavanceerd type. Hij werkte zelfs geregeld voor den kost bij de *Poe-anim* te Merauke.

waar ik die hoorde, nergens meer dat oud-Marindineesche aureool van geheimzinnigheid. Zonder daarom alle realiteit te verliezen, hebben de mythen wel belangrijk aan waarde ingeboet.

Hoe staat het nu met de initiatie-ceremoniën, die tenslotte het hart van de geheele religie vormden? Ik heb altijd gemeend, dat de *Majo* volledig verdwenen was, totdat een week voor mijn vertrek mijn zelfde vriend Wagér even een tip van den sluier over zijn gedachtenleven oplichtte, door mij stilletjes een geschenk te brengen: de kap, zooals die vroeger in de *Majo* door de *Majo-mes-iwâg*, die de Oermoeder voorstelt, gedragen werd. Brave Wagér! Hij wist er verder niets van, betuigde hij. Niet uit vijandschap, maar omdat het kustvolk in zijn geheel, waarvan deze koppigste aller *kepala's* een merkwaardig type was, zich gesloten heeft en daarmede wellicht zichzelf hervonden. Want het is niet alleen angst, die hen zoo doet zijn. Het is voor een belangrijk deel ook trots, naast het vaste voornemen zich niet door de *Poe-anim* van de wijs te laten brengen en hun eigen leven te leiden, daarbij zooveel van de vreemden accepteerend als het hun goeddunkt. Vele ouderen, waarvan sommigen zelfs uitnemend Maleisch spreken, weigeren hardnekkig zich van die taal te bedienen. Een jaar lang heb ik met Wagér, wiens Maleisch voortreffelijk was, door middel van een tolk moeten spreken. Eerst toen heeft hij als hooge gunst den tusschenman afgeschafte, want nu was ik zijn vriend geworden, zoo zelfs dat hij op den morgen van mijn vendutie mij goedendag is komen zeggen met een speciaal voor dat doel gekochten zakdoek in zijn hand. Die heeft hij nat geschreid. Het lijkt, gezien zijn voorbereidselen, charlatanerie, maar het is geen ijdelheid, wanneer ik verzeker, dat die tranen gemeend waren.

Zulk een geslotenheid overwint men niet en zoo weten wij er eigenlijk niets van in hoeverre de *Majo* nog voortbestaat. Er zijn wel vermoedens, dat men een deel der initiatie vastknoopt aan de *jamoë*, het doodenmaal, maar de gegevens daarover zijn ten eenen male onvoldoende.

Anders staat het met de *Imo*; die gaat in het geheim ongestoord door. Men bouwde zelfs in 1937 nog een *Imo*-plein met *Imo*-huis op ongeveer vijf uur loopen achter Domande. Daar hebben de mannen van Domande, Sangasee en Senegi de *Imo* gevierd en stellig zijn daar ook jonge lieden geïnitieerd. Maar alles gaat zoo in het verborgen, dat men er nooit het rechte van te weten komt.

Van het *Rapa*-ritueel is mij niets bekend, maar wel van de homoseksueele *Sosom*-cultus, die het laatst in 1937 in Bad is gevierd, nadat vermoedelijk ook Koeper en de Kanoem zulks hadden gedaan. Den lieden van Bad is het echter slecht bekomen, want het Bestuur kwam er achter. Wel veinsde men nimmer van *Sosom* gehoord te hebben en het hoofd had zelfs de tegenwoordigheid van geest den Toean te vertellen, dat wat deze hem over *Sosom* mededeelde, een heel mooi en voor hem gloednieuw verhaal was, maar toen de Toean zei: „als jij het dan zoo mooi vindt, *kepala*, zal ik het verhaal eens aan de vrouwen vertellen en de bromhouten op het dorpsplein laten zwaaien”, toen was het met ontkennen gedaan. Men was er geheel van streek van en het eenige, wat men redden kon, was te vertellen, dat ze nu enkel het bromhout zwaaiden en homosexualiteit verfoeiden. Maar er waren twee jongens geïnitieerd! De Toean heeft den vrouwen toen niets gezegd, doch later, toen de mannen hun (zeer lichte) straf hadden ondergaan, hebben zij zelf het geheim aan ieder geopenbaard. Openbaarmaking van het geheim is ook geschied door de mannen van Gav-Gav en de boven-Bian. Wil dat zeggen, dat daar nu *Ezam*- of *Faroch*-cultus ¹⁾ verdwenen is? Geenszins. Zij leeft thans aan de boven-Bian sterker dan ooit. De epidemie van 1937/'38 wordt aan het nalaten dier ceremonie toegeschreven en het zal (in verkleinden vorm) thans wel weer gevierd worden, eventueel zelfs onder toelating van het Bestuur, mits natuurlijk aan bepaalde beperkende voorwaarden wordt voldaan. Of daaraan de jongeren ook zullen deelnemen? Het valt niet te zeggen maar zeer waarschijnlijk niet allen ²⁾.

Van de doodenriten zijn alleen de *jamoe*, de rouwgebruiken en het feestje bij het afleggen der rouwdracht overgebleven. Nog één keer heeft men in mijn tijd *makan-hawn* gevierd, den rondgang door de tuinen, maar zeer in het geheim, hoewel men dit ook wel openlijk had kunnen doen. Doch dit durfden de jongeren, wier

¹⁾ *Faroch* is de geheime naam voor *Ezam* en een zoowel aan boven-Bian als in het Gav-Gav-gebied gebruikelijke benaming.

²⁾ Tot semi-openbare viering van *Ezam* is het, naar ik sedert vernam, niet gekomen. Men heeft er niet meer over gerept. Of men in het geheim *Ezam* gehouden heeft, valt natuurlijk niet te zeggen

feest dit eigenlijk is, natuurlijk niet tegenover goeroe en Pastoor. Het zinvolle feest op de graven echter is geheel verdwenen.

Slechts één ding heeft zich ongeschokt gehandhaafd: het geloof in tooverij. Nog haast even vast als vroeger zoekt men achter elk overlijden *kambara*, booze tooverij, als oorzaak en dit bij de jongen even goed als onder de ouden, zoowel aan de kust als in het binnenland. De vrees voor tooverij is oorzaak van veel bitterheid en eerst in de laatste jaren is men van Bestuurszijde er toe overgegaan, het uitoefenen daarvan als adatdelict te straffen. Hoe sterk men erin gelooft en hoe men het haat, blijkt wel uit het feit, dat vrijwel alle moorden zijn terug te brengen tot eigenrichting tegen tovenaars. Omtrent de opleiding tot tovenaars komt men natuurlijk niets meer te weten. Wel gaat het gerucht, dat de jongelui uit het boven-Biansche, na enkele jaren in Merauke gewerkt te hebben, gaarne via het Kanoem-gebied naar hun dorpen terugkeeren, om daar ongestoord in de geheimen dezer booze kunst te worden ingewijd.

Met de oude feesten is het gedaan. Van de dansen is alleen de minst kunstvolle, de *gad-zi*, blijven bestaan. Wat die *gad-zi* onder moderne omstandigheden is geworden, is bovendien weinig fraai. Bij den cadans hooren veeren, haarverlengselen e. d., allerhande zaken, die bij kleeding niet passen. Thans ziet men de dansers zich versieren met jonge palmladeren inplaats van den ouden tooi, een rommelig gezicht en in den grond der zaak een belangrijke degeneratie van den opschik.

Dema-wir, *war-ti-zi*, *weiko-zi*, *samb-zi*, al die schoone dansen en feesten zijn voorbij. Een in 1937 met *weiko-zi* genomen proef bracht aan het licht, dat de jongeren er niet meer voor voelen. Groote feesten worden eigenlijk alleen nog maar ter Onderafdeelings- en districtshoofdplaats gehouden. Wel brengen die wat afwisseling en wordt aan het slot altijd *gad-zi* gehouden, maar het is toch niet het echte en zeker geen vergoeding voor de vroeger soms vijf dagen achtereen durende feesten. Was het aan de kust vroeger haast avond aan avond *zi*, nu in dit, dan in dat dorp, soms tot middernacht maar liefst tot den anderen ochtend, thans moet men bij den Toean Bestuur gaan bedelen om eens bij hooge uitzondering een *gad-zi* te mogen hebben, nu eens tot twaalf, bij een

heel bijzondere gelegenheid tot drie uur 's nachts, waarbij men dan nog de politie te gast krijgt. Zi tot den anderen ochtend is een al zeer hooge uitzondering. Weliswaar wordt in de laatste jaren zelden meer een aanvraag tot dans geweigerd, maar men vraagt het al haast niet meer en vaak geeft men aan het risico van vervolging den voorkeur boven dat van een weigering.

Heeft wellicht de Missie nieuwe feesten gebracht, die de oude verdrongen? Het antwoord moet helaas ontkennend luiden. Wel heeft het Christendom zijn feestdagen, maar die feestelijkheden zijn nog niet geassimileerd in de samenleving. Ter vervanging van *gad-zi* heeft men getracht Keieesche of Tanimbareesche dansen door de goeroe's (die haast allen uit die streken komen) in te voeren. Men vindt die ook wel aardig, maar men geniet er niet van. Eigenlijk is zulk een dans niets voor den Marind, die luid moet kunnen zingen. Meer succes belooft in dit opzicht de *etor* der Kanoem-anim, een zeer afwisselende dans van beeldend karakter, die van over de grenzen is gekomen en voor welker verbreiding de Missie zich zeer beijvert. Het nadeel van *etor* is, dat de dans zeer vermoeiend is. Vooralsnog is er dan ook geen sprake van, dat één dezer vreemde dansen leeft in het volk. Bij de eigen feestjes, die men zelf heeft uitgedacht, wenscht men alleen *gad-zi* te dansen. Elke poging om aan een vergunning tot *gad-zi* de voorwaarde te verbinden van Keieesche dansen of *etor* na bijv. 12 uur is dan ook volkomen mislukt. Dat zijn dansen van den goeroe. De schoolkinderen zijn van den goeroe. Maar van de menschen zelf is de *gad-zi*; hun feesten zijn meest feestjes ter eere juist van de kleine kinderen, die nog geheel eigen kinderen zijn.

Wat er wel hoe langer hoe meer in begint te komen is het voetbalspel en daar leeft men in mee. Natuurlijk apprecieert men de Missiefeesten wel, maar het zijn er helaas nog zoo weinig en eigenlijk zoo klein. De stemming is uiteraard gedrukker dan bij de oude feesten het geval was. In hoofdzaak zijn het doopfeesten, hoewel ook van Christelijke feestdagen soms zeer veel werk gemaakt wordt. In het bijzonder de mysterie-spielen genieten groote belangstelling. Daarvan zijn er echter, voor zoover ik weet, nog maar twee gehouden. Het ééne spel, dat ik heb gezien, was helaas in het Maleisch en ging nog wat houterig. Even echter viel één der spelers in het Marindineesch uit, wat aan het spel veel meer

frischheid en kleur gaf. De repetities van zoo'n spel geven natuurlijk wel een ontzaglijke afleiding en verheugen zich in de belangstelling van jong en oud.

In het algemeen echter is het stil in den kampong, in het binnenland nog veel erger dan aan de kust. Hoe kleiner de kampong hoe stiller en waar een school ontbreekt stijgt de verveling ten top. Men hoort er geen kinderstemmen; wanneer men er komt kauwen de mannen zwijsend hun sirih. Dat doen zij dag in dag uit, afgewisseld door het drinken van *wati* en slapen.

Het leven in Zuid-Nieuw-Guinea, waar leven is, is geen echt Marindineesch leven meer. Zijn kleeding, zijn werktuigen, de school, de kinderen, de feesten, het is alles van den vreemde! De vreemde moet er het leven brengen, want het eigene is wel niet dood, maar het mag niet leven. Men is van vrije zelfstandigheid vervallen tot volslagen afhankelijkheid. Ook dit valt in het stille binnenland weer sterker op dan aan de kust, waar men heel wat geslotener is en zich gaarne min of meer zelfstandig houdt. De behoefte aan leiding echter is — zij het dan in verschillende mate — algemeen. Men verwacht die en accepteert ze tot op zekere hoogte. Men kan het zelf niet meer en wanneer die leiding op begrijpelijke wijze gegeven wordt, bemerkt men tot zijn verrassing, dat men zelfs de straffende hand van het Bestuur accepteert. Men denkt wel eens, dat op dit gebied alles onbegrepen over de hoofden heengaat, maar dat is toch stellig niet het geval, mits het Recht in de daarvoor in aanmerking komende gevallen (de overgrootmeerderheid) barmhartig en zuiver opvoedend Recht beoogt te zijn. Men verwacht iets van ons en helaas, wij kunnen zoo weinig. Maar wat gedaan kan worden voor dit volk, is toch altijd nog belangrijk meer dan wat gedaan wordt.

V.

Overgangs-problemen.

Waar zooveel met een volk is gesold als in Zuid-Nieuw-Guinea, is kritiek gemakkelijk en het heeft Regeering noch Missie daaraan ontbroken. In felle bewoordingen heeft Wirz in zijn *Dämonen und Wilde in Neuguinea* den staf gebroken over al hetgeen vanuit Merauke is geschied, maar in den grond der zaak is zijn boek het levend bewijs hoe onhoudbaar het standpunt is dergenen,

die van een Koloniale Regeering eischen, dat zij de Inheemsche cultuur als onschendbaar eeren zal. Op de ééne bladzijde ingrijpen eischend tegen het voortwoekeren van het venerisch granuloom, veroordeelt hij op de andere al wat bij en om dat ingrijpen heen is geschied. Positieve richtlijnen bevat zijn boek nergens en zijn kritiek had dan ook even goed achterwege kunnen blijven.

Hoewel ik ernstige bedenkingen koester tegen de vage ideeën van F. E. Williams, Government Anthropologist van Papua, over het begrip cultuur ontvouwd in zijn *The Blending of Cultures, An essay on the Aims of Native Education*¹⁾, is zijn opvatting over de taak van het Bestuur daarentegen zeer juist en terecht wijst hij erop, dat niet de cultuur maar het volk doel is en moet zijn van elk Bestuur, waarbij de cultuur „slechts” middel is²⁾. Men kan nu eenmaal niet alles accepteeren, wat men onder een volk aan zeden en gewoonten vindt. Zoodra een Regeering zich vestigt, brengt zij macht met zich en met die macht roeping om daarvan gebruik te maken tot bevordering van het heil dergenen, die zij onder haar macht gekregen heeft.

Dit geldt reeds dadelijk van koppensnellen en oorlog voeren. Al brengt het verbod daarvan nog zoo'n ommekeer in de gedachtenwereld dergenen, wien het verboden wordt, men kan dit nu eenmaal niet toestaan en brengt de afgedwongen vredestoestand hun geen meerder geluk, dan toch zeker dengenegen, die van het koppensnellen de aangewezen slachtoffers waren. Men behoeft slechts een weinig Oostwaarts van Merauke te reizen, om onder de *Kanoem-anim* de droeve gevolgen der Marindineesche bloeddorst te zien in versmolten en verstrooide groepjes, die in eenzaamheid voortvegeteeren, tot de dood zich over hun verveeld bestaan ontfermt.

Ook de maatregelen rond het venerisch granuloom waren *im grossen und ganzen* onvermijdelijk. Onder een door en door besmet volk kan men het voortbestaan van sexueele orgiën niet dulden. Men kan het ook niet in streken, waar het Christendom ingang begint te vinden en een opkomende generatie bescherming vraagt tegen de zeden harer ouders. Inderdaad, er ligt in deze botsing

¹⁾ *Territory of Papua, Anthropology, Report No. 16, Pt. Moresby 1935.*

²⁾ L. c. p. 39.

een groote tragiek en dat is door hen, die maatregelen bedachten en doorvoerden, weleens onvoldoende begrepen. De expansie van het Westen, die uit innerlijke noodzaak geboren werd, eischt onder Primitieven slachtoffers. Daarbij te gaan filosofeeren over de vraag, of het dan niet beter is eenvoudig weg te blijven en er ons niet mede te bemoeien, heeft geen zin en is tijd- en energieverlies. Wij zijn er en kunnen niet anders dan er zijn. De stichting van Merauke zelf is een sterk voorbeeld van de onafwijsbaarheid der noodzaak tot bemoeienis en zoo er gerechtigheid in de geschiedenis is, dan heeft die zich aan de Marind-anim voltrokken.

Het is dan ook niet de kwestie of en waarom wij ons met Primitieven inlaten zullen doch hoe. Op dat hoe kan eigenlijk alleen aanmerking gemaakt worden en er zijn inderdaad maatregelen, die ernstige kritiek verdienen. De sluiting der mannenhuizen is stellig niet op de juiste wijze geschied en gaf blijk van een volstrekt gemis aan inzicht in den samenhang tusschen sociale voorzieningen en begrippen van zedelijkheid onder Primitieven. Sommige concentraties van kampongs waren ongelukkig en in het algemeen is, naar straks verder uiteengezet zal worden, te weinig gedaan aan positieven opbouw der gemeenschap. Voor alles dient hier erkend te worden, dat het probleem der Marind wel het moeilijkste is, dat ooit een primitieve cultuur geboden heeft en daarmede heb ik niet het oog op het venerisch granuloom, op koppensnellen, op menscheneten of iets van dien aard, doch op de cultuur in haar vollen omvang. Zeer stellig had die oude cultuur iets ontegenzeggelijk grootsch. Zij was een éénheid en er zat stijl in; de feesten der Marind waren in hooge mate indrukwekkend. De gedachten van het socio-religieus systeem hunner samenleving waren met uiterste consequentie doorgevoerd. Het was een groot, levend ding, de cultuur der Marind-anim, zoo groot dat al hun naburen zich haastten hen na te volgen.

Maar deze cultuur was strict eenzijdig. Wanneer men een cultuur naar bloot psychologischen maatstaf beoordeelen mocht, zou men haar reeds op grond van de geïnstitueerde homosexualiteit als pathologisch kunnen kenmerken. Het komt mij echter voor, dat men zich op meer typisch cultuurwetenschappelijke basis stellende, tot soortgelijke conclusie geraken moet. Het is immers wel niet te veel gezegd, dat een cultuur, wil zij als gezond beschouwd

worden, zich moet kunnen ontwikkelen, d.w.z. in staat moet zijn tot verderen uitbouw der instituten waarin zij zich uit. Cultureele activiteit is slechts mogelijk in den zin van ontwikkeling. Men spreekt dan ook van een gericht zijn van de cultuur, bijv. in den vorm van een cultuurideaal.

Over de richting der Marindineesche cultuur bestaat geen twijfel: deze was zuiver sexueel en wat de Marind op dien weg voortgaande nog hadden kunnen bereiken, ontgaat de verdorvenste phantasie. In haar meest typische richting stond deze cultuur voor een muur. Met haar belangrijkste instituten was het niet beter gesteld. De zin voor integrale gelijkheid stond de ontwikkeling der groote ritueelen tot geheime mannenbonden in den weg. Voor het ontstaan der laatste is noodig, dat men onderscheid maakt tusschen de stamgenooten en den één waardiger keurt dan den ander, gelijk men dat bijv. vindt onder de *Namau* met hun zich ontwikkelende standen-groepeering ¹⁾ of onder de *Kai*, waar een speciale „Häuptlingsweihe” voorkwam ²⁾. Zoo iets was onder de Marind, waar zelfs (vermoedelijk uit droeve noodzakelijkheid) de geroofde kinderen als volwaardige stamleden beschouwd werden, ondenkbaar. Ook was er geen superioriteit van den éenen clan boven den anderen, die zulks in de hand kon werken. De vage notie, die vroeger op dit punt bestond, bood weinig ontwikkelingsmogelijkheden. Bij een over een zoo groot gebied verspreiden stam is het niet wel denkbaar, hoe zulk een vaag begrip tot een socialen factor van beteekenis zou moeten uitgroeien, te meer omdat men plaatselijk de grootste autoriteit aan den grootsten der daar aanwezige clans pleegt toe te kennen. Het spoorloos verdwijnen dier rangorde wijst er reeds op, dat dit eerder een begrip in verval dan in opkomst was en dit wordt bevestigd door het feit, dat ook het clanstelsel op zijn retour was. Dat integreering van het clanstelsel op het ééne gebied, met verval op het andere gepaard zou gaan (nl. het verdwijnen der twee- en het verwateren der vierdeeling) is i.c. onwaarschijnlijk. Dat valt alleen te verwachten wanneer het superioriteits-beginsel reeds een meer zelfstandige rol in het sociale leven speelt.

¹⁾ J. H. HOLMES, *In Primitive New-Guinea*, p. 118.

²⁾ KEYSER in NEURHAUSS, *Deutsch Neu-Guinea*, III, p. 34 vv.

Ook uitbouw van het leeftijdsklassen-systeem was moeilijk denkbaar. Het feit, dat het reeds door de vrouwen overgenomen was, wijst erop, dat men hier het uiterste bereikt had. Het is onmogelijk aan te geven wat het leeftijdsklassen-stelsel nog aan nieuws zou hebben kunnen brengen.

Een bijzonder ongunstige factor was voorts de rol door den roof in het economisch bestel gespeeld. Het materiaal voor den handel met de bewoners van het binnenland in pijlen en prauwen, moet vrijwel alles van roof afkomstig geweest zijn, daar men zelf niets leverde, dat in het binnenland niet minstens even goed of beter gemaakt werd. Het vlechtwerk der Kanoem-anim en der stammen op Engelsch gebied, dat de Marind zoo gaarne op hun sneltochten roofden, is nog heden ten dage overal in trek en dat zal, behalve steenen bijlen e.d., in dien handel wel één der voornaamste ruilobjecten geweest zijn, die de kustbewoners konden aanbieden. Van eigen werkzaamheid daarin was dus feitelijk geen sprake.

Van een mogelijkheid tot uitbouw der feesten in een andere richting dan die van het sexueele, in welke men reeds tot de uiterste grens van het physisch mogelijke gekomen was (hetgeen de mindere geboorte onafhankelijk van het granuloom bewijst) ontbreekt ieder spoor. Ik denk hier in het bijzonder aan feesten van het *potlatch*-type, waarbij zich twee partijen uitputten in het geven van geschenken, aan ceremonieelen ruil e.d. Zulke feesten zijn voor de cultuurontwikkeling van eminent belang, daar zij een markt der ijdelheid zijn en voor de feestvierenden een spoorslag om hun uiterste best te doen. In Zuid-Nieuw-Guinea is dit type feesten alleen bekend van Frederik-Hendrik-eiland en van de Kanoem-anim. Op eerst genoemd eiland zag de Missie ze met leede oogen aan. Moge de volgende kleine geschiedenis uit het Kanoem-gebied, die ik van één der Missionarissen zelf vernam, meerdere waardeering brengen. P. Verschueren nl. maakte dat feest van voedselruil met verwanten (familie der vrouw) onder de Kanoem-anim mede te Janggandoer en sprak er zijn leedwezen over uit, dat men al dat kostelijke eten zoo maar weggaf. De menschen deden beter de opbrengst hunner tuinen voor zich te houden, daar zij in sommige tijden van het jaar gebrek aan knolgewassen hebben. Den anderen dag echter vernam hij, dat de menschen het volgend jaar geen feest meer zouden vieren: dan

hoefden ze meteen geen tuin aan te leggen. Daar heeft men het : geen feest, geen werk en gelukkig heeft Verschueren de situatie kunnen redden door den menschen te vertellen, dat hij het bij nader inzien toch wel mooi vond, dat ze elkander zoo veel gaven.

Dit *potlatch*-motief nu ontbreekt in de feesten der Marind geheel. Ook in het sociale leven van allen dag ontbreekt het ; in hoofdstuk I werd er reeds op gewezen dat men hier praktisch geen verplichtingen van geven en nemen of bepaalde diensten gebonden aan verwantschapsbetrekkingen kent. Wat wij op het gebied van het geven van voedselgeschenken bij begrafenis, huwelijk en varkensfeest kennen is van zoo weinig beteekenis en vindt in het sociale leven in de functie van moeders broer als ceremoniant bij leeftijdsbevordering zoo geringen steun, dat het als ontwikkelingsmogelijkheid nauwelijks in aanmerking komt.

De eenheid der samenleving wordt hier op zoo sterk emotioneele wijze beleefd, dat klaarblijkelijk aan een net van verplichtingen, zooals dat elders over een geheele maatschappij getrokken wordt, geen of weinig behoefte wordt gevoeld.

Een ontwikkelingsmogelijkheid in die richting door het bezit van hoofdenfamilies bestond evenmin. Misschien lag hier een kleine kiem in het begin van superioriteit aan den clan der *Gebzé* toegekend. Echter was deze zoo immens groot en de superioriteit aan die groep toegekend een zoo vage en door geen enkele verplichting geaccentueerde notie, dat men daarvan slechts uiterst geringe gedachten kan koesteren.

In het verband van het ontbreken van geschenken-feesten is de economische inactiviteit der Marind dan ook zeer opmerkelijk. Zij roofden wat zij noodig hadden, tot kinderen toe. Voor hun economisch en numeriek voortbestaan was roof een onmisbare peiler geworden en hierin openbaart zich de zwakheid hunner cultuur. In hun beste dagen reeds waren de Marind au fond afhankelijk van anderen. De bijl lag reeds aan den wortel der boomen en door den invoer van venerische ziekten is het gevaar der eenzijdigheid van deze cultuur zoo acuut geworden, dat zij eraan ten gronde gegaan is.

Het wreede, ruwe en toch zoo grootsche spel der Marind is uit. Het is onherroepelijk uit „and we should expect them to lose

all interest in life and simply to disappear" ¹⁾). Daarin ligt nu het verrassende. In al zijn gebrokenheid leeft dit volk voort, hier en daar aan de kust zou men haast zeggen: vroolijk voort. Andere volken hebben om minder den moed verloren en zijn ondergegaan in een nacht van troosteloosheid. Omdat die volken het Christendom niet accepteerden en de Marind wel? Geenzins. Vooreerst is aan de kust van een algeheele bekeering allerminst sprake en in de tweede plaats is juist het typische, dat receptie van het Christendom elders met depressie gepaard ging. Waarom dan hier niet?

Men vraagt zich af of dit gevolg wellicht is uitgebleven omdat de eigen cultuur — hoe sterke spanningen zij overigens in het leven bracht — innerlijk onnut en voos was geworden voor haar dragers, terwijl elders dingen verloren gingen, die voor het welzijn der maatschappij goed en nuttig waren. Het bewijs is niet te leveren, wat trouwens buiten het bestek van dit artikel ligt, dat geen vergelijking beoogt. Maar het is misschien de moeite waard de vraag te stellen, of dit volk wel zooveel verloren heeft als wij denken. Laat het voorshands een vraag blijven en moge zij gespaard blijven voor beantwoording door dezulken, die het altijd wel geweten hebben.

Het probleem op te lossen door een verwijzing naar hetgeen daarvoor in de plaats werd gegeven, schijnt in ieder geval te optimistisch, al is dit nieuwe stellig niet onbelangrijk. Vooreerst geeft het Christendom voor de ineengestorte kosmologie een nieuwe, die door de overtuiging waarmede ze gepredikt wordt, stellig niet nalaat den indruk van waarheid in de harten veler hoorders te wekken. Terecht wees F.E. Williams op de groote gevoelswaarde in de toekomstverwachtingen van het Christendom ²⁾, een verwachting die voor de geloovigen van alle tijden een rijke bron is geweest van troost in aardsche ellende. Maar al twijfel ik er niet aan, dat deze zaken ook in het denken der jonge Marind reeds een rol spelen, zij behoeven niet noodzakelijk tot levensaanvaarding te voeren.

Vroeger werd reeds gewezen op de rol, die school en handel spelen in het dorpsleven en al is van volkomen assimilatie aller-

¹⁾ SIR HUBERT MURRAY, *Annual Report 1930-'31*, pp. 16 en 17.

²⁾ L. c. p. 35.

minst sprake, afwisseling brengen zij stellig en het is zeker opvallend, dat men aan de kust zoo weinig sporen van depressie vindt, hetgeen wel in het binnenland het geval is, waar één of beide dezer instituten zoo vaak ontbreken. Ik denk hier in het bijzonder aan een klein Koembe-dorp als Warita. De kinderen, die men heeft, gaan elders school en op den bezoeker, die het zoo prachtig gelegen dorp betreedt valt van den aanvang de beklemming der stilte. Zwijgend zitten de mannen voor de enkele huizen en kauwen hun sirih; even slechts heffen zij het hoofd op om den voorbijganger te groeten. Belangstelling is er niet.

Typisch voor deze Koembe-dorpen is het *wati*-misbruik. In een dorp als Wayau (dat toevallig wel een school heeft, doch slechts vier kinderen onder den schoolleeftijd) zijn ettelijke mannen, die per dag 16 uur slapen ¹⁾. Men ontvlucht de verveling in den slaap: een kwaad teeken en uitermate gevaarlijk middel, dat slechts tot meerdere vadsigheid leidt, de volkskracht ondermijnt en verwoestend werkt op het huiselijk geluk ²⁾.

Gevaarlijker nog dan de *wati* is de trek naar de eenzaamheid, die men op tal van plaatsen in het binnenland aantreft. Altijd weer tracht de bevolking van kampongs als Mesak, Boepoel, Kaverau-Jee, de Adga-zé van Samka e.d. de oude leefwijze op te vatten en in kleine groepjes bij de tuinen te gaan leven. Dat is begrijpelijk maar tevens is het symptoom van ernstige depressie. Vroeger toch bracht het verblijf bij de tuinen geen bezwaren met zich. De groepjes waren grooter, de kinderen gingen mee en op zijn tijd brachten de groote feesten de menschen weer bijeen. De recreatieve waarde van zulke feesten is ons met meesterhand geteekend door Durkheim van de Australiërs ³⁾ en wat daar gold, was

¹⁾ Gecontroleerd door P. Verschueren.

²⁾ Immers moet de man jagen voor den kost en werken. Nu laat hij alles zijn vrouw doen. Een keur, waarbij gebruik van *wati* overdag verboden werd aan mannen beneden de vijftig jaar en met algeheele licentie voor alle feestelijke gelegenheden, zou stellig gunstiger werken dan het thans bestaande verbod van aanplant, dat daar, waar het werkt, toch niet gehandhaafd kan worden omdat het te rigoureuus is. Natuurlijk zou zulk een keur uiterst soepel toegepast moeten worden en de op te leggen straf gering zijn, veel geringer dan thans tegen verboden aanplant wordt bedreigd. Ook zou men haar alleen in bepaalde streken behoeven toe te passen. ³⁾ In *Formes élémentaires de la vie religieuse*

ook hier het geval. Maar die feesten zijn voorbij en thans drukt de eenzaamheid.

Zeer speciaal is dit laatste het geval, wanneer men zijn verblijf in het bosch opslaat. Het bosch ligt den Marind niet en den Jee-anim evenmin. Deze menschen zijn geen boschmenschen. Hun hart hangt aan de vlakte en men weent, wanneer men ziet, hoe het bosch de vlakte overwoekert en opslokt. Dan denkt men aan zijn kinderen: Waar zullen zij kangoeroe's jagen?

Wanneer men dus toch naar het bosch trekt, kan men er zeker van zijn, dat levensontkenning een rol speelt. Met den nieuwen toestand wil men niet van doen hebben; men verlangt naar de oude vrijheid. Doch tegelijk worden de gedachten in het bosch den Marind tot doodsgedachten. Het bosch deprimeert hem eindeloos.

De concentratie der menschen in grootere groepen is dan ook een op zichzelf gelukkige maatregel geweest. Wanneer men voor een normaal verblijf bij de sago-doesoens ruimte laat en pressie uitoefent, dat de bevolking nabij den kampong nieuwe sago-tuinen aanlegt, kan men daar niet anders dan goed van verwachten ¹⁾. Den Marind aan zijn lot overlaten is onder de tegenwoordige omstandigheden geheel verkeerd. Het treffende bewijs daarvan leveren de te Samka — op vijf uur afstands van Wayau — wonende Adga-zé: kinderen hebben ze in het geheel niet. Even duidelijke taal spreken de nederzettingen der meeste Kanoem-groepen, met welke zich Bestuur noch Missie ooit hebben bemoeid. Het best is de toestand te Janggandoer, waar een school is. En verder niets dan maatschappijtjes, die eerst door de sneltochten der Marind en later door de epidemieën zoo zijn uitgedund, dat ze zich als samenleving niet meer realiseeren kunnen en in verveling wegsterven, tegelijk een treffend bewijs opleverend, dat de vrucht der depressie niet alleen groeit aan den boom van Bestuurs- en Missie-bemoeienis ²⁾.

In het algemeen is de toestand het beste in de kampongs, die wat grooter zijn en een school hebben. Dat klopt ook met de

¹⁾ Helaas is dit steeds te weinig gebeurd en geschiedt het ook heden ten dage nog te weinig.

²⁾ Daarentegen zijn de in het uiterste Oosten te Tapir, Patér en Jeroo wonende Koerkari-anim, dank zij hun volkomen isolement, ook ten opzichte van de Marind- en Jee-anim, tot op den huidigen dag gespaard gebleven voor onheilen.

groote gehechtheid der menschen uit het binnenland aan dat instituut. Moet daaruit nu ook geconcludeerd worden, dat aan de kust, waar men behalve scholen nog handelaren heeft, deze haar bewoners hebben behoed voor depressie? Voor een deel stellig wel en in het algemeen moet erkend worden dat gewillige receptie van het nieuwe voor veel kwaad heeft behoed: daarop wijst de droeve geschiedenis der Sepadim-groep. Toch zou het een ongerechtvaardigd optimisme zijn, dit alleen voor het goede verloop verantwoordelijk te stellen. Er is aan de kust iets anders, dat deze scherp onderscheid van het binnenland, nl. het geprononceerde zelfbewustzijn van haar bevolking. Dat is een ding op zichzelf, dat men uit de aanwezigheid van school of handel niet verklaren kan. Dit behoud van zelfrespect en gevoel van eigenwaarde is naar het mij voorkomt voor de kustbevolking van veel meer belang geweest dan alle andere zaken samen. Zij heeft dat behouden ondanks de handelaren, ondanks de Missie en ondanks het Bestuur, die er direct of indirect altijd op uit zijn geweest om den Marind te vertellen dat hij een wilde was, wiens zeden heest achtig waren. De beschrijving „Costoms none, manners beastly” is hem in alle toonaarden voorgehouden, door het drukker contact den kustman nog veel meer dan dien uit het binnenland. En toch heeft hij zijn zelfrespect bewaard. Hij spreekt geen Maleisch, al kent hij het vlot. Hij wil niet Misschien door de tegenspraak? Misschien omdat hij, die vanouds in veiligheid woonde, niemand vreesde en anderen tot schrik was, een overmatige dosis zelfvertrouwen had voor er indringers in zijn gebied kwamen? Eigenlijk is het een reden te meer voor een complete ruïne van dat vertrouwen en zoo moge dit probleem worden toegevoegd aan de andere raadselen, waarvoor hun geschiedenis ons stelt. Hij hééft zelfrespect; moge hij het tot in lengte van dagen behouden.

Het gevaar van depressie mag inmiddels ook aan de kust niet worden onderschat. Reeds eerder wezen wij daarop in verband met de laatste influenza-epidemie, die mogelijk voor Wamal en omgeving een vingerwijzing inhoudt, dat ook aan de kust depressie en levensontkenning niet uitgesloten geacht mogen worden. Het is mogelijk, dat na een periode van opleving toch uiteindelijk de groote teleurstelling komt en alles vergeefs blijkt. Wat te doen om dit te voorkomen?

Onder andere volken is de kwestie meestal heel wat gemakkelijker op te lossen en is het niet moeilijk den menschen hun dansen en feesten te laten. Voor de Marind een soortgelijk advies te geven is echter niet mogelijk. Al hun oude feesten zijn van erotiek volkomen doortrokken en ademen den perversen geest hunner verworpen cultuur, terwijl het bevolkingsverloop na 1920 eerder wijst op een gunstig effect van het tegengaan dier feesten dan het omgekeerde. Een zoo schoonen dans als *weiko-zi*, die niet met sexueele promiscuïteit gepaard gaat¹⁾ aan te moedigen, moet zelfs verworpen worden. Hierin klopt het hart van het oude met kracht en de barbaarsche pracht van dezen dans vervult ons met huivering. Willen de menschen zelf *weiko-zi* dansen, geen bezwaar, doch speciale aanmoediging brengt de menschen terug tot een sfeer, waaraan zij bezig zijn zich te ontworstelen en waar zij ten slotte uit moeten.

En toch is het zoo hopeloos moeilijk hun dit alles te weigeren en hen te moeten straffen voor die dingen, die hun zoo na aan het hart liggen en waarnaar zij een volkomen natuurlijk verlangen hebben. Daarbij denk ik in het bijzonder aan het eenige wat is overgebleven, de *gad-zi*. Inderdaad, deze is de minst kunstvolle hunner dansen, erotisch en bovendien nog gedegeneerd. Maar een integraal verbod, gelijk men in den grond der zaak van Missiezijde wel zou willen, is volkomen onmogelijk en ook niet gewenscht, al beschouw ik *gad-zi* geenszins als een cultuurelement op welks behoud bepaaldelijk prijs moet worden gesteld. Maar feesten zijn noodig, recreatie is onontbeerlijk in deze kleine maatschappijtjes, waarin zoo bitter weinig gebeurt ter afwisseling van de dagelijksche sleur. En juist in dit opzicht is er zoo weinig gedaan.

Een groote handicap in den wederopbouw dezer ontwortelde maatschappij is van het begin aan geweest de volstrekte onkunde der Missionarissen op ethnologisch terrein. Geen hunner had bij zijn komst in Nieuw-Guinea ooit een oriënteerend boekje over volkenkunde in handen gehad. Hun persoonlijk is het niet kwalijk te nemen, doch wel dient opgemerkt te worden, dat de Missie van Het Heilig Hart daarmede een fout begaat,

¹⁾ D. w. z., aan het slot gaat men over tot *samb-zi*, die wel daarmede verbonden is.

die in den tegenwoordigen tijd nauwelijks meer mogelijk werd geacht. Op dezewijze richt zij de belangstelling der door haar uitgezonden eenzijdig op zuiver godsdienstigen arbeid en wanneer een enkele hunner iets begrijpt van de eminente beteekenis der cultureele taak hem opgelegd, is dat zuiver een onverdiende meevaller.

Het is dan ook geen wonder dat er op dit terrein zoo uitermate weinig gedaan is en men weg noch richting weet. Dit is het te minder, wanneer men bedenkt hoe uitzonderlijk moeilijk hiet het probleem ligt. Waar moet het heen met de Marind?

Eigenlijk is dit de moeilijkheid niet eens, stellig niet voor de Missie doch ook niet voor hen, wier waardeering harer arbeid meer op het terrein van het humane ligt. Voor de Marind als volk is maar één uitweg open, nl. die van intergrale receptie van het Christendom, i.c. in den vorm van het Rooms-Katholicisme. De weg van het heidendom is hun afgesloten door de verdorvenheid en den niet voor ontwikkeling vatbaren aard hunner cultuur allereerst, door al wat hun na 1910 is overkomen in de tweede plaats. De moeilijkheid dient dan ook als volgt te worden omschreven: Hoe is opbouw eener, op Rooms-Katholieke leest geschoeide, primitieve cultuur mogelijk, rekening houdende met de gevaren, die de huidige overgang voor het voortbestaan van het volk met zich brengt.

Conditio sine qua non voor al wat men op dit gebied wenscht, is, dat het nieuwe, den Marind gebracht, hun eigendom wordt in den meest volstrekten zin van het woord. Het mag niet langer als het vreemde beschouwd worden, dat het nu is, zooals de jongelui, de gekleeden überhaupt, nog steeds *Marind-Poe-anim* zijn. Hoe zal men dat bereiken?

Daarvoor is in de eerste plaats noodig respect voor al wat niet persé over boord dient geworpen te worden en geduld tegenover hetgeen men ongewenscht acht.

Geduld zal men speciaal moeten betrachten op het gebied van den dans, de *gad-zi*. Het is zeer de vraag of men die er ooit uit zal krijgen en het antwoord daarop zal wel in hoofdzaak afhangen van het succes met de daarvoor gezochte substituten. Zoolang iets anders geen volksbezit is geworden zal men *gad-zi* moeten blijven toestaan en zijn weerzin daartegen dienen te

onderdrukken ¹⁾. Meerdere beperking dan *gad-zi* de laatste jaren heeft ondervonden is ook in de toekomst stellig niet gewenscht, evenmin als volkomen vrijgeven zou zijn. Wil men daar iets van terechtbrengen, dan moet het nieuwe op het volksleven zelf beslag leggen.

Een mogelijkheid daartoe biedt de aan de kust nog steeds niet verdwenen *makan hawn*-ceremonie, het feestelijk bezoek aan de tuinen der overledenen, dat den rouwtijd volledig afsluit. Er zijn genoeg Katholieke feestdagen, waar dit mede te combineren is (bijv. Paschen en Allerzielen). Wat is er tegen om van den rondgang door de tuinen een processie te maken en 's avonds een vroolijk feest te vieren, waarbij dit feest gecombineerd zou kunnen worden met het geven van nieuwe versierselen aan de kleinen, e.d. ? Natuurlijk zou er dien of den volgenden avond gedanst moeten worden. Zou het nu waarlijk geheel onmogelijk zijn voor de Missie op zulk een avond *gad-zi* toe te staan en de rest van den nacht met een *etor*-demonstratie te vullen dan wel met Keieesche of andere Moluksche dansen ? Niet dat van andere dansen dan *etor* veel te verwachten valt ; men kan nog eerder hopen op introductie van de *tjakaléléh* of de Ambonsche quadrille dan op het subtueler beweeg der Zuid-Moluksche dansen, terwijl *etor* het bezwaar heeft ontzettend vermoeiend te zijn. Maar men geeft tenminste iets en het introduceert het nieuwe in het eigene.

Hiermede en met de tevoren beschreven, in 1938 geïntroduceerde feesten tot de opname van leerlingen op school, is de hoofdsom der directe aanpassingsmogelijkheden echter reeds uitgeput en voor alle verdere werk is de school — officieel reeds het middelpunt van beschavingsarbeid — het eenige aanknooppingspunt. Al zagen wij, dat de bevolking dit instituut wel waardeert en meerdere malen blijk gaf van grooter gehechtheid daaraan, dan men oppervlakkig meenen zou, toch is deze nog geen levend deel der eigen gemeenschap. Die feesten tot de toelating zijn dan ook wel een heel gelukkig ding en hoe vlotter en vroolijker ze verlopen hoe beter. Wanneer men die uitbreidt tot den overgang van de ééne

¹⁾ Dat zal de Missie groote zelfoverwinning kosten. Zelfs over de toch zoo volstrekt noodzakelyke feestviering aan de boven-Bian na afloop der epidemie was men van die zijde uiterst verontwaardigd Is men dan met blindheid geslagen ?

klasse naar de andere, zullen zij tot de verdere populariseering der school niet weinig bijdragen. Niet alleen wordt de aansluiting bij de oude leeftijdsklassen-groepeerings dan nog frappanter (men zou dat zelfs in kleeding of versierselen kunnen accentueeren, wat tevens de kleeding verder populariseeren zou) en brengt de school daardoor nader tot de oudere generatie, maar het zou tegelijk een spoorslag voor de leerlingen kunnen worden om meer hun best te doen, een aanmoediging, welke nu ten eenen male ontbreekt, zeer ten detrimente van het onderwijs.

Wanneer de school metterdaad voorbestemd is om in den hier te verrichten arbeid een belangrijke rol te spelen, is haar populariseering en aansluiting op het volksleven van eminente beteekenis en daaraan dienen dan alle krachten besteed te worden. Helaas zal het de eerste 25 jaar niet mogelijk zijn Marindineesche goeroe's te vormen, hetgeen toch buitengewoon zou bijdragen om de school erin te brengen. Maar wel is bereikbaar, dat het Marindineesch althans in de laagste klasse voertaal wordt. De daarvoor tijdens Vertenten (zelf de beste kenner van het Marindineesch) zoo levendige belangstelling is helaas verflauwd; het groote gevaar wanneer dingen eenmaal „loopen“.

Een andere mogelijkheid is te trachten de oudere jongelui er toe te krijgen, de school (tevens kerk) met wat eenvoudig snijwerk te versieren. Men moet een eer gaan stellen in een mooie school. Het aangewezen gebied voor een proefneming in die richting is dat der Jee-anim, waar men voor zoo iets wel voelt. Ook aan de Koembe zou het waarschijnlijk wel mogelijk zijn. Het groote bezwaar is echter, dat den Marind het begrip van competitie zoo volstrekt vreemd is. Dat is ook de moeilijkheid met zijn feesten en met alles, wat elders vroolijkheid en spanning in het leven brengt en aanspoort tot activiteit. De goeroe's, zelf nog halve primitieven afkomstig uit streken waar men dergelijke feesten wel kent, zijn meestal van den geest der competitie doortrokken en het moet hun mogelijk zijn, wanneer zij daarvoor geïnteresseerd worden, iets van dien geest aan de kinderen en jongelui mede te deelen.

Om daartoe te geraken opent het door Bijblad 14081 voorgescreven tuinbouwonderricht een prachtige gelegenheid. Wanneer men daar bijv. twee ochtenden per week voor uittrekt, valt er

stellig iets van te maken, mits men zich de beperking oplegt voorshands niet met vreemde gewassen te beginnen. Wanneer de Marind leert oebi en keladi in plantverband op grooter velden dan tuinbedden te verbouwen, heeft hij reeds veel geleerd. Het aanleggen van een kleine sawah kan natuurlijk wel eens gewenscht zijn, doch men zoekt liever aansluiting op het bestaande, temeer omdat de meeste goeroe's van huis uit vreemd tegenover rijstbouw staan.

En dan is het belangrijkste, dat de opbrengst nu eens niet den goeroe ten goede komt. Het is natuurlijk zeer gewenscht, dat de menschen leeren voor hun goeroe wat over te hebben, maar het is nog veel belangrijker, dat zij den schooltuin als de hunne gaan beschouwen en er met de opbrengst iets gedaan wordt, dat hen interesseert. Dat kan, wanneer de oogst een feest wordt en een wedstrijd tusschen twee naburige scholen. Het feest van den *gaera*-boom der Kiwai-eilanden kan daarbij wellicht ten voorbeeld strekken ¹⁾. Het eene dorp daagt het andere uit en elk geeft wat hij kan, maar tenslotte moeten beide partijen evenveel ontvangen. Ter vergelijking hangt men van weerszijden alles op een stellige (boom). Verliest één der partijen, dan zal men er het andere jaar mede verder gaan. Hier wederom zijn het niet de kustmensen, waar men de proef mede beginnen moet. Kans van slagen heeft het aanvankelijk stellig slechts onder de Jee-anim en misschien bij de Bianners, die in het huwelijk een stelsel van strenge reciprociteit kennen. In deze groepen heeft men bovendien feesten het hardste nodig.

Er zijn natuurlijk tal van bedenkingen tegen zulk een proefneming aan te voeren. Allereerst de eeuwige kwestie van den pager. Maar ik maak mij sterk, dat dit een kleinigheid zal blijken, wanneer tuinbouw werkelijk verplicht leervak wordt en de goeroe ook daarover zijn beoordeeling krijgt. Veel grooter moeilijkheid is, dat de menschen er aanvankelijk niets voor zullen voelen. Toch zal een oogstfeest er nog wel ingaan en op dien weg moet het toch mogelijk zijn het met een paar handige goeroe's en een goeden

¹⁾ LANDTMANN, *The Kiwai Papuans*, p. 388 vv. Etymologisch is het woord waarschijnlijk verwand aan den naam, dien zulk een boom draagt in het van de Kanoem-anim beschreven feest. Daar heet deze nl. *hijlla* (een geaspireerde *j*). Echter is het bij de Kanoem-anim een feest van geschenkenruil met de aangehuwde familie en bij de Kiwai tusschen willekeurige dorpen.

opzet wat de keuze der dorpen betreft, die men tegen elkander laat uitkomen (hierin speelt de adat een belangrijke rol) tot iets goeds te geraken. Mits men zijn best doet er de oude mannen, die de publieke opinie regeeren, voor te interesseeren. Deze negeert men weleens te veel en men is bij de Missie nogal gauw geneigd om onder het motto „wie de jeugd heeft, heeft de toekomst” de oudsten voorbij te loopen. Zoo noodig verbindt men er een zij aan. Men late vooral ook de jongelui, die al van school af zijn, zooveel mogelijk aan de voorbereidingen van zulk een feest deelnemen. Het groote voordeel is bij de introductie van het nieuwe, dat men met jongeren te doen heeft, op wier eergevoel gemakkelijker te speculeeren valt dan op dat hunner ouders.

En tenslotte: men moet iets doen. Zooals de toestand thans is, kan het niet blijven. Het volksleven heeft hier zulke zware klappen gehad, dat het onverantwoord is op hoop van zegen af te wachten, wat er van komt. Want dan komt er niets van. De toestand mag wat beter zijn geworden, maar men is er nog lang niet. De samenstelling der leeftijdsgroepen is nog steeds onbevredigend, ook aan de kust, om van het binnenland niet te spreken. Laat de Missie verstaan, dat hier door het Bestuur wel veel gebroken is, maar toch steeds in de verwachting, dat zij zou opbouwen. Zij is de eenige, die het kan. Van den Bestuursambtenaar kan bij een werk, dat plaatselijke kennis vereischt in een reusachtig terrein, waarvoor hij alleen staat en waar de Missie acht Missionarissen heeft, geen leiding uitgaan.

Wel echter zal, wanneer men de groote waarde van de school erkent voor het voortbestaan van dit volk en de belangrijke functie, die zij thans reeds (met name in het binnenland) vervult door de menschen bijeen te houden en tenminste eenig vertier te brengen in een samenleving, die haar recreatieve feesten verloren heeft, dat werk ook gesteund dienen te worden. Bij het eerste Regeeringsoptreden in 1920 werden de Missie met ruime hand de middelen toebedeeld. Thans is dat anders geworden en door het wegtrekken der Zending zijn groote moeilijkheden ontstaan. Het achterland van Okaba is verlaten. Ettelijke dorpen aan boven-Bian en -Maro eveneens. Zij verwilderen. De menschen zelf voelen zich verlaten en verraden. Ik heb groote kerels met tranen in de oogen voor mij gehad, die mij vroegen waar het nu heen moest. Moet dan het werk in die streken verloren gaan?

Er is van de Zending in deze streken niets te verwachten. Dat was ook vroeger niet het geval. Reeds toen was dit gebied voor haar te onbeduidend om er een Zendeling te plaatsen en zonder behoorlijke leiding komt er van het werk der goeroe's heelemaal niets terecht. Thans — nu een onverantwoordelijke vereeniging een tweetal lieden naar deze streken gezonden heeft en op volkomen ongewenschte wijze de bezetting van plaatsen bemoeilijkt, die zij toch nooit bewerken kan — valt van die zijde nog minder iets te verwachten. Wanneer de Missie financieel bij machte was, die dorpen zonder meer te bezetten, zou die tegenpropaganda der *Poe-anim* niet veel schade doen. Nu de Missie echter ook binnen haar eigen gebied niet tot verdere uitbreiding bij machte is en zelfs over verlaten van het Gav-Gav-gebied denkt, staat de zaak anders. Moet dat zoo blijven? Het ingrijpen in de adat in Zuid-Nieuw-Guinea is eenig in de geschiedenis van Nederlandsch-Indië en zou een speciale subsidie om op te bouwen, waar men afbraak, ten volle wettigen, welke subsidie voor andere streken door het speciale karakter der situatie nimmer een precedent zou behoeven te scheppen. Waar zulk een hulp stellig niet meer dan f 5000.— 's jaars behoeft te kosten, zou het verlenen van zulk een subsidie, over welker bijzonder nut geen twijfel bestaat, grootelijks overweging verdienen.

Het ontbreken van onder de huidige omstandigheden geschikte feesten en de impasse, waarin men daardoor geraakt is, bracht ons ertoe op die feesten grooten nadruk te leggen en de functie der school als recreatief element in de samenleving naar voren te schuiven, haar daarmede een eenigszins andere plaats aanwijzende dan haar normaliter toekomt. Het spreekt wel vanzelf, dat daarmede over de richting waarin het met de *Marind-anim* moet, eigenlijk nog niets gezegd is, al kan het uit het in dat verband betoogde reeds duidelijk zijn.

De eenige mogelijkheid om de Marindineesche maatschappij nieuw leven in te blazen en haar voor haar leden weder interessant en tot vollen eigendom te maken, ligt in het welslagen van de opvoeding tot een competitie-geest. De voorgestelde oogstfeesten zijn dan ook niet alleen gewenscht omdat men iets moet doen, maar bovenal omdat men niets anders kan doen.

Nauw daarmee samen hangt de verandering der sexueele arbeidsverdeling. De uitgeholde functie der mannengemeenschap dient nieuwen inhoud te krijgen. Daartoe zal men gemakkelijker komen, wanneer meerdere veldarbeid mogelijk is en wedijver hen prikkelt. De noodzaak eener verandering in die richting staat van te voren reeds vast. Niet alleen zullen eerst daardoor en tegelijk daarmee de door ons bedoelde feesten mogelijk worden, maar tevens zal het dan mogelijk zijn de vrouw een eigen arbeidssfeer te scheppen, die bij de veranderde omstandigheden past. In materieel opzicht zal dat de woning, de voedselbereiding en de verzorging van kleeren en huishouden ten goede komen, in ideëel opzicht verbetert het de samenleving der echtgenooten en de eenheid van het gezin, daar zij meerdere samenwerking binnen het gezin tot stand brengt. Zoolang de tegenwoordige arbeidsverdeling van het steenen tijdperk blijft voortbestaan, is vooruitgang uitgesloten en blijft men zonder weg of richting te weten rondhangen rond het oude, dat vergaan is en waar het bij hoorde.

Er zou in dit verband over methoden en mogelijkheden van opbouw nog veel te zeggen zijn. Ik denk hier aan onderricht in het naaien en verstellen van kleeren en betere toebereiding van spijsen aan de meisjes, dat gegeven zou kunnen worden terwijl de jongens zich onder leiding van den goeroe met het ruwere deel van den veldarbeid bezig houden (aan planten, wieden en oogsten zullen de meisjes natuurlijk wel deel moeten nemen). Zoo is er zooveel te noemen, doch dat alles wordt zoo gemakkelijk theorie. In dit verband moge herinnerd worden aan het debat over „Europeaniseering”, dat maar al te vaak eindigt in een discussie over het dragen van kleeren. Soms kan men zich zelfs niet aan den indruk onttrekken, dat er achter de vrees voor Europeaniseering meer rassenwaan steekt dan liefde voor de autochtone beschaving ¹⁾. Wanneer de Marind kleeren wil dragen, laat ze hem dragen, zooveel hij wil. Daar gaat het niet om. Het gaat hierom, of wij in staat zullen zijn een nieuw leven voor hem te ontsluiten in de plaats van het oude, dat wij wegnamen. Hier ligt de groote

¹⁾ Ook WILLIAMS is daaraan niet ontkomen: men zie zijn reeds aangehaald werk en zijn *The reform of native horticulture, Territory of Papua, Anthropology, Report No. 14, Pt. Moresby 1933.*

taak van de Missie, wier godsdienstig werk — voor haar de hoofdzak — toch niet meer dan een onderdeel is van de opgave, waarvoor haar zelfgekozen roeping haar stelt. Laat men bedenken, dat in een primitieve gemeenschap met een nieuw van buiten gekomen geloof de andere dingen niet maar vanzelf medekomen. Beseft men dit en heeft men de geestkracht dit volk met geduld en liefde te leiden, dan zal de door ons beschreven episode van 36 jaren een zuivering zijn. Dan zal er opnieuw een feest der vernieuwing gevierd kunnen worden op de graven van het oude dat verging door het volk van Zuid-Nieuw-Guinea.

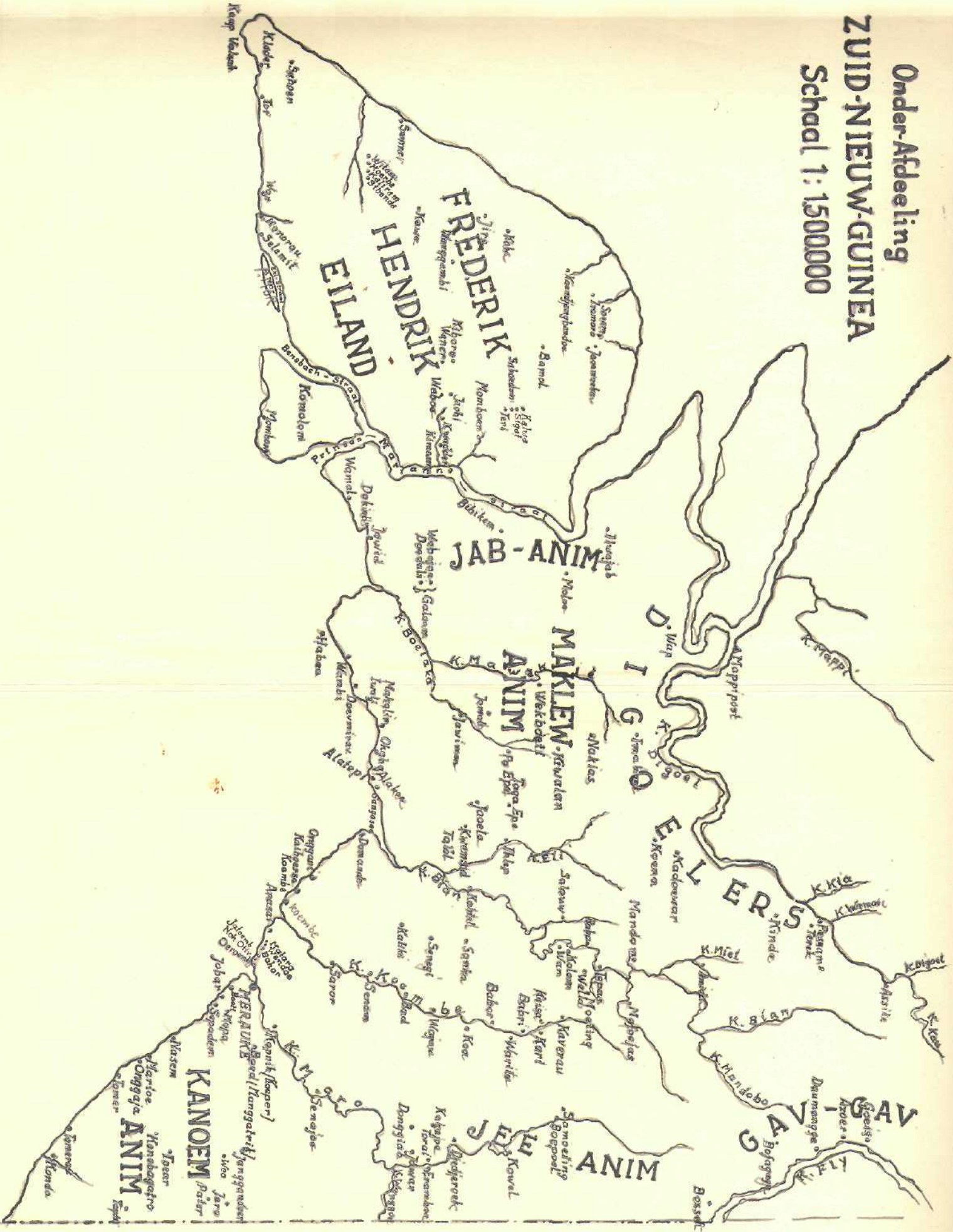
Het zal dan een ander feest zijn. Het zal ook een ander volk zijn. Wanneer men erin slaagt den Marind tot een geest van competitie op te voeden, zal hij wellicht niet meer de gulle trouwhartige mensch zijn, dien wij zoo gemakkelijk de liefde van ons hart geven. Het doet er niet toe. Wanneer wij hem terug weten te voeren tot het leven, dat hij zoo innig liefheeft en het nieuwen zin en spanning weten te geven, is het genoeg. Moge de Marind de hand vinden, die hem daarheen leidt. Het zal een hand moeten zijn, die door een wijs hart bestuurd wordt.

Banjoemas, December 1938.

Onder-Afdeling

ZUID-NIEUW-GUINEA

Schaal 1: 1500000

AUSTRALISCH-NIEUW-GUINEA